

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα:
Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου
Τηλέφωνο: 210-3442238

Να διατηρηθεί μέχρι .....

Βαθμός Ασφαλείας .....

Μαρούσι 21-06-2011
Αριθ. Πρωτ. 70001/Γ2
Βαθ. Προτερ. ....

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΚΟΙΝ: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΘΕΜΑ: Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του εδαφ. δ. της παραγράφου 9, του άρθρου 8 του Ν. 1566/85 (ΦΕΚ Α΄ 167), σε συνδυασμό με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97 (ΦΕΚ Α΄ 188) "Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις".
2. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Π.Δ. 63/2005 (ΦΕΚ Α΄ 98).
3. Την 1120/Η/7-1-2010 (ΦΕΚ Β1) κοινή Απόφαση του Πρωθυπουργού και της Υπουργού Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων με θέμα: «Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων».
4. Τις διατάξεις της παραγρ. 13 του άρθρου 26 του Ν. 1566/85.

Το γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων σύμφωνα με το με αριθ. πρωτ. 59607/Γ2/25-05-2011 έγγραφό του ζήτησε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο την εισήγηση του σχετικά με το Πρόγραμμα Σπουδών των μαθημάτων Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου και πέρασε άπρακτη η καταληκτική ημερομηνία αποστολής της.

5. Το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

Αποφασίζουμε

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου ως εξής:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Εισαγωγή

Αν θέλουμε να είμαστε συνεπείς με τις απαιτήσεις της εποχής μας, η παιδεία οφείλει να ισοδυναμεί με διαρκή μόρφωση του ατόμου, ώστε να συγκεντρώνει δεδομένα, να χειρίζεται ετερόκλητες πληροφορίες, να επιλύει προβλήματα, να κατέχει εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις. Στόχος ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος δεν μπορεί να είναι παρά η δημιουργία ενεργών υποκειμένων, που θα είναι σε θέση να αξιοποιούν κάθε μέσο επικοινωνίας και όλους τους σημειωτικούς πόρους (κείμενα, εικόνες, μουσική κ.ά.) και θα διαθέτουν την ικανότητα να κατανοούν και να χρησιμοποιούν κριτικά την πολύπλοκη νέα επικοινωνιακή πραγματικότητα.

Τα αρχαία ελληνικά, όπως και όλα τα άλλα γνωστικά αντικείμενα, μπορούν να έχουν θέση σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα σπουδών, αρκεί να μετατεθεί το κέντρο βάρους της διδασκαλίας από την παροχή γνώσεων στην ενεργητική-κριτική μάθηση, από την παθητική απομνημόνευση γνώσεων στην ανάπτυξη ικανοτήτων για αποτελεσματική διαχείριση της γνώσης. Η εφαρμογή ενός αντίστοιχου μοντέλου γραμματισμού στο μάθημα των ΑΕ συνεπάγεται την ενθάρρυνση ποικίλων παραμέτρων: τη συνεξέταση σημείων της ΑΕ με τη ΝΕ γλώσσα· τη δημιουργική σύνδεση αρχαίου και σύγχρονου κόσμου· τη μελέτη της ανθρώπινης εμπειρίας και την πολύπλευρη ευαισθητοποίηση του μαθητή ως προς το γνωστικό αντικείμενο.

Σε αυτή την περίπτωση θα αναζητηθεί μια νέα λογική διδακτικής και παιδαγωγικής προσέγγισης του μαθήματος, η οποία θα διευκολύνει:

- την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αναζήτηση πληροφοριών·
- την κριτική επεξεργασία και συνθετική παρουσίαση των δεδομένων που συλλέγονται·
- τη χρήση πολυτροπικών κειμένων και ποικίλων σημειωτικών πόρων·
- την πραγμάτευση ενός θέματος από διαφορετικές οπτικές γωνίες·
- τον πειραματισμό κατά το γράψιμο και την παραστατικότητα στην παρουσίαση·
- τη συνεργατική μάθηση και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών εντός της ομάδας.

Με αυτούς τους όρους, το μάθημα των αρχαίων ελληνικών μπορεί να επιτρέψει: τη συστηματική ανασκαφή και ανασυγκρότηση του παρελθόντος· τον παραλληλισμό του παρελθόντος με το παρόν· και την προετοιμασία των μαθητών για την, ιστορικά προσδιορισμένη, ένταξή τους στο μέλλον. Οι μαθητές δεν θα γνωρίσουν απλώς τα δημιουργήματα ενός πολιτισμού που συνέβαλε στη θεμελίωση του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού και στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του· θα διδαχθούν συγκεκριμένους τρόπους διερευνητικής προσέγγισης και κριτικής διαχείρισης της γνώσης, προκειμένου να μπορούν αντίστοιχα να τους χρησιμοποιήσουν αποδοτικά στη ζωή τους.

Οι προτάσεις που ακολουθούν έχουν ως βάση το υπάρχον σχολικό εγχειρίδιο όσο λαμβάνουν υπόψη το πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου. Συνδέονται δε με την υπάρχουσα λογική, αλλά ταυτόχρονα προσπαθούν και να διευκολύνουν τη μετάβαση προς ένα σύγχρονο Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.

2. Περιεχόμενα - Ωρολόγιο πρόγραμμα

Για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας θα χρησιμοποιηθεί το Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας της Α' Λυκείου *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)*.

Οι 5 ώρες διδασκαλίας κατανέμονται εβδομαδιαίως ως εξής:

- 3 για τη διδασκαλία της ΑΕ γραμματείας
- 2 για τη διδασκαλία της ΑΕ γλώσσας.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Εισαγωγή Ιστοριογραφία*	2
3.1. Ξενοφώντα <i>Ελληνικά</i>	28
3.2. Θουκυδίδη Γ' βιβλίο (Κερκυραϊκά)	22
Z' και Η' βιβλίο (Σικελικά)	25
3.3. Γενική θεώρηση – Διαθεματικές εργασίες	15
3.4. ΑΕ Γλώσσα	50
Σύνολο	142

* Διευκρίνιση: Τόσο η Εισαγωγή όσο και το Χρονολόγιο δεν εξετάζονται. Στην αρχή χρησιμοποιούνται, για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο όπου θα ενταχθεί η ανάγνωση των κειμένων. Στη συνέχεια αποτελούν υλικό αναφοράς, όπου μπορεί να καταφεύγει ο μαθητής, για να βρει ενδεχομένως απαντήσεις σε ερωτήματα που τίθενται κατά τη διδασκαλία συγκεκριμένων κεφαλαίων και, κυρίως, κατά τη γενική θεώρηση κάθε έργου.

2.1. Ξενοφών, Ελληνικά, Βιβλίο Β'

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
I, 16-32	6
II, 1-4	3
II, 16-23	4
III, 11-16 (από μετάφραση)	2
III, 50-56	4
IV, 1-17 (από μετάφραση)	2
IV, 18-23	3
IV, 37-43	4
Σύνολο	28

2.2. Θουκυδίδης, Βιβλία Γ', Ζ και Η

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Βιβλίο Γ, Κεφ. 70	3
71-74	4
75	3
76-78	3
79-80	3
81	3
82-83 (από μετάφραση)	3
Βιβλίο Ζ,	

Κεφ. 30-32	8
Βιβλίο Η, Κεφ. 75-77 84-87	7 10
Σύνολο	47

2.3. Γενική θεώρηση - Διαθεματικές εργασίες

Σε τακτικά διαστήματα, ειδικά μετά την ολοκλήρωση θεματικών ενοτήτων, προβλέπεται να ανατίθεται στους μαθητές η σύνταξη διαθεματικών εργασιών. Ενδεικτικές προτάσεις περιλαμβάνονται στο προτεινόμενο πλαίσιο για το Πρόγραμμα Σπουδών που ακολουθεί.

2.4. ΑΕ Γλώσσα

Κατά τη διδασκαλία της ΑΕ γλώσσας παρατηρούνται βασικά προβλήματα, ανάμεσα στα οποία το σημαντικότερο έγκειται στην απουσία εξειδικευμένου εγχειριδίου, συνταγμένου με σύγχρονες μεθοδολογικές αρχές και σαφείς στόχους.

Ο εκπαιδευτικός, λοιπόν, καλείται να σταθμίσει το επίπεδο γνώσεων των μαθητών του και να προσπαθήσει είτε να επαναλάβει τη διδασκαλία φαινομένων που δεν έχουν γίνει κατανοητά (κατά τη διδασκαλία του μαθήματος στο Γυμνάσιο) είτε να καλύψει γλωσσικές παραμέτρους που δεν έχουν διδαχθεί. Πεδίο εφαρμογής θα είναι κάθε φορά ένα απόσπασμα της διδαγμένης ύλης, αυτό που προσφέρεται περισσότερο για τη διδασκαλία του εκάστοτε φαινομένου.

Στη συνέχεια προτείνεται ένα ενδεικτικό πλαίσιο διδασκαλίας με τη διδακτέα (ανά κεφάλαιο) ύλη και τις μεθόδους που μπορούν να αξιοποιηθούν.

3. Στόχοι

3.1. Αρχαία Ελληνική γραμματεία και πολιτισμός

Στόχος της διδασκαλίας είναι η επικοινωνία των μαθητών με σημαντικά έργα της ελληνικής αρχαιότητας, η μελέτη των οποίων αξίζει όχι μόνο επειδή αποτέλεσαν τη βάση του ευρωπαϊκού και νεοελληνικού πολιτισμού, αλλά και γιατί οι προβληματισμοί και οι αξίες τους ενδιαφέρουν και τη δική μας εποχή. Για το σύστημα της ελληνικής εκπαίδευσης, η αρχαιογνωσία και η αρχαιογλωσσία οικοδομούν ταυτότητα. Με τα λόγια του Ι. Θ. Κακριδή, πριν από σαράντα χρόνια, τα αρχαία ελληνικά ενδιαφέρουν για τρεις λόγους:

«Πρώτ' απ' όλα γιατί είμαστε Έλληνες: από τον καιρό του Ομήρου ως σήμερα έχουν περάσει 2700 χρόνια. Στους αιώνες που κύλησαν, οι Έλληνες βρεθήκαμε συχνά στο απόγειο της δόξας, άλλοτε πάλι στα χείλη μιας καταστροφής ανεπανόρθωτης· νικήσαμε και νικηθήκαμε αμέτρητες φορές· δοκιμάσαμε επιδρομές και σκλαβιές· αλλάξαμε θρησκεία· στους τελευταίους αιώνες η τεχνική επιστήμη μετασχημάτισε βασικά τη μορφή της ζωής μας· και όμως κρατηθήκαμε Έλληνες, με την ίδια γλώσσα –φυσικά εξελιγμένη–, με τα ίδια ιδανικά, τον ίδιο σε πολλά χαρακτήρα και με ένα πλήθος στοιχεία του πολιτισμού κληρονομημένα από τα προχριστιανικά χρόνια. Στον πνευματικό τομέα, κανένας λαός δεν μπορεί να προκόψει, αν αγνοεί την ιστορία του –δηλαδή τον ίδιο του τον εαυτό.

Έπειτα, γιατί είμαστε κι εμείς ευρωπαίοι. Ολόκληρος ο ευρωπαϊκός πολιτισμός στηρίζεται στον αρχαίο ελληνικό, με συνδετικό κρίκο τον ρωμαϊκό. Με τους άλλους ευρωπαίους μας δένει βέβαια και ο χριστιανισμός, όσο και να

μας χωρίζουν ορισμένα δόγματα. Μα και ο χριστιανισμός έπρεπε να δουλευτεί πρώτα με την ελληνική σκέψη, για να μπορέσει ν' απλώσει έπειτα στον ευρωπαϊκό χώρο.

Μα ο κυριότερος λόγος που δεν επιτρέπεται οι νέοι μας ν' αγνοούν την αρχαία Ελλάδα είναι άλλος: στην Ελλάδα για πρώτη φορά στα χρονικά του κόσμου ανακαλύφτηκε ο άνθρωπος ως αξία αυτόνομη, ο άνθρωπος που θέλει να κρατιέται ελεύθερος από κάθε λογής σκλαβιά, και υλική και πνευματική. Μέσα στους λαούς που περιβάλλουν τον ελληνικό χώρο στα παλιά εκείνα χρόνια υπάρχουν πολλοί με μεγάλο πολιτισμό, πάνω απ' όλους οι Αιγύπτιοι και οι Πέρσες. Οι λαοί όμως αυτοί ούτε γνωρίζουν ούτε θέλουν τον ελεύθερο άνθρωπο. Πρώτοι οι Έλληνες, σπρωγμένοι από μια δύναμη που βγαίνει από μέσα τους και μόνο, τη δεσποτεία θα τη μεταλλάξουν σε δημοκρατία, και από την άβουλή και ανεύθυνη μάζα του λαού θα πλάσουν μια κοινωνία από πολίτες ελεύθερους, που καθέννας τους να νιώθει τον εαυτό του υπεύθυνο και για τη δική του και για των άλλων την προκοπή. Ο στοχασμός είναι κι αυτός ελεύθερος για τα πιο τολμηρά πετάγματα του νου και της φαντασίας. Ο Έλληνας είναι ο πρώτος που, ενώ ξέρει πως δεν μπορεί ατιμώρητα να ξεπεράσει τα σύνορα του ανθρώπου και να γίνει θεός, όμως κατέχεται από βαθιά αισιοδοξία για τις ανθρώπινες ικανότητες και είναι γεμάτος αγάπη για τον άνθρωπο, που τον πιστεύει ικανό (μέσα από την παιδεία) να ξεπεράσει τις ατέλειές του και να γίνει αυτό που πρέπει να είναι –ο τέλειος άνθρωπος.

Αυτή η πίστη στον τέλειο άνθρωπο, συνδυασμένη με το βαθύ καλλιτεχνικό αίσθημα είναι που χαρακτηρίζει την ελληνική φυλή, δίνει στον αρχαίο Έλληνα τον πόθο και την ικανότητα να πλάσει πλήθος ιδανικές μορφές σε ό,τι καταπιάνεται με τον νου, τη φαντασία και με το χέρι: στις απέριπτες μορφές που σχεδιάζουν οι τεχνίτες στα αγγεία της καθημερινής χρήσης, στη μεγάλη ζωγραφική, στην πλαστική του χαλκού και του μαρμάρου, πάνω απ' όλα στον λόγο τους, και τον πεζό και τον ποιητικό. Αυτόν τον κόσμο θέλουμε να δώσουμε στα παιδιά μας, για να μορφωθούν· για να καλλιεργήσουν τη σκέψη τους αναλύοντας τη σκέψη των παλιών Ελλήνων· για να καλλιεργήσουν το καλλιτεχνικό τους αίσθημα μελετώντας ό,τι ωραίο έπλασε το χέρι και η φαντασία των προγόνων τους· για να μπορέσουν κι αυτοί να νιώσουν τον εαυτό τους αισιόδοξο, ελεύθερο και υπεύθυνο για τη μοίρα του ανθρώπου πάνω στη γη προπαντός για να φουντώσει μέσα τους ο πόθος για τον τέλειο άνθρωπο.»

- Το ΑΕ κείμενο αντιμετωπίζεται ως προϊόν της κοινωνίας που το παρήγαγε και λειτουργεί ως αφετηρία για την ανασύνθεση της εικόνας της κοινωνίας αυτής και του πολιτισμού της.
- Δίνεται έμφαση στην ανθρωποκεντρική διάσταση του ΑΕ πολιτισμού, τη σημασία που έδωσε στον άνθρωπο — όχι στο μεμονωμένο άτομο, αλλά στην ανθρώπινη ύπαρξη συνολικά. Επιδιώκεται, λοιπόν, η ενίσχυση του σεβασμού στον άνθρωπο· ο στοχασμός πάνω σε διαχρονικές αξίες, αντιλήψεις, έννοιες, οι οποίες συντέλεσαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση του ελληνικού αλλά και του δυτικού πολιτισμού (λ.χ. δίκαιο, αλήθεια, δημοκρατία, πολίτης, αγωγή κ.ά.).
- Επιδιώκεται η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση των εξελικτικών φάσεων: επιδράσεων, μεταβολών και μεταλλάξεων, αλλοιώσεων και συγκράσεων κλπ.) και, επομένως, η ενίσχυση της αυτοσυνειδησίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών, η διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας και ιστορικής συνείδησης.

Ειδικότερα, η διδασκαλία επιμέρους ενοτήτων από τα *Ελληνικά* του Ξενοφώντα και τις *Ιστορίες* του Θουκυδίδη δεν έχει στόχο μόνο την κατανόηση και ερμηνεία των

συγκεκριμένων γεγονότων που αφηγούνται οι δύο ιστορικοί, αλλά επιδιώκει κυρίως να αντιληφθούν οι μαθητές τον παραδειγματικό χαρακτήρα των αφηγήσεων αυτών, που μας επιτρέπει να οδηγηθούμε σε γενικότερα συμπεράσματα για ανάλογες καταστάσεις σε όλες τις φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας. Επιδιώκεται, επομένως, να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι η ανάγνωση της ιστορίας και η γνώση του παρελθόντος δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά ένα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση του ιστορικού γίνεσθαι και του παρόντος. Συγκεκριμένα:

➤ Με τη διδασκαλία της αθηναϊκής ήττας στους Αιγός Ποταμούς και την συνακόλουθη κατάλυση και τελική αποκατάσταση της δημοκρατίας, όπως τις αφηγείται ο Ξενοφώντας, επιδιώκεται:

- Η μελέτη της πολιτικής κρίσης που εκδηλώνεται στο εσωτερικό ενός κράτους, όταν υποστεί μια συντριπτική πολεμική ήττα, και η συνακόλουθη κατάλυση του ισχύοντος πολιτεύματος.
- Η κατανόηση των βίαιων μεθόδων και του αυθαίρετου χαρακτήρα των αυταρχικών καθεστώτων, εξαιτίας των οποίων στερούνται νομιμοποίησης στη συνείδηση των πολιτών και ανατρέπονται.

➤ Με τη διδασκαλία επιλεγμένων ενοτήτων από τα «Κερκυραϊκά» και τα «Σικελικά» του Θουκυδίδη επιδιώκεται να προσεγγιστούν η ιστορική εμπειρία που περιγράφει και οι αρχές, με τις οποίες ο αθηναίος ιστορικός προσπαθεί να ερμηνεύσει το ιστορικό γίνεσθαι. Οι ειδικότεροι στόχοι στους οποίους επιμερίζεται ο προηγούμενος γενικός στόχος είναι οι ακόλουθοι

- Η παρουσίαση και ο χαρακτηρισμός της (παθολογικής) συμπεριφοράς την οποία εκδηλώνει ο άνθρωπος σε καιρό πολεμικών συγκρούσεων, είτε εμφυλίων («Κερκυραϊκά») είτε μεταξύ πόλεων-κρατών («Σικελικά»).
- Η εξοικείωση με τον «κοσμικό» και «φυσικό» τρόπο εξήγησης των ιστορικών γεγονότων από τον Θουκυδίδη: Ο εντοπισμός των αιτιών τόσο της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε κατάσταση πολέμου όσο και της γένεσης αυτής της ακραίας κατάστασης στην επιδίωξη του *ἄρχειν* και *κρατεῖν*, την *πλεονεξία/ώφελία*, το *δέος* και τη *φιλοτιμία*.
- Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίον ο ιστορικός επιχειρεί να συστηματοποιήσει αυτά τα αίτια: η έννοια της *φύσεως του ανθρώπου*.
- Η ανασύσταση της «φιλοσοφίας της ιστορίας» του Θουκυδίδη και της «ανθρωπολογίας» που υπόκειται σε αυτήν.
- Η κατανόηση της ερμηνείας της ιστορίας από τον Θουκυδίδη με αφετηρία αυτή την ανθρωπολογία και φιλοσοφία της ιστορίας: ο «ρεαλισμός της πολιτικής ισχύος» και οι συνέπειές του: τα *παθήματα* και η τραγικότητα του ανθρώπου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.]

➤ Επιπλέον, και στις δύο περιπτώσεις επιδιώκεται να εξοικειωθούν οι μαθητές με τα τυπικά, μορφικά και θεματικά, χαρακτηριστικά της ιστοριογραφίας του Ξενοφώντα και του Θουκυδίδη, όπως είναι λ.χ.

- Η αποκλειστική σχεδόν επικέντρωση σε γεγονότα της πολιτικής και στρατιωτικής ιστορίας (σε αντίθεση με τα ευρύτερα ενδιαφέροντα του Ηροδότου και των Ιώνων λογογράφων).
- Η προσπάθεια ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων και της ανθρώπινης δράσης.
- Η ύπαρξη δημηγοριών μέσα από τις οποίες διασαφηνίζονται οι προθέσεις και τα κίνητρα των δρώντων, ατομικών και συλλογικών, υποκειμένων.
- Η ιστορική αφήγηση ως «κτῆμα ἐς αἰεί», ως ερμηνευτικό εργαλείο για την

ερμηνεία ανάλογων μελλοντικών γεγονότων.

3.2. ΑΕ γλώσσα και γραμματεία

Στόχος είναι οι μαθητές να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές την τυπολογία και τις δομές της ΑΕ γλώσσας, να συνειδητοποιήσουν την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας από την αρχαία στη νέα μορφή της και να βελτιώσουν τη γλωσσική τους κατάρτιση.

➤ Η εκμάθηση βασικών παραμέτρων της γραμματικής και του συντακτικού θα γίνει μόνο στον βαθμό που είναι απαραίτητες για να αναδειχθεί η παρουσία ενός οργανωμένου δικτύου σχέσεων στο λόγο και να διερευνηθεί η λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων για την κατασκευή του κειμένου. Οι μορφολογικές και συντακτικές δομές αποκτούν νόημα στο πλαίσιο της φράσης και γίνονται κλειδιά για την ανάγνωση του κειμένου.

➤ Δίνεται έμφαση αφενός στη διάγνωση της τυπολογικής ταυτότητας του κειμένου, σύμφωνα με το γραμματολογικό είδος και γένος στα οποία ανήκει.

➤ Η συγκριτική προσέγγιση της ΑΕ μέσω της ΝΕ γλώσσας επιτρέπει την προσπέλαση φαινομένων της ΑΕ γλώσσας μέσα από γλωσσικούς παραλληλισμούς με τη νεοελληνική, την προσέγγιση του άγνωστου για τους μαθητές γλωσσικού στοιχείου μέσα από τα κοινά ή γνωστά στοιχεία, την κατανόηση των ομοιοτήτων και των διαφορών και των δύο μορφών της ελληνικής γλώσσας, την επισήμανση της εξέλιξης και της συνέχειας. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να αποτρέψει ιδεολογικές παρεξηγήσεις σχετικά με την υπεροχή της ΑΕ έναντι της ΝΕ, αλλά και εκπαιδευτικές διαστρεβλώσεις, λ.χ. ότι η εκμάθηση της ΑΕ μπορεί να υποκαταστήσει τη διδασκαλία της ΝΕ.

4. Μεθοδολογία

4.1. ΑΕ γραμματεία και πολιτισμός

Η γλωσσική επεξεργασία και η γραμματολογική και πραγματολογική εργασία αποτελούν μέρος μιας ολιστικής αναγνωστικής διαδικασίας, η οποία έχει ως στόχο όχι μόνο να συγκροτήσει ένα υπόβαθρο που θα εξοπλίσει τους μαθητές ως αναγνώστες της ΑΕ γραμματείας, αλλά να συμβάλει στην ανάπτυξη γενικότερων αναγνωστικών δεξιοτήτων, να ενισχύσει την αυτογνωσία και τη δυνατότητα κριτικής ένταξης των μαθητών στο σύγχρονο κόσμο. Προς αυτή την κατεύθυνση:

- Προκρίνονται η κειμενική, διακειμενική και διαθεματική προσέγγιση.
Προϋπόθεση: η συστηματική άσκηση στην αναγνωστική ακρίβεια.
- Η ανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου γίνεται εφικτή με τη βοήθεια των μεταφράσεων, ώστε μέσα από τη σύγκριση και την κριτική των μεταφραστικών επιλογών να αναδεικνύεται η σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας. Επίσης, οι διαφορετικές μεταφράσεις προσφέρονται για τη συγκριτική μελέτη του λεξιλογίου και των δομών της αρχαιοελληνικής και της νεοελληνικής γλώσσας, η οποία μπορεί να έχει πολλές διδακτικές εφαρμογές: αναζήτηση συντακτικών και λεξιλογικών αντιστοιχιών και διαφορών μεταξύ των δύο γλωσσών· σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών τρόπων προσέγγισης και νεοελληνικής απόδοσης της αρχαιοελληνικής σκέψης κ.ο.κ. Συνεπώς, εγκαταλείπεται η έως τώρα ισχύουσα πρακτική, και ζητούμενο πλέον είναι ο μαθητής να κατανοήσει το κείμενο και όχι να το μεταφράσει. Αυτό κρίνεται αναγκαίο, καθώς η μεταφραστική εργασία αποτελεί έναν δείκτη τόσο υψηλής γλωσσικής επάρκειας, που δεν είναι δυνατόν να απαιτηθεί σε μάθημα γενικής παιδείας.
- Επιλέγονται στοιχεία του αρχαίου κόσμου και πολιτισμού που μπορούν να τοποθετηθούν σε ένα αναγνωρίσιμο σύγχρονο πλαίσιο. Αναδεικνύονται οι θεμελιακές ανθρώπινες αντιδράσεις και ψυχικές διαθέσεις, που επιτρέπουν την κατανόηση των βασικών αρχών της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Επιδιώκεται, δηλαδή, να καλλιεργηθεί η δυνατότητα αναγωγής του ειδικού σε γενικές αρχές, του συγκεκριμένου σε αφηρημένες

έννοιες και του παραδείγματος σε καθολικής αξίας στάσεις και συμπεριφορές.

- Προβάλλεται η διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου-κοινωνίας, τόσο σε επίπεδο παραγωγής όσο και πρόσληψης. Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνεται να αξιοποιηθούν οι αρχαιογνωστικοί δικτυακοί τόποι (που περιέχουν σώματα κειμένων, λεξικά και εγχειρίδια, μελέτες, αρχαιολογικό εικονογραφικό υλικό, χάρτες, βάσεις δεδομένων, βιβλιογραφικούς καταλόγους κ.ά.), οι οποίοι αποτελούν τον κατεξοχήν χώρο ενοποίησης ξεχωριστών μέχρι σήμερα κλάδων αρχαιομάθειας –της φιλολογίας, της αρχαιολογίας, της ιστορίας, της γεωγραφίας, της τέχνης κ.ά.– και, συνεπώς, ευνοούν τη διαθεματική προσέγγιση των ΑΕ κειμένων. Με τη διαθεματική προσέγγιση ο μαθητής αποκτά αμεσότερη και πληρέστερη εικόνα της ιστορικής πραγματικότητας που μελετά και είναι σε θέση να εντάξει το κείμενο στο κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό γίνεσθαι και να κατανοήσει τόσο το λογοτεχνικό κείμενο ως έργο τέχνης και αισθητικό φαινόμενο στενά δεμένο με την εποχή του όσο και τον τρόπο διαμόρφωσης των βασικών χαρακτηριστικών των γραμματειακών γενών-ειδών.
- Μέσα από τους ποικίλους σημειωτικούς πόρους του διαδικτύου και των πολυμέσων οι μαθητές γνωρίζουν τους διαφορετικούς ανά εποχή και πολιτισμό κώδικες επικοινωνίας και ταυτόχρονα έχουν πολλαπλά ερείσματα για γόνιμες συγκρίσεις με τη σύγχρονη εποχή. Με τη βοήθεια των διαπολιτισμικών συγκρίσεων, έχουν τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν την εξελικτική πορεία της ανθρώπινης σκέψης, τη σχετικότητα της ιστορικής αλήθειας και τη διαλεκτική σχέση των πολιτισμών, αποφεύγοντας την απολυτοποίηση της αρχαιότητας. Συνεπώς, γίνονται ικανότεροι να αντιμετωπίζουν κριτικά, ως ενεργοί πολίτες, την κοινωνική πραγματικότητα την οποία βιώνουν.
- Τα λογισμικά πολυτροπικής παρουσίασης, τα εργαλεία δικτυακής δημοσίευσης, οι δυνατότητες συγχρονικής και ασύγχρονης επικοινωνίας και τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένου είναι κάποιες από τις σύγχρονες τεχνολογικές δυνατότητες που μπορεί να αξιοποιήσουν οι μαθητές, για να περάσουν από την ανάγνωση και πρόσληψη στη γραφή και δημιουργία. **Έμφαση στο να γράφουν οι μαθητές όσο γίνεται περισσότερες εργασίες.**

4.2. ΑΕ γλώσσα και γραμματεία

Όταν συζητούμε για τη διδασκαλία της ΑΕ γλώσσας, δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι είναι μια γλώσσα του παρελθόντος, την οποία οι μαθητές δεν πρόκειται να χρησιμοποιήσουν σε αυθεντικά συμφραζόμενα επικοινωνίας. Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν κατά την εκμάθησή της να αξιοποιηθούν επαρκώς οι πρακτικές διδασκαλίας της μητρικής ή της δεύτερης-ξένης γλώσσας.

Ωστόσο, η ΑΕ γλώσσα, όπως κάθε άλλη γλώσσα, ήταν ένας ζωντανός οργανισμός σε εξέλιξη, του οποίου τα αποτυπώματα διασώζονται σε ποικίλα κείμενα διαφορετικών εποχών (λογοτεχνικά έργα, επιστημονικά συγγράμματα, επιγραφές, δημόσια έγγραφα, ιδιωτικά κείμενα κλπ.). Ο γλωσσικός κώδικας του κάθε κειμένου διαμορφώνεται ανάλογα με τις συνθήκες σύνταξης και πρόσληψής του και ανάλογα με τις διαφορετικές επικοινωνιακές και θεσμικές ανάγκες που καλείται να καλύψει σε κάθε εποχή. Γι' αυτό κατά τη διδασκαλία της ΑΕ γλώσσας οφείλουμε να παίρνουμε υπόψη μας τις ακόλουθες παραμέτρους:

- Δεν απομνημονεύουμε γλωσσικούς τύπους, αλλά μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε τύπους και τη λειτουργία τους στο κείμενο στο οποίο εντάσσονται.
- Δεν μαθαίνουμε κανόνες σύνταξης λέξεων, αλλά προσπαθούμε να κατανοήσουμε τις δομές μιας φράσης και τη λειτουργία τους για την κατασκευή του κειμένου. Στόχος είναι οι μαθητές να εξοικειωθούν με γλωσσικά φαινόμενα και συντακτικές δομές στο πλαίσιο κειμένων, όπου γίνεται κατανοητή η λειτουργία τους, χωρίς να απαιτείται γνώση της σχετικής ορολογίας (λ.χ. το ρήμα και το πρόσωπο που

ενεργεί, το ρήμα με τα συμπληρώματά του κ.ο.κ.)·

- Δίνεται έμφαση στη σύνταξη απλών ή σύνθετων διαγραμμαμάτων, όπου αναδεικνύονται η δομή και ο τρόπος συγκρότησης του κειμένου: τα θεματικά κέντρα, τα υποκείμενα, ο χώρος και ο χρόνος δράσης, τα γεγονότα και η διαδοχή τους, η σχέση αιτίου-αιτιατού κ.ο.κ.
- Καλλιεργείται η δυνατότητα αναδόμησης ενός κειμένου, με αντικαταστάσεις λέξεων ή φράσεων στο συνταγματικό ή τον παραδειγματικό άξονα, τονισμό κρίσιμων γλωσσικών στοιχείων (λ.χ. συνδέσμων, ονοματικών συνόλων, υφολογικών σχημάτων κ.ο.κ.) μέσα από την επαγωγική ή παραγωγική μέθοδο προσέγγισης, όπου μέσα από πολλά παραδείγματα θα μπορούν να συλλάβουν τους κανόνες ή να τους εφαρμόσουν σε επιμέρους περιπτώσεις.
- Ενισχύεται η λεξιλογική διερεύνηση και ειδικότερα η αναζήτηση γενικού ή ειδικού λεξιλογίου στα λεξικά (λ.χ. των δικανικών όρων) κ.ο.κ.
- Δίνεται έμφαση στη συγκριτική προσέγγιση της ΑΕ μέσω της ΝΕ γλώσσας, τη συνειδητοποίηση της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας από την αρχαία στη νέα μορφή της και τη διεύρυνση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών. Ειδικότερα:
  - στην κατανόηση των ομοιοτήτων και των διαφορών των δύο μορφών της ελληνικής γλώσσας, τη συνειδητοποίηση του συνθετικού χαρακτήρα της ΑΕ και του αναλυτικού χαρακτήρα της ΝΕ·
  - στη διερεύνηση της πολυσημίας των λέξεων συγχρονικά και διαχρονικά (με παραδείγματα σχετικά με τη μεταβολή σημασίας, τις διαφορετικές σημασίες, τη διεύρυνση και τον περιορισμό της σημασίας, τη σημασιολογική υποβάθμιση και αναβάθμιση των λέξεων), ώστε να φανεί η ιστορική διάσταση και η κοινωνική λειτουργία της γλώσσας·
  - στη συνειδητοποίηση, μέσω της αναγνώρισης λέξεων-δανείων από ή σε άλλες γλώσσες, των μηχανισμών της γλωσσικής επαφής μεταξύ των λαών, καθώς και του ρόλου που διαδραματίζουν τα ΑΕ στη διαμόρφωση του επιστημονικού λεξιλογίου των νεότερων χρόνων.
  - στη διερεύνηση των κατασκευαστικών αρχών των λέξεων και των στενών δεσμών ετυμολογίας και σημασίας, ώστε να κατανοήσουν ότι αφενός είναι σφαλερή η ταύτιση μορφολογικών παραγώγων και λεξικών σημασιών και αφετέρου η γνώση ενός αριθμού θεμάτων και της λειτουργίας παραγωγικών παραθημάτων μπορεί σχετικά εύκολα να οδηγήσει στην κατανόηση της σημασίας μεγάλου αριθμού λέξεων.
- Προτείνεται η σταδιακή εξοικείωση με λεξικά και εγχειρίδια γραμματικής-συντακτικού ως βιβλίων αναφοράς (και όχι απομνημόνευσης)· επίσης, η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών εργαλείων που περιλαμβάνονται στο **Ψηφιακό σχολείο**.

Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν είναι και οι εξής:

- Σύνταξη πίνακα με τις καταλήξεις ενός είδους κλιτικών τύπων (λ.χ. ονομάτων της Β' κλίσης) στα ΑΕ και στα ΝΕ και επισήμανση των ομοιοτήτων και διαφορών.
- Εντοπισμός στο ΑΕ κείμενο ενός είδους κλιτικών τύπων (λ.χ. απαρέμφατα).
- Προσπέλαση φαινομένων της ΑΕ γλώσσας μέσα από γλωσσικούς παραλληλισμούς με τη ΝΕ: λ.χ. έρευνα σε ΝΕ λεξικά <www.greek-language.gr>, για να εντοπιστούν αφωνόληκτα ρήματα (και τα παραγόμενα ουσιαστικά), ώστε να γίνουν κατανοητές οι κατασκευαστικές αρχές των ΝΕ αφωνόληκτων ρημάτων και των παραγώγων τους.
- Δραστηριότητες και παιχνίδια γλωσσικής επίγνωσης: λ.χ. διαγωνισμός μαθητών στη σύνταξη σταυρόλεξου και στην επίλυσή του από τους συμμαθητές τους.
- Έρευνα στο κείμενο και καταγραφή συντακτικών δομών για την απόδοση των χρονικών σχέσεων, τον προσδιορισμό του τόπου, της αιτίας κ.ο.κ. (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).

- Εντοπισμός μιας συντακτικής δομής (λ.χ. κατηγορηματικών μετοχών) στο κείμενο και προσπάθεια απόδοσης στα ΝΕ με περισσότερους από έναν εναλλακτικούς τρόπους.
- Ασκήσεις παραγωγής λόγου στα ΑΕ: λ.χ. κατασκευή φράσεων για τη δήλωση χρονικών σχέσεων με εναλλακτικές συντακτικές δομές.

5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση οφείλει να είναι σύμφωνη με τη διδασκαλία και να περιλαμβάνει:

(α) Ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου (*Γνώσεις για τον κόσμο, Γνώσεις για τη γλώσσα, Καλλιέργεια γραμματισμών*).

(β) Ερωτήσεις ερμηνευτικής προσέγγισης βασικών εννοιών και θεμάτων που θίγονται στο κείμενο (*Γνώσεις για τον κόσμο*).

(γ) Ασκήσεις γλωσσικές (λεξιλογίου, γραμματικής, σύνταξης), σύμφωνα με τις προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές (*Γνώσεις για τη γλώσσα*).

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2.1.16-32), «Η καταστροφή του αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς» [6 ώρες]				
Στοχοθεσία: Προσέγγιση ενός κεφαλαίου της ιστορίας του Πελοποννησιακού πολέμου - Κατανόηση του ρόλου του ηγέτη σε κρίσιμες στιγμές				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>- Γνώση της ΑΕ ιστορίας: Ένα κεφάλαιο του Πελοποννησιακού πολέμου («Η καταστροφή του αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς»).</p> <p>- Ο ρόλος του ηγέτη σε κρίσιμες στιγμές.</p> <p>- Το ζεύγος αλαζονεία - σύνεση.</p>	<p>- Χρονογραφική αφήγηση γεγονότων.</p> <p>- Χαρακτηριστικά της αφήγησης: Ακρίβεια, σαφήνεια, παραστατικότητα, οικονομία.</p> <p>Συνοχή: Η λειτουργία του συνδέσμου «δέ».</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση τους χρονικούς προσδιορισμούς, τα ρήματα, τα υποκείμενα.</p> <p>- Η λειτουργία του ιστορικού ενεστώτα στην αφήγηση.</p> <p>- Ρήματα που δηλώνουν κίνηση ή ενέργεια στρατιωτικού χαρακτήρα.</p> <p>- Προθέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σύνταξη με τις πλάγιες πτώσεις σε εμπρόθετους προσδιορισμούς. • Ως πρώτο συνθετικό 	<p>- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων.</p> <p>- Διάγνωση της δομής του κειμένου, για να καταδειχθεί α) η παράλληλη κίνηση των αντιπάλων, β) η περιπλοκότητα της κατάστασης, γ) τα δεδομένα που στηρίζουν το σχέδιο του Λύσανδρου.</p> <p>- Απόδοση της εξελικτικής πορείας των γεγονότων με διάγραμμα.</p> <p>- Σύνταξη ενός διαγράμματος με τα χαρακτηριστικά της ιστοριογραφίας του Ξενοφώντα (το οποίο θα εμπλουτίζεται εφεξής).</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση τα γεγονότα (ρήματα), τα δρώντα υποκείμενα (ονόματα) και τους χρονικούς προσδιορισμούς.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται α) το ρόλο του ηγέτη, β) τις συνέπειες της αλαζονείας.</p> <p>- Να ερμηνεύουν τη χρήση του ιστορικού ενεστώτα στο πλαίσιο της αφήγησης.</p> <p>- Να αναγνωρίζουν θεματικούς και εκφραστικούς κώδικες της ΑΕ ιστοριογραφίας.</p>

		<p>σύνθετων ρημάτων.</p> <p>[Σύνταξη: (α) Διάκριση κύριων και δευτερευουσών προτάσεων. (β) Προσδιορισμοί του τόπου.</p> <p>Γραμματική - Κλίση βαρυτόνων ρημάτων Α' συζυγίας ενεργητικής και μέσης φωνής: λύω / λύομαι.]</p>	<p>-Εντοπισμός των μέσων με τα οποία ο αναγνώστης αποκτά εποπτεία του χώρου, του χρόνου και των αιτιών, που προκάλεσαν το γεγονός. - Άσκηση για τα αφηγηματικά είδη: συγγραφή μιας σελίδας ημερολογίου ενός Αθηναίου στρατιώτη στους Αιγός ποταμούς.</p> <p>- Εντοπισμός και κατηγοριοποίηση των ρημάτων που δηλώνουν κίνηση ή ενέργεια στρατιωτικού χαρακτήρα και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις)</p>	<p>- Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε κείμενα που εντάσσονται σε συγκεκριμένο αφηγηματικό είδος.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των ρημάτων που δηλώνουν κίνηση ή ενέργεια στρατιωτικού χαρακτήρα στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	--	---	--	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2.2,1-4),
«Τα γεγονότα μετά την ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς»
Λέξεις δηλωτικές ψυχικού πάθους
[3 ώρες]

Στοχοθεσία: Κατανόηση των (πολιτικών και στρατιωτικών) συνεπειών της ήττας μιας υπερδύναμης			<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - Η πολιτική κυριαρχία ως συνέπεια της στρατιωτικής κυριαρχίας. - Το σχήμα <i>ὑβρις-τίσις</i>. - Η συλλογική ενεργοποίηση σε κρίσιμες περιστάσεις. 	<ul style="list-style-type: none"> - Αφηγηματικές τεχνικές: Έναλλαγή πυκνής και αναλυτικής αφήγησης - Η «δημοσιογραφική γραφή» του Ξενοφώντα. 	<ul style="list-style-type: none"> - Η λειτουργία της εναλλαγής παρατατικού και αορίστου. - Λέξεις δηλωτικές ψυχικού πάθους. - Η ζωή των λέξεων: <i>ἀφέντες, ἄλλοθι, τῶν ἐπιτηδείων, ἔνδεια, ἄστν, κρατήσαντες.</i> [Σύνταξη: - Το υποκείμενο του ρήματος και οι μορφές του. Γραμματική: - Ουσιαστικά Α' κλίσης.] 	<ul style="list-style-type: none"> - Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων. - Ανάγνωση του κειμένου / διάγνωση της δομής του με βάση τα υποκείμενα των κύριων προτάσεων. - Εντοπισμός των εκφραστικών μέσων που δηλώνουν έντονη συναισθηματική φόρτιση, και της λειτουργίας τους. - Σχολιασμός των ενεργειών / χαρακτηρισμός α) του Λύσανδρου, β) των Αθηναίων. - Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων: 	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης. - Να ερμηνεύουν την εναλλαγή αορίστου / παρατατικού. - Να αντιλαμβάνονται α) τις πολιτικές συνέπειες της στρατιωτικής κυριαρχίας, β) τη σημασία της ενεργοποίησης των πολιτών. - Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε κείμενα που εντάσσονται σε δεδομένο επικοινωνιακό πλαίσιο και

			<p>Θουκυδίδη 5, 85 κ.εξ.: «Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων».</p> <p>- Σύνθεση επιστολής: Η επιστολή γράφεται από έναν Αθηναίο στρατιώτη που αποχωρεί αναγκαστικά από το Βυζάντιο.</p> <p>- Εντοπισμός και κατηγοριοποίηση των λέξεων που δηλώνουν ψυχικό πάθος και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p>	<p>αφηγηματικό είδος.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν ψυχικό πάθος στην ΑΕ και ΝΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
--	--	--	--	---

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2.2.16-23), «Η επιβολή των όρων της ειρήνης στην Αθήνα» Η χρήση λεκτικών ρημάτων κατά την εξιστόρηση της διπλωματικής δραστηριότητας [4 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Κατανόηση της σχέσης πολέμου και διπλωματίας καθώς και του ρόλου των (πολιτικών) προσώπων στην ιστορική εξέλιξη</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Ο ρόλος των (πολιτικών) προσώπων στην ιστορική εξέλιξη. - Πόλεμος και διπλωματία - Το ζεύγος λόγος-έργο. - Η συμπεριφορά νικητών και ηττημένων. - Τα Μακρά Τείχη. 	<ul style="list-style-type: none"> - Χρονογραφική αφήγηση γεγονότων. - Αφήγηση με άξονα τις αιτιώδεις σχέσεις: Ερμηνεία-αιτιολόγηση (γεγονότων, δράσης προσώπων) στο πλαίσιο της ιστορικής αφήγησης. 	<ul style="list-style-type: none"> - Δομή αφήγησης με βάση τους χρονικούς προσδιορισμούς, τα ρήματα, τα υποκείμενα. - Λεκτικά ρήματα. [Σύνταξη: - Προσδιορισμοί του χρόνου. Γραμματική: - Αφωνόληκτα ρήματα.] 	<ul style="list-style-type: none"> - Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων. - Ανάγνωση του κειμένου: διάγνωση της δομής του μέσα από ερωτήσεις προσδιορισμού των ενεργειών, των δρώντων υποκειμένων (ατομικών και συλλογικών) και των χρονικών προσδιορισμών. - Διάκριση και τιτλοφόρηση ενοτήτων (με διαφορετικά κριτήρια). - Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (του Ξενοφάντα, του Θουκυδίδη και 	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να συντάσσουν περίληψη, να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες. - Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση τα γεγονότα (ρήματα), τα δρώντα υποκείμενα (ονόματα) και τους χρονικούς προσδιορισμούς. - Να ερμηνεύουν τους λόγους και τις πράξεις των (πολιτικών) προσώπων και να διερευνούν το ρόλο τους στην ιστορική εξέλιξη.

			<p>του Πλουτάρχου· βλ. λ.χ. σσ.78-79 του σχολικού εγχειριδίου), για να διαγνωστούν:</p> <p>ο ρόλος της διπλωματίας στην εξέλιξη του πολέμου</p> <p>οι τροπές του αντιθετικού ζεύγους λόγος-έργο</p> <p>τα κίνητρα δράσης νικητών και ηττημένων.</p> <p>- Πρόταση για διαθεματική εργασία: Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ. του Πλουτάρχου και του Θουκυδίδη) και έρευνα στο διαδίκτυο, με στόχο τη συλλογή στοιχείων για τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο «Υπέρ ή κατά της κατεδάφισης των Μακρών Τειχών».</p> <p>- Αναζήτηση βασικών λεκτικών ρημάτων (και των όρων με τους οποίους συνάπτονται) στο κείμενο: σύγκριση των αποδόσεών τους στις ΝΕ μεταφράσεις, για να διακριθούν σημασίες και αποχρώσεις των όρων μέσα στα συμφραζόμενά τους.</p>	<p>-Να διακρίνουν την περιγραφή ενός γεγονότος από την (υποκειμενική) ερμηνεία- αιτιολόγηση και της δράσης των προσώπων.</p> <p>- Να συλλέγουν στοιχεία, να αξιολογούν επιχειρήματα και να παρουσιάζουν με συνθετικό τρόπο τις απόψεις τους.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λεκτικών ρημάτων στην ΑΕ και ΝΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά, 2.3.11-16), «Το καθεστώς των Τριάκοντα τυράννων» (από μετάφραση) [2 ώρες]				
Στοχοθεσία: Προσέγγιση των μέσων για την επιβολή ενός τυραννικού καθεστώτος - Κατανόηση του ζεύγους “ηθική - πολιτική”				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
- Μέσα επιβολής ενός τυραννικού καθεστώτος: Η εγκαθίδρυση του καθεστώτος των Τριάκοντα. - Το ζεύγος ηθική - πολιτική.	- Αφηγηματικές τεχνικές: Διήγηση και μίμηση.		- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων. - Χωρισμός και τιτλοφόρηση ενοτήτων, με διαφορετικό κριτήριο από εκείνο του σχολικού βιβλίου. Διάγνωση της δομής του κειμένου. - Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ. Αριστοτέλη Πολιτικά, 1313b): Τα πολιτεύματα και οι παρεκβάσεις τους. - «Αγώνας λόγων»: Υπέρ ή κατά της θανάτωσης των συκοφαντών. - Έρευνα στο διαδίκτυο - συλλογή	Αναμένεται οι μαθητές: - Να συντάσσουν περίληψη, να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες - Να διακρίνουν και να ερμηνεύουν την εναλλαγή διήγησης και μίμησης. - Να αντιλαμβάνονται τη σχέση ηθικής και πολιτικής καθώς και τα μέσα επιβολής ενός τυραννικού καθεστώτος. - Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε κείμενα κατάλληλα: α) για «Αγώνα λόγων», β) για παρουσίαση σε

			στοιχείων για ανάλογες μεθοδεύσεις άλλων τυραννικών καθεστώτων. Πολυτροπική παρουσίαση (λόγος, ήχος, εικόνα) σε μαθητικό κοινό.	μαθητικό κοινό.
--	--	--	---	-----------------

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2.3.50-56), «Η δίκη του Θηραμένη» Λέξεις /φράσεις με δικανική σημασία [4 ώρες]				
Στοχοθεσία: Κατανόηση των συνεπειών από την κατάλυση της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
- Κατάλυση της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης: (α) Δίκες πολιτικής σκοπιμότητας: Η παρωδία δίκης του Θηραμένη. (β) Παρακρατικοί μηχανισμοί.	- Αφηγηματικές τεχνικές: Παρεμβολή σχολίου / Εστίαση-οπτική γωνία. - Τρόποι και μέσα πειθούς: Επίκληση στο συναίσθημα (σαρκασμός, ειρωνεία). - Παραγωγικός και επαγωγικός συλλογισμός.	- Η λειτουργία των εγκλίσεων κρίσεως και επιθυμίας στις κύριες προτάσεις. - Η εναλλαγή α' ενικού και α' πληθυντικού προσώπου. - Λέξεις /φράσεις με δικανική σημασία. - Η ζωή των λέξεων:	- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων. - Ανάγνωση του κειμένου/ διάγνωση της δομής της αφήγησης με βάση τα ρήματα των κύριων προτάσεων. - Καταγραφή των επιχειρημάτων α) του Κριτία, β) του Θηραμένη. Έλεγχος και αξιολόγηση.	Αναμένεται οι μαθητές: - Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης. - Να αντιλαμβάνονται την πολιτική σκοπιμότητα των πράξεων που περιγράφονται στο κείμενο. - Να διακρίνουν τους θεσμικούς από τους παρακρατικούς μηχανισμούς.

		<p>έγχειρίδια, προστάτης, λυμαινόμενον, έστία, κρίσις, κατακεκριμένον, άγορά.</p> <p>[Σύνταξη: - Διάκριση επιθετικής, επιρρηματικής και κατηγορηματικής μετοχής.</p> <p>Γραμματική: (α) Κλίση ενεργητικού και μέσου αορίστου β'.</p> <p>(β) Προσωπική αντωνυμία.]</p>	<p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (από τα σχολ. εγχειρίδια Λυκείου): Γλώσσα Γ', σελ 223-230: Η γλώσσα της εξουσίας. Γλώσσα Γ': Οι συλλογισμοί / Η επίκληση στο συναίσθημα. Γλώσσα Α' και ΚΝΛ Β': Αφηγηματικοί τρόποι / Αφηγητής / Εστίαση.</p> <p>- Καταγραφή, κατηγοριοποίηση και απόδοση της σημασίας των λέξεων με δικανική σημασία και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p>	<p>- Να διακρίνουν α) το γεγονός από το σχόλιο, β) την επίκληση στο συναίσθημα, γ) τον παραγωγικό και τον επαγωγικό συλλογισμό, δ) τα χαρακτηριστικά της γλώσσας της εξουσίας.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων με δικανική σημασία στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	--	---	---	--

<p>ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2, 4, 1-17), «Έκστρατεία των δημοκρατικών εναντίον των Τριάκοντα» (από μετάφραση) [2 ώρες]</p>				
Στοχοθεσία: Κατανόηση των τρόπων επιβολής και κατάλυσης των τυραννικών καθεστώτων				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
- Η αναγκαιότητα του ένοπλου αγώνα για την	- Αφηγηματικές τεχνικές: Εμβόλιμες περιγραφές.	- Η λειτουργία των ονομάτων, ουσιαστικών	- Διάγνωση της δομής του κειμένου μέσα από ερωτήσεις προσδιορισμού α)	Αναμένεται οι μαθητές: - Να διακρίνουν α) την

<p>κατάλυση τυραννικού καθεστώτος: Εκστρατεία των δημοκρατικών εναντίον των Τριάκοντα.</p> <p>- Η συλλογική ενοχοποίηση ως μέσον επιβολής του τυραννικού καθεστώτος.</p> <p>- Αξίες της (ΑΕ) ζωής: αγωνιστικότητα, φιλοπατρία, ευσέβεια, , ελευθερία, συλλογικότητα, φιλοτιμία.</p>	<p>- Τρόποι και μέσα πειθούς: Επίκληση στη λογική: τεκμήρια, επιχειρήματα. Επίκληση στο συναίσθημα (περιγραφή, αφήγηση)</p>	<p>και επιθέτων, στην περιγραφή. / Η λειτουργία των ρημάτων στην αφήγηση.</p>	<p>των ενεργειών, β) της αποτελεσματικότητάς τους. Ερμηνεία και διατύπωση κρίσεων για τα κίνητρα και τις πράξεις των προσώπων.</p> <p>- Εντοπισμός και ανασκευή των επιχειρημάτων του Κριτία.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ. Ξενοφώντος <i>Ελληνικά</i>, 2, 3, 50-56): Σύγκριση της δίκης των Ελευσινίων αιχμαλώτων με τη δίκη του Θηραμένη (κλίμα, συγκρότηση δικαστηρίου, κατηγορητήριο, ρόλος του Κριτία).</p>	<p>περιγραφή από την αφήγηση, β) τους τρόπους και τα μέσα πειθούς.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται ότι η συλλογική προσπάθεια μπορεί να καταλύσει το τυραννικό καθεστώς.</p> <p>- Να εντοπίζουν και να αξιολογούν τις βασικές αξίες της (αρχαίας ελληνικής) ζωής, καθώς και την ακύρωσή τους από τα τυραννικά καθεστώτα.</p>
---	---	---	--	--

**ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Ελληνικά 2.4.18-23),
«Η νίκη των δημοκρατικών και η διάλυση των ολιγαρχικών»
Λέξεις που δηλώνουν συνεκτικούς κοινωνικούς δεσμούς**

[3 ώρες]

<p>Στοχοθεσία: Κατανόηση της αναγκαιότητας της αυτοθυσίας για την επίτευξη ενός υψηλού (συλλογικού) στόχου</p>				
<p><i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i></p>	<p><i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i></p>	<p><i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i></p>	<p><i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i></p>	<p><i>Αξιολόγηση</i></p>
<p>- Η αυτοθυσία για την</p>	<p>- Αφηγηματικές τεχνικές:</p>	<p>- Η λειτουργία της</p>	<p>- Ανάγνωση του κειμένου / διάγνωση της</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p>

<p>επίτευξη υψηλού (συλλογικού) στόχου.</p> <p>- Συνεκτικοί κοινωνικοί δεσμοί (συνείδηση του συνανήκειν) / Διάσπαση μιας κοινωνικής ομάδας.</p> <p>- Ειρήνη και πόλεμος.</p>	<p>Η αρχή της αντίθεσης δομικό στοιχείο της αφήγησης.</p> <p>Εγκιβωτισμένη αφήγηση.</p> <p>- Τρόποι και μέσα πειθούς:</p> <p>Επίκληση στο ήθος του πομπού και στο ήθος του δέκτη.</p>	<p>αντίθεσης ως εκφραστικού μέσου.</p> <p>- Η λειτουργία του πολυσύνδετου σχήματος.</p> <p>- Η λειτουργία της παρήχησης.</p> <p>- Λέξεις που δηλώνουν συνεκτικούς κοινωνικούς δεσμούς / συνείδηση του συνανήκειν / ενότητα των μελών μιας κοινωνίας.</p> <p>[Σύνταξη: - Σύνταξη του άρθρου απαρεμφάτου.</p> <p>Γραμματική: - Β' Κλίση: ουσιαστικά, επίθετα, μετοχές.]</p>	<p>δομής του με βάση την εναλλαγή ατομικών και συλλογικών υποκειμένων.</p> <p>- Υποθετική συμπλήρωση αφηγηματικού περιεχομένου: ο διάλογος μεταξύ των αντιπάλων μετά τη λήξη των εχθροπραξιών.</p> <p>- Περίληψη του λόγου του Κλεόκριτου.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων, λ.χ. ο λόγος του Κλεόκριτου με το λόγο του Θρασύβουλου (2, 4, 13-17) και με την «Παθολογία» του Θουκυδίδη (3, 81-83), ο «Περικλέους Επιτάφιος» (Αρχαία Γ' Λυκείου ΓΠ): συνεκτικοί δεσμοί των πολιτών.</p> <p>- Καταγραφή, κατηγοριοποίηση και απόδοση της σημασίας των λέξεων που δηλώνουν συνεκτικούς κοινωνικούς δεσμούς και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p>	<p>- Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση την εναλλαγή των υποκειμένων.</p> <p>- Να κατανοούν την αξία ύπαρξης συνεκτικών δεσμών μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας.</p> <p>- Να διακρίνουν τη λειτουργία της αντίθεσης.</p> <p>- Να εντοπίζουν και να αξιολογούν τους τρόπους πειθούς.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν συνεκτικούς δεσμούς στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	---	---	---	--

<p align="center">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Η Πτώση του καθεστώτος των Τριάκοντα (Ελληνικά 2.4.24-36 [περίληψη] και 2.4.37-43), «Η αποκατάσταση της δημοκρατίας» Λέξεις που δηλώνουν γνωστικές λειτουργίες [4 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Κατανόηση των προϋποθέσεων για την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την επιστροφή στην ομαλότητα</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Προϋποθέσεις για την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την επιστροφή στην ομαλότητα: - Η (πολιτική) αμνηστία ως βάση της συμφιλίωσης (των αντιμαχόμενων πολιτικών παρατάξεων) και της κοινωνικής γαλήνης. - Η συμβολή του εξωτερικού παράγοντα στη συμφιλίωση των αντιμαχομένων. - Δημοκρατία και ολιγαρχία. - Αξίες της (αρχαίας 	<ul style="list-style-type: none"> - Αφηγηματικές τεχνικές: Επιταχύνσεις στην αφήγηση. Ρητορικά ερωτήματα. Αφηγηματικοί χρόνοι: εσωκειμενικοί, εξωκειμενικοί. - Χαρακτηριστικά του ρητορικού λόγου (δομή). 	<ul style="list-style-type: none"> - Η λειτουργία της παρομοίωσης. - Η λειτουργία της επανάληψης. - Ο μακροπερίοδος λόγος. - Λέξεις που δηλώνουν γνωστικές λειτουργίες. [Σύνταξη: - Ονοματικές προτάσεις. Γραμματική: - Συνηρημένα σε -έω.] 	<ul style="list-style-type: none"> - Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: περιληπτική απόδοση των προηγούμενων. - Με βάση την περίληψη (§24-36) και τις §37-38: Σχεδιασμός πίνακα με α) τις αποστολές, β) τις προτάσεις προς τους εφόρους, γ) το στόχο, δ) την αποτελεσματικότητα. Ερμηνεία και σχολιασμός των δεδομένων του πίνακα. - Εναλλακτικά με την προηγούμενη πρακτική: Διάκριση των τριών φάσεων κατά τις οποίες εκτυλίσσονται τα γεγονότα στις §37-38. - Ψυχογράφιση / χαρακτηρισμός των ολιγαρχικών. 	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να οργανώνουν τις πληροφορίες πολύπλοκων κειμένων. - Να αντιλαμβάνονται τη ρευστότητα ανάμεσα στην πολιτική σύγκρουση και την πολιτική ισορροπία, καθώς και τις προϋποθέσεις της επιστροφής στην ομαλότητα. - Να διακρίνουν τη δομή, τα επιχειρήματα, τα εκφραστικά μέσα και το σκοπό ενός ρητορικού λόγου. - Να αντιλαμβάνονται το

<p>ελληνικής) ζωής: δικαιοσύνη, ανδρεία, πνευματική ανωτερότητα, ευσέβεια, πολιτική οξυδέρκεια.</p>			<p>- Ρητορικές ερωτήσεις (σχήμα υποφοράς- ανθυποφοράς): Διάκριση (μέσω δίστηλου πίνακα) και αξιολόγηση των επιχειρημάτων των ολιγαρχικών και του Θρασύβουλου.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων, λ.χ. Ξενοφώντος <i>Ελληνικά</i> 2, 4, 13-17 και 2, 4, 40-42: Σύγκριση των δύο λόγων του Θρασύβουλου ως προς τη δομή και την προθετικότητα.</p> <p>Κείμενα των σελ. 128-131 του σχολικού εγχειριδίου: Ο ρόλος του όρκου στον κοινωνικό βίο / Το ήθος της Δημοκρατίας.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων που δηλώνουν γνωστικές λειτουργίες και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p>	<p>σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν γνωστικές λειτουργίες της ΑΕ και ΝΕ γλώσσας και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
---	--	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης Γ, 70),
«Αντιαθηναϊκή προπαγάνδα στην Κέρκυρα - Δίκες μεταξύ ολιγαρχικών και δημοκρατικών - Πραξικόπημα ολιγαρχικών»
Ιδιαίτερα γνωρίσματα της γλώσσας του Θουκυδίδη
 [3 ώρες]

Στοχοθεσία: Κατανόηση των αιτιών που οδηγούν σε πολιτική και ηθική παρακμή σε περίοδο εμφύλιας διαμάχης				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>- Η «φιλοτιμία» (προσωπική φιλοδοξία) ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης:</p> <p>- Η ιδιοτελής επιδίωξη του ατομικού/παραταξιακού συμφέροντος ως αίτιο διάλυσης της πολιτικής και κοινωνικής συνοχής:</p> <p>(1) βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος και αναρχία,</p> <p>(2) κατάχρηση των νομικών διαδικασιών και κατάλυση της δικαιοσύνης,</p> <p>(3) ακύρωση των ηθικών αρχών.</p> <p>- Το ζεύγος λόγος-έργο.</p>	<p>- Χρονογραφική / γραμμική αφήγηση γεγονότων.</p> <p>- Αντιθετική οργάνωση της αφήγησης: το σχήμα δράση-αντίδραση.</p> <p>- Η διάκριση: φανερά αίτια, αφορμές / ανομολόγητες πραγματικές αιτίες (ἀληθεστάτη πρόφασις).</p> <p>- «Η αφήγηση ως αποδεικτικός συλλογισμός» (βλ. κείμενο της J. de Romilly στη σελ. 307 του σχολικού εγχειριδίου).</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση: τους χρονικούς προσδιορισμούς, τις αιτιώδεις σχέσεις, τα ρήματα, τα υποκείμενα.</p> <p>- Το πολυσύνδετο σχήμα.</p> <p>- Ιδιαίτερα γνωρίσματα της γλώσσας του Θουκυδίδη:</p> <p>1. προθέσεις ξὺν και ἐς</p> <p>2. σύνθετες λέξεις.</p> <p>[Σύνταξη:</p> <p>- Αιτιολογικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική:</p>	<p>- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: Περιληπτική απόδοση των προηγούμενων.</p> <p>- Ανάγνωση του κειμένου: διάγνωση της δομής του μέσα από ερωτήσεις προσδιορισμού των ενεργειών, των δρώντων υποκειμένων (ατομικών και συλλογικών), των χρονικών προσδιορισμών και των αιτιακών σχέσεων.</p> <p>- Σύνθεση συμβουλευτικού ρητορικού λόγου: Ένας ολιγαρχικός, πρώην αιχμάλωτος των Κορινθίων, επιχειρεί να</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να συντάσσουν περίληψη, να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες.</p> <p>- Να μπορούν να διακρίνουν την ηθική παρακμή και τις πολιτικές δυσλειτουργίες που επικρατούν, όταν εκδηλώνεται εμφύλια διαμάχη.</p> <p>- Να συνθέτουν κείμενα κατάλληλα για δημόσια παρουσίαση, με στόχο να πείσουν τους ακροατές τους.</p> <p>- Να διακρίνουν την πρόφαση από την αιτία.</p>

		- Κλίση ενεργητικού και μέσου αορίστου β'.]	<p>πείσει τους Κερκυραίους να συμμαχήσουν με την Κόρινθο.</p> <p>- Σύνταξη ενός διαγράμματος με τα χαρακτηριστικά της ιστοριογραφίας του Θουκυδίδη (το οποίο θα εμπλουτίζεται εφεξής).</p> <p>- Εντοπισμός στο κείμενο των ιδιαίτερων γνωρισμάτων της γλώσσας του Θουκυδίδη.</p>	<p>- Να διακρίνουν / να ερμηνεύουν: τη χρονολογική αφήγηση το σχήμα δράση-αντίδραση.</p> <p>-Να αναγνωρίζουν θεματικούς και εκφραστικούς κώδικες της ΑΕ Ιστοριογραφίας.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της γλώσσας του Θουκυδίδη.</p>
--	--	---	--	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης Γ, 71-74), «Συνέχιση του εμφυλίου στην Κέρκυρα: προσωρινή επικράτηση των δημοκρατικών» [4 ώρες]				
Στοχοθεσία: Κατανόηση της σχέσης εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής σε περιόδους εμφύλιων συγκρούσεων				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>

<p>- Η επιδίωξη της ισχύος ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης:</p> <p>- Η αλληλεξάρτηση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής στον εμφύλιο πόλεμο / Ο ρόλος των «προστάτιδων δυνάμεων».</p> <p>- Κατάλυση των κανόνων διεθνούς δικαίου: άρση του απαραβίαστου των πρέσβων.</p> <p>- Η αλλαγή των κοινωνικών ρόλων εξαιτίας του πολέμου (δούλοι, γυναίκες).</p>	<p>- Ακύρωση της γραμμικής αφήγησης: Αφήγηση ταυτόχρονων πράξεων (αναλυτική - μεταβατική μέθοδος).</p> <p>- Επίδραση της σοφιστικής: επιχείρημα στηριγμένο στο «εϊκόσ» (πιθανότητα) ή το «ξυμφέρον».</p> <p>- Διάκριση αντικειμενικής και υποκειμενικής αιτιολογίας - Σχόλιο και οπτική γωνία στην αιτιολόγηση.</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση τα υποκείμενα των κύριων προτάσεων.</p> <p>- Η λειτουργία της εναλλαγής αορίστου και ιστορικού ενεστώτα.</p> <p>- Η λειτουργία των κλιμακώσεων.</p> <p>- Προθέσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • σε εμπρόθετους προσδιορισμούς • ως πρώτο συνθετικό λέξεων. <p>- Λέξεις/φράσεις που χρησιμοποιούνται σε πολεμικές αφηγήσεις.</p> <p>[Σύνταξη: - Διάκριση ονοματικών και επιρρηματικών προτάσεων: Ονοματικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική:</p>	<p>- Ανάγνωση του κειμένου: α) Εντοπισμός των θεματικών κέντρων. Καταγραφή των ενεργειών των ολιγαρχικών. β) Σύνθεση από τους μαθητές του γενικού σχεδίου δράσης των ολιγαρχικών.</p> <p>- Εντοπισμός αντιφάσεων στη συμπεριφορά των ολιγαρχικών.</p> <p>- Διατύπωση υπόθεσης: Πιθανά επιχειρήματα των δημοκρατικών και των ολιγαρχικών για τον προσεταιρισμό των δούλων.</p> <p>- Πρόταση για διαθεματική εργασία: Έρευνα στο διαδίκτυο, συλλογή στοιχείων και σύνθεση μιας πολυτροπικής παρουσίασης για μια εφημερίδα, με θέμα το ρόλο των γυναικών σε διάφορους πολέμους (Μπουμπουλίνα, Σουλιώτισσες, γυναίκες στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο και στην αντίσταση κλπ.).</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να εντοπίζουν τα θεματικά κέντρα και τις αντιφάσεις. - Να διατυπώνουν υποθέσεις για την πιθανή εξέλιξη των γεγονότων. - Να διακρίνουν το σχόλιο και την οπτική γωνία στην αιτιολόγηση. - Να διακρίνουν και να αξιολογούν τα επιχειρήματα. - Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε (πολυτροπικά) κείμενα κατάλληλα για δημόσια παρουσίαση. - Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων/φράσεων που χρησιμοποιούνται σε
---	---	--	---	--

		- Γ' κλίση: ημιφωνόληκτα ουσιαστικά.]	- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που χρησιμοποιούνται σε πολεμικές αφηγήσεις και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις)	πολεμικές αφηγήσεις στην ΑΕ γλώσσα.
--	--	--	--	-------------------------------------

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης Γ, 75), «Συνέχιση του εμφυλίου στην Κέρκυρα, παρά τη συμβιβαστική πολιτική του Νικόστρατου» [3 ώρες]</p>				
Στοχοθεσία: Να γίνει αντιληπτό το κλίμα φόβου και καχυποψίας ως χαρακτηριστικό του εμφυλίου πολέμου			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα		
<ul style="list-style-type: none"> - Ο φόβος ως αίτιο της (πολιτικής) δράσης: - Το κλίμα διάχυτης καχυποψίας και φόβου ως χαρακτηριστικό του (εμφυλίου) πολέμου. - Η αποτυχία της μετριοπαθούς πολιτικής εξαιτίας του φόβου: το παράδειγμα του Νικόστρατου. - Ο θεσμός της ικεσίας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Σαφήνεια και λιτότητα του ιστορικού λόγου ως αποτέλεσμα 1) της αντιθετικής οργάνωσης της αφήγησης, 2) της υποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας, 3) της λεπτομερειακής ακρίβειας. - Πολλαπλοί τρόποι δήλωσης αιτιολόγησης στο πλαίσιο της εξιστόρησης. 	<ul style="list-style-type: none"> - Οι λειτουργίες του παρατατικού: διάρκεια / απόπειρα. - Η λειτουργία των συνδέσμων <i>μὲν - δέ</i>. - Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν νοητικές λειτουργίες. - <i>ἴσθημι</i>: παράγωγες και σύνθετες λέξεις της ν.ε. - Η ζωή των λέξεων: <i>συγχωρῶ, παραμυθοῦμαι, διαφθείρω</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - Σύνθεση περίληψης βασισμένης στα ρήματα των κύριων προτάσεων. - Χαρακτηρισμός του Νικόστρατου. - Διατύπωση υπόθεσης: επιχειρήματα με τα οποία ο Νικόστρατος θα μπορούσε να πείσει τις αντιμαχόμενες παρατάξεις να έρθουν σε συμφωνία. - Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλου κειμένου, προκειμένου να δειχθεί η μετριοπάθεια ως πολιτική αρετή (Θουκυδίδη ΣΤ, 9-14 και 20-23): Ο μετριοπαθής Νικίας. - Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που δηλώνουν 	<ul style="list-style-type: none"> Αναμένεται οι μαθητές: - Να συντάσσουν περίληψη. - Να μπορούν να χαρακτηρίζουν τα ιστορικά πρόσωπα και αξιολογούν τη δράση τους. - Να διατυπώνουν επιχειρήματα. - Να εκτιμούν την αξία της μετριοπάθειας σε περιόδους πολιτικής αναταραχής και άλογων συγκρούσεων. - Να αντιλαμβάνονται την πολυμορφικότητα της

		<p>[Σύνταξη: - Επιρρηματική μετοχή.</p> <p>Γραμματική: - Σχηματισμός και κλίση παθητικού μέλλοντα και αορίστου.]</p>	νοητικές λειτουργίες και των όρων με τους οποίους συνάπτονται. Έρευνα στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις, για να εντοπιστούν σημασίες και αποχρώσεις των όρων μέσα στα συμφραζόμενά τους.	<p>αιτιολόγησης.</p> <p>- Να διακρίνουν τη λειτουργία του παρατατικού και των συνδέσμων μέν - δέ.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν νοητικές λειτουργίες στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	--	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης, Γ, 76-78),

«Συνέχιση του πολέμου στην Κέρκυρα: ναυμαχία»

[3 ώρες]

Στοχοθεσία: Κατανόηση της σημασίας του ψυχολογικού παράγοντα στη λήψη αποφάσεων σε κρίσιμες περιστάσεις				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
- Έλλογη και άλογη συμπεριφορά: - Η σημασία του ψυχολογικού παράγοντα στη λήψη αποφάσεων: το ζεύγος αυτοκρατορία -	- Εσωτερική εστίαση (Η συναγωγή των σκέψεων, συναισθημάτων και κινήτρων από τις πράξεις / τα γεγονότα). - Η στρατηγική της αγωνίας:	- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν τάξη/αταξία. - περιπλέω, τάττω: απλές και σύνθετες παράγωγες λέξεις της ν.ε.	- Ανάγνωση του κειμένου: Καταγραφή και αξιολόγηση των ελιγμών και της τακτικής των εμπλεκομένων. - Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ.	Αναμένεται οι μαθητές: - Να διακρίνουν αφηματικές αρετές, όπως η στρατηγική της σταδιακής αποκάλυψης των πληροφοριών. - Να αντιλαμβάνονται τη

<p>πανικός (τάξη - αταξία).</p> <p>- Η σημασία της ευελιξίας στο σχεδιασμό της στρατηγικής: το ζεύγος πάθημα - μάθημα.</p>	<p>σταδιακή αποκάλυψη της πληροφορίας.</p>	<p>[Σύνταξη: (α) Κατηγορούμενο. (β) Ονοματικοί προσδιορισμοί. Γραμματική: - Γ' κλίση: Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά.]</p>	<p>Αριστοτέλη <i>Ηθικά Νικομάχεια</i>, Γ' Λυκείου, Θεωρ. Κατ.): Η αριστοτελική μεσότητα (η δικαίωση της αυτοκυριαρχίας).</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που δηλώνουν τάξη/αταξία και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά και συγκέντρωση της οικογένειας λέξεων του περιπλέω και του τάττω.</p>	<p>σημασία του ψυχολογικού παράγοντα στη λήψη αποφάσεων και της ευελιξίας στο σχεδιασμό.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν τάξη/αταξία στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	--	--	---	--

<p>ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης, Γ, 79-80), «Συνέχιση του πολέμου στην Κέρκυρα: Φόβος των δημοκρατικών για νέα επίθεση των Πελοποννησίων / Αφιξη αθηναϊκών πλοίων» [3 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να γίνει αντιληπτός ο φόβος ως αίτιο της (πολιτικής) δράσης και ως παράγοντας διαμόρφωσης της πολιτικής ζωής</p>				
<p>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</p>	<p>Καλλιέργεια γραμματισμών</p>	<p>Γνώσεις για τη γλώσσα</p>	<p>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</p>	<p>Αξιολόγηση</p>
<p>- Ο φόβος ως αίτιο της (πολιτικής) δράσης:</p>	<p>- Εναλλασσόμενη εστίαση: εναλλαγή οπτικής γωνίας.</p>	<p>- Αναφορική λειτουργία της γλώσσας.</p>	<p>- Ανάγνωση του κειμένου / Διάγνωση της δομής του και</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές: - Να αντιλαμβάνονται τη δομή</p>

<p>- Ο φόβος ως παράγων διαμόρφωσης της πολιτικής.</p>	<p>- Έλεγχος και αξιολόγηση των πληροφοριών.</p>	<p>- Η λειτουργία του σχήματος λιτότητας.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν φόβο/ταραχή.</p> <p>- δεισαντες/φόβω/περιδείξ: απλές και σύνθετες παράγωγες λέξεις της ν.ε.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων: κρατῶ, ἀναλαμβάνω, ἀνάγομαι,, ἐπιπλέω, στάσις.</p> <p>[Σύνταξη: - Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: - Γ' κλίση: αφωνόληκτα ουσιαστικά.]</p>	<p>συμπλήρωση πίνακα τριών στηλών: στόχος / δράση / αποτέλεσμα.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ. Ξενοφώντα Ελληνικά 2, 2, 3-4): Σύγκριση των Κερκυραίων και των Αθηναίων, όσον αφορά τη στάση τους μετά από την ήττα.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που δηλώνουν φόβο/ταραχή και των όρων με τους οποίους συνάπτονται. Έρευνα στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις, για να εντοπιστούν σημασίες και αποχρώσεις των όρων μέσα στα συμφραζόμενά τους.</p>	<p>της αφήγησης με βάση το σχήμα στόχος / δράση / αποτέλεσμα.</p> <p>- Να κατανοούν τη σημασία του ψυχολογικού παράγοντα και του ανθρώπινου χαρακτήρα στην εξέλιξη των γεγονότων.</p> <p>-Να διακρίνουν την εναλλασσόμενη εστίαση και την αναφορική λειτουργία της γλώσσας.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του ελέγχου των πληροφοριών.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των ρημάτων που δηλώνουν φόβο/ταραχή, στην ΑΕ γλώσσα.</p>
--	--	--	--	---

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης, Γ, 81), «Η όξυνση του εμφυλίου στην Κέρκυρα μετά την αποχώρηση των Λακεδαιμονίων» [3 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να γίνουν κατανοητές οι συνέπειες της επικράτησης της ισχύος και του πάθους στο πλαίσιο του πολέμου και της πολιτικής</p>				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>- Η ισχύς και τα πάθη: Η επιδίωξη της ισχύος ως βαθύτερο κίνητρο της ανθρώπινης πράξης - Τα πάθη σε συνθήκες (εμφυλίου) πολέμου.</p> <p>- Η κατάλυση κάθε τάξης (πολιτικής, ηθικής, νομικής, θρησκευτικής) και οι συνέπειές της για το κοινωνικό σύνολο.</p> <p>- «πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου» (Ο θάνατος πήρε κάθε μορφή που θα μπορούσε να συλλάβει ο ανθρώπινος νους.)</p>	<p>- Ανθρωπολογία του Θουκυδίδη.</p> <p>- Οικονομία λόγου (η «λακωνική ακρίβεια» του Θουκυδίδη).</p> <p>- Σύνθετο ύφος / Πυκνότητα της αφήγησης.</p> <p>- Αναγκαστικό και τελικό αίτιο.</p> <p>- Αναλογικός συλλογισμός (§3).</p>	<p>- Συγκινησιακή χρήση της γλώσσας.</p> <p>- Η λειτουργία της συσσώρευσης συνωνύμων.</p> <p>- Η λειτουργία α) της διαίρεσης, β) των παραδειγμάτων.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν θάνατο.</p> <p>[Σύνταξη: - Τελικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: - Αόριστοι β' βαρύτονων ρημάτων που κλίνονται κατά τα εις -μι.]</p>	<p>- Διάκριση και τιτλοφόρηση ενοτήτων.</p> <p>- Δημιουργία “Χάρτη εννοιών” που παρουσιάζει όλες τις παραμέτρους του «θανάτου» (αιτία, τόπος, τρόπος, θύτες/θύματα).</p> <p>- Προσομοίωση (Αγώνας λόγων): Δύο μαθητές αναλαμβάνουν να παίξουν το ρόλο δύο Αθηναίων, οι οποίοι διαφωνούν αν πρέπει να επέμβουν στην εμφύλια σύρραξη των Κερκυραίων.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που δηλώνουν θάνατο και των όρων με τους</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες.</p> <p>- Να επισημαίνουν τις διαφορετικές παραμέτρους ενός θέματος.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται την επίδραση του πολέμου στο ήθος και τη συμπεριφορά των ανθρώπων.</p> <p>- Να διακρίνουν α) την ακρίβεια και το σύνθετο ύφος, β) τον αναλογικό συλλογισμό, γ) τη συγκινησιακή λειτουργία της γλώσσας.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το</p>

			οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).	σημσιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν θάνατο στην ΑΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.
--	--	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Πελοποννησιακός πόλεμος (Θουκυδίδης, Γ, 82-83), «Παθολογία» [3 ώρες]				
Στοχοθεσία: Κατανόηση της παθολογίας του πολέμου: η ανθρώπινη φύση ως αρχή και αιτία του ιστορικού γίνεσθαι				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
- Η ανθρώπινη φύση ως έσχατη αρχή και αιτία της ανθρώπινης πράξης και της κίνησης της ιστορίας. - Οι αρχέγονες ορμές της ανθρώπινης φύσης (φιλαρχία, φιλοτιμία, πλεονεξία, φόβος/δέος) ως κύρια αίτια του πολέμου και της βίας.	- Φιλοσοφία της ιστορίας / Ανθρωπολογία του Θουκυδίδη. - Ρεαλισμός και πεσιμισμός. - Η παρουσία του αφηγητή: Διατύπωση άμεσης προσωπικής κρίσης. Αναγωγή του ειδικού στο γενικό: η Ιστορία ως κτήμα ἐς αἰεί.	- Όροι που δείχνουν την επίδραση της ιατρικής στο Θουκυδίδη.	- Διάκριση/τιτλοφόρηση ενοτήτων. - Αξιολόγηση του παραδείγματος ως μέσου τεκμηρίωσης και πειθούς. - Αντιστοίχιση του αρχαίου κειμένου και της μετάφρασης, για να δειχθεί η σημασία της χρήσης αφηρημένων ουσιαστικών, έναρθρων απαρεμφάτων, ουδέτερων μετοχών και επιθέτων: αναγωγή του ειδικού	Αναμένεται οι μαθητές: - Να να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες. - Να αναγνωρίζουν την αξία του παραδείγματος ως μέσου επιχειρηματολογίας. - Να αντιλαμβάνονται τα ζεύγη ισχύς-πάθος, βία-λογική, πρόοδος-

<p>- Η κατίσχυση εξαιτίας του πολέμου της άλογης πλευράς του ανθρώπου έναντι της έλλογης.</p> <p>- Η καθοριστική επίδραση των συνθηκών ζωής στην (ατομική και συλλογική) συμπεριφορά.</p> <p>- Η διαβάθμιση και η πολυμορφία των αρνητικών εκδηλώσεων της ανθρώπινης φύσης:</p> <p>1) Η ακύρωση και η διαστροφή του λόγου και της διάνοιας.</p> <p>2) Η επικράτηση των διανοητικά κατώτερων.</p> <p>3) Η ακύρωση του αξιακού συστήματος και η συνακόλουθη ακύρωση του σημασιολογικού συστήματος που συγκροτείται από το λόγο.</p>	<p>- Ειρωνεία και σαρκασμός.</p> <p>- Επίδραση της σοφιστικής: αποκλεισμός του μεταφυσικού παράγοντα από την αιτιολόγηση / ερμηνεία των γεγονότων.</p> <p>- Πρωτοποριακή διατύπωση της επιστημονικής αρχής για τη σημασία των διαφορετικών συνθηκών στην εκδήλωση των φαινομένων.</p> <p>- (Μεθοδολογία του Θουκυδίδη) Επαγωγική γενίκευση: Η συσσωρευμένη ιστορική εμπειρία της συμπεριφοράς του ανθρώπου ως θεμέλιο για τη συναγωγή των αρχών που διέπουν το ιστορικό γίγνεσθαι.</p>		<p>στο γενικό (διατύπωση γενικών κρίσεων). Σύνδεση με τη μεθοδολογία και τη φιλοσοφία του Θουκυδίδη για την ιστορία.</p> <p>- Συζήτηση για την αναγκαιότητα, τη σκοπιμότητα και τα όρια της γενίκευσης στην ιστορική αφήγηση.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων:</p> <p>Γ. Σεφέρη, <i>Τελευταίος σταθμός</i> (ΚΝΛ Β' Λυκ.): Η φύση του ανθρώπου / Η αλλοτρίωση που επιφέρει ο πόλεμος «Δίκαιος και άδικος λόγος» (Γλώσσα, Γ' Λυκ.): Η ανάγνωση του Μπρεχτ αποκαλύπτει το πραγματικό νόημα των λέξεων.</p> <p>- Να εντοπιστούν οι όροι που δείχνουν την επίδραση της ιατρικής στο Θουκυδίδη.</p>	<p>παρακμή/διάλυση.</p>
---	--	--	---	-------------------------

- Η αντιστροφή της ιδέας της προόδου (Παθολογία: ο πόλεμος δάσκαλος της βίας).				
--	--	--	--	--

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, ΣΤ, 30), «Η συγκέντρωση των Αθηναίων στον Πειραιά για την αναχώρηση του στόλου» [2 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να γίνει κατανοητή η «πλεονεξία» ως κίνητρο της πολιτικής δράσης και της επεκτατικής πολιτικής</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<p>- Η «πλεονεξία» ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης:</p> <p>- Η επιθυμία κέρδους ως κίνητρο της ανθρώπινης δράσης.</p> <p>- Ψυχολογικές μεταπτώσεις: Το ζεύγος φόβος-ελπίδα.</p>	<p>- Χρονογραφική αφήγηση με παρεμβολή ανάληψης.</p> <p>- Ακρίβεια στον προσδιορισμό του χρόνου.</p> <p>- Αφηγηματικές τεχνικές: Η διαίρεση - Προβολή του όλου και των μερών.</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση τα υποκείμενα.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που συνδέονται με τη ναυτιλία.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων: <i>ἀναγωγή, παρασκευή, ἄκρα, διαβάλλω, ὄμιλος.</i></p>	<p>- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του (εισαγωγή, δομή και περιεχόμενο του 6^{ου} βιβλίου, περίληψη των §§ 1-29 του σχολικού βιβλίου).</p> <p>- Ανάγνωση του κειμένου: διάγνωση της δομής του με βάση τα υποκείμενα.</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση τα υποκείμενα.</p> <p>- Να διακρίνουν τη λειτουργία των χρονικών προσδιορισμών και της διαίρεσης στην αφήγηση.</p>

<p>- Η συμπλοκή του δημόσιου/πολιτικού με το ιδιωτικό/οικογενειακό.</p>		<p>[Σύνταξη: - Υποθετικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: (α) Σχηματισμός και κλίση ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων Α' συζυγίας.</p> <p>(β) Αόριστη αντωνυμία τις, τι. Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τί.]</p>	<p>Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλου κειμένου (λ.χ. Γ. Χορτάση <i>Ερωφίλη</i>): Η επιθυμία κέρδους.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που συνδέονται με τη ναυτιλία και των όρων με τους οποίους συνάπτονται. Έρευνα στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις, για να εντοπιστούν σημασιολογικές αποχρώσεις των όρων μέσα στα συμφραζόμενά τους.</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>- Να κατανοούν τον ρόλο της πλεονεξίας ως κινήτρου της πολιτικής δράσης.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που συνδέονται με τη ναυτιλία, στην ΑΕ γλώσσα.</p>
---	--	---	--	---

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, ΣΤ, 31), «Η λαμπρότητα της πολεμικής προετοιμασίας των Αθηναίων» [4 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να γίνει κατανοητή η επιδίωξη της ισχύος ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<p>- Η επιδίωξη της ισχύος ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης:</p> <p>- Ψυχολογικές διακυμάνσεις κατά το σχεδιασμό ριψοκίνδυνων στόχων (ενθουσιασμός / φόβος / ελπίδα).</p> <p>- Συναισθηματική / ορθολογική αντιμετώπιση της αβεβαιότητας και του κινδύνου: Επίδειξη ισχύος και αίσθηση υπεροχής / ορθολογική εκτίμηση του συσχετισμού των δυνάμεων.</p>	<p>- Εναλλασσόμενη εστίαση: εναλλαγή οπτικής γωνίας.</p> <p>- Εμβόλιμη περιγραφή στην αφήγηση ως επίκληση στο συναίσθημα.</p> <p>- Το τεκμήριο ως τρόπος πειθούς: η αξιολόγηση των τεκμηρίων από διαφορετικές οπτικές γωνίες (οπτική γωνία των πρωταγωνιστών και του αφηγητή).</p> <p>- Η τραγική ειρωνεία στο Θουκυδίδη: διάσταση ανάμεσα στη γνώση του</p>	<p>- Η λειτουργία του επιθέτου στην περιγραφή.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν ισχύ/υπεροχή / πλούτο.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων: <i>ᾄψις, ἀξιόχρεος, ἄπιστος, εὐπρεπής, φαῦλος, ὑπηρεσίαις, ἐκκρίνομαι, σπουδή, σκεῦος, ἀνάλωσις.</i></p> <p>[Σύνταξη: - Διάκριση αναφορικών προτάσεων: αναφορικές προσδιοριστικές.</p>	<p>- Ανάγνωση του κειμένου: εντοπισμός των θεματικών κέντρων και της προσωπικής άποψης του Θουκυδίδη για την εκστρατεία.</p> <p>- Εντοπισμός και αξιολόγηση των τεκμηρίων.</p> <p>- Έρευνα στο διαδίκτυο: συλλογή στοιχείων και σύνθεση μιας πολυτροπικής παρουσίασης για το θεσμό των λειτουργιών στην αρχαία Ελλάδα.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση λέξεων/φράσεων που δηλώνουν</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να διακρίνουν τα θεματικά κέντρα και τα σχόλια.</p> <p>- Να διακρίνουν την εναλλασσόμενη εστίαση, την παρεμβολή περιγραφής στην αφήγηση και τη λειτουργία των επιθέτων.</p> <p>- Να κατανοούν την επιδίωξη της ισχύος ως κίνητρο της (πολιτικής) δράσης. Να εκτιμούν τη σημασία του ψυχολογικού παράγοντα και να διακρίνουν τη συναισθηματική</p>

<p>- Η σημασία του συντονισμού κρατικών και ιδιωτικών ενεργειών για την επιδίωξη υψηλών στόχων.</p> <p>- Η σημασία του θεσμού των λειτουργιών (τριηραρχία).</p>	<p>αναγνώστη και του αφηγητή και στην άγνοια των πρωταγωνιστών.</p>	<p>Γραμματική: (α) Σχηματισμός και κλίση των παραθετικών των επιθέτων. (β) Αναφορικές αντωνυμίες.]</p>	<p>ισχύ/υπεροχή/πλούτο και των όρων με τους οποίους συνάπτονται. Έρευνα στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις, για να εντοπιστούν σημασιολογικές αποχρώσεις των όρων μέσα στα συμφραζόμενά τους.</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>αντιμέτωπη από την ορθολογική εκτίμηση των καταστάσεων.</p> <p>-Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε (πολυτροπικά) κείμενα για όψεις του αρχαίου κόσμου.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν ισχύ/υπεροχή/πλούτο στην ΑΕ γλώσσα.</p>
---	---	--	---	---

<p>ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, ΣΤ, 32), «Η τελετή του απόπλου του αθηναϊκού στόλου» Λέξεις/φράσεις που αφορούν θρησκευτικές/τελετουργικές διαδικασίες [2 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να γίνει κατανοητή η αλλαζονική επίδειξη της ισχύος ως μέσον ενίσχυσης του φρονήματος</p>			<p><i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i></p>	<p><i>Αξιολόγηση</i></p>
<p><i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i></p>	<p><i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i></p>	<p><i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i></p>		

<p>- Η κορύφωση της επίδειξης της ισχύος:</p> <p>- Η επίδειξη της δύναμης ως μέσον καθησυχασμού του φόβου και ενίσχυσης του φρονήματος των Αθηναίων, στρατιωτών και πολιτών.</p> <p>- Ο ενωτικός χαρακτήρας της ομαδικής δέησης.</p>	<p>- Η περιγραφή ως μέσο πειθούς: Επίκληση στο συναίσθημα.</p> <p>- Η λεπτομερειακή ακρίβεια της θουκυδίδειας περιγραφής.</p>	<p>- Η λειτουργία της οπτικής και ηχητικής εικόνας.</p> <p>- Η λειτουργία των απαρεμφατικών και μετοχικών συνόλων για τη δημιουργία σύνθετου ύφους.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που αφορούν θρησκευτικές/τελετουργικές διαδικασίες.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων: <i>εὐχάς, κεράσαντες, κρατῆρας.</i></p> <p>[Σύνταξη: - Χρονικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: - Β' κλίση: Συνηρημένα επίθετα.]</p>	<p>- Ανάγνωση του κειμένου: διάγνωση της δομής του με εντοπισμό και ανάλυση των απαρεμφατικών και μετοχικών συνόλων.</p> <p>- Εντοπισμός των εικόνων και διάκριση του είδους τους.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που αφορούν θρησκευτικές/τελετουργικές διαδικασίες και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία των απαρεμφατικών και μετοχικών συνόλων.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία των εικόνων και, γενικότερα, της περιγραφής.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τους στόχους που εξυπηρετεί η επίδειξη της δύναμης.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που αφορούν θρησκευτικές/τελετουργικές διαδικασίες στην ΑΕ και ΝΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
--	---	---	--	---

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 75), «Η εγκατάλειψη του στρατοπέδου από τους ηττημένους Αθηναίους» Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν ψυχικό πάθος [3 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Κατανόηση του ευάλωτου και προσωρινού χαρακτήρα κάθε ισχύος και της τραγικής διάστασης (“άνοδος-πτώση”, «μέγιστον ... τὸ διάφορον») της Σικελικής Εκστρατείας</p>			<p><i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i></p>	<p><i>Αξιολόγηση</i></p>
<p><i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i></p>	<p><i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i></p>	<p><i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i></p>		
<p>- Το ζεύγος ισχύς-πάσχειν.</p> <p>- Η συλλογική τραγωδία των Αθηναίων και ο παραδειγματικός της χαρακτήρας: από την απόλυτη ισχύ στο απόλυτο «πάθος» (πάσχειν), τη συντριβή και την απελπισία («μέγιστον ... τὸ διάφορον»: άνοδος και πτώση).</p> <p>- Η επίδραση των</p>	<p>- Οργάνωση της αφήγησης με βάση το σχήμα αίτιο-αποτέλεσμα.</p> <p>- Η παρουσία του θουκυδίδειου αφηγητή.</p> <p>- Η διάρθρωση του αφηγηματικού χρόνου: επιβράδυνση.</p> <p>- Η περιγραφή ως μέσον αποτύπωσης της τραγικότητας της κατάστασης.</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση το σχήμα αίτιο-αποτέλεσμα.</p> <p>- Η λειτουργία της οπτικής-ηχητικής εικόνας και της παρομοίωσης.</p> <p>- Η χρήση έναρθρων ουδέτερων επιθέτων και μετοχών αντί ουσιαστικών.</p> <p>- Η λειτουργία της συσσώρευσης συνωνύμων.</p> <p>- Η λειτουργία των</p>	<p>- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του: Περιληπτική απόδοση των προηγούμενων.</p> <p>- Ανάγνωση του κειμένου με βάση τον κύριο θεματικό άξονα και τα επιμέρους θεματικά κέντρα.</p> <p>- Εντοπισμός των σημείων του κειμένου, στα οποία διαφαίνεται η παρουσία του αφηγητή.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θουκ. Στ, 31-33: Σύγκριση της 	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να αντιλαμβάνονται τον κύριο θεματικό άξονα και τα επιμέρους θεματικά κέντρα του κειμένου. - Να διακρίνουν τη λειτουργία της περιγραφής και του επαγωγικού συλλογισμού. - Να αντιλαμβάνονται τις τροπές του ζεύγους ισχύς-πάθος και την επίδραση των συνθηκών ζωής στην ηθική και το ηθικό του ανθρώπου.

<p>συνθηκών ζωής στην ηθική και το ηθικό του ανθρώπου: Ο πόλεμος ως αιτία διασάλευσης της ηθικής τάξης και ακύρωσης του φρονήματος.</p>	<p>- Επαγωγικός συλλογισμός: γενικεύσεις βασισμένες σε λεπτομερειακή καταγραφή γεγονότων.</p>	<p>κλιμακώσεων.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν ψυχικό πάθος.</p> <p>[Σύνταξη: - Επιθετική και κατηγορηματική μετοχή.</p> <p>Γραμματική: - Κλίση επιθέτων: • Σιγμόληκτα δικατάληκτα σε -ης, -ες. • Ανώμαλα: πολύς και μέγας.]</p>	<p>αναχώρησης του στόλου από τον Πειραιά με την εγκατάλειψη του στρατοπέδου: «μέγιστον ... τὸ διάφορον».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εκφραση-Εκθεση Α' Λυκείου: Η διάκριση περιγραφής και αφήγησης. • Σοφοκλέους Αντιγόνη: Η σημασία της ταφής των νεκρών στην αρχαία Ελλάδα. <p>- (Πρόταση για διαθεματική εργασία) Έρευνα στο διαδίκτυο, συλλογή στοιχείων και σύνθεση μιας πολυτροπικής παρουσίασης: Να συγκεντρώσουν και να περιγράψουν έργα τέχνης ή και εικόνες και φωτογραφίες από σύγχρονους πολέμους, σχολιάζοντας τα συναισθήματα τόσο των πρωταγωνιστών όσο και τα δικά τους.</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λέξεων/φράσεων που δηλώνουν</p>	<p>- Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε (πολυτροπικά) κείμενα κατάλληλα για δημόσια παρουσίαση.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν ψυχικό πάθος στην ΑΕ και ΝΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
---	---	--	--	--

			ψυχικό πάθος και των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και σε ΝΕ μεταφράσεις).	
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 76-77), «Η δημηγορία του Νικία προς το στράτευμα» [4 ώρες]				
Στοχοθεσία: Να κατανοηθεί η μορφή και η ιστορία του Νικία ως ένα χαρακτηριστικό ατομικό τραγικό πεπρωμένο στη συλλογική τραγωδία του πολέμου				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<ul style="list-style-type: none"> - Η προσωπικότητα, ο χαρακτήρας και οι αντιλήψεις του Νικία, όπως προκύπτουν από τη δημηγορία του: - Η αναζήτηση ελπίδας στην απελπισία της συντριβής. - Η μεταφυσική ελπίδα ως έσχατο καταφύγιο του 	<ul style="list-style-type: none"> - Ο ρητορικός λόγος στο Θουκυδίδη: Η σύνθεση και τα χαρακτηριστικά των δημηγοριών. - Συσχετισμός δημηγορίας και αφήγησης: λόγος-έργο, σχέδιο-εκτέλεση, ανθρώπινος σχεδιασμός-πραγματικότητα. - Τρόποι και μέσα πειθούς: 	<ul style="list-style-type: none"> - Η λειτουργία των εγκλίσεων επιθυμίας στο συμβουλευτικό λόγο. - Η λειτουργία της εναλλαγής α' και β' προσώπου. - Η ζωή των λέξεων: παραμυθοῦμαι, προφέρω, αποχρώντως, χωρῶ, ἀντιλαμβάνομαι. 	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπισμός των τροπών του αντιθετικού ζεύγους λόγος-έργο: ήττα και απελπισία (Θουκ., Ζ, 75), προσπάθεια εμψύχωσης (δημηγορία του Νικία). - Παρουσίαση του περιεχομένου μέσα από αντιθετικά ζεύγη. - Ανάγνωση του κειμένου με άξονα την προθετικότητα του Νικία και τους τρόπους με τους οποίους 	<ul style="list-style-type: none"> Αναμένεται οι μαθητές: - Να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία της αντίθεσης ως εκφραστικού και οργανωτικού μέσου, καθώς και τη λειτουργία των αντιθετικών ζευγών. - Να διακρίνουν και να αξιολογούν τους τρόπους και τα μέσα πειθούς. - Να διατυπώνουν

<p>απελπισμένου από την πραγματικότητα ανθρώπου.</p> <p>- Ο ρόλος της διατήρησης της τάξης σε ακραίες καταστάσεις.</p> <p>- Ο κίνδυνος από τη δημιουργία μάταιων ελπίδων, εξαιτίας πλασματικής περιγραφής και εσφαλμένης εκτίμησης της πραγματικότητας.</p> <p>- Η αντίληψη για τον παρεμβατικό ρόλο του θείου.</p> <p>- Η ευθύνη του ανθρώπου για τη μοίρα του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επίκληση στο ήθος του πομπού και του δέκτη. • Επίκληση στο συναίσθημα • Αναλογικός συλλογισμός. <p>- Η αντίθεση (το αντιθετικό ύφος) στην υπηρεσία της σαφήνειας.</p>	<p>[Σύνταξη: - Αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: - Τρικατάληκτα και δικατάληκτα φωνηεντόληκτα επίθετα γ' κλίσης.]</p>	<p>επιχειρεί να επιτύχει το στόχο του.</p> <p>- Διατύπωση (από τους μαθητές) επιχειρημάτων με τα οποία αντικρούονται τα επιχειρήματα του Νικία.</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>επιχειρήματα.</p> <p>- Να αναγνωρίζουν την προθετικότητα του ομιλητή.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το ρόλο της ελπίδας στην ανθρώπινη δράση, όπως και την ευθύνη του ανθρώπου για τη μοίρα του.</p>
--	---	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 84),

«Η σφαγή των Αθηναίων στον Ασσίναρο»

[2 ώρες]

Στοχοθεσία: Να γίνει κατανοητή η τραγική διάσταση του πολέμου				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>- Γνώση της ΑΕ ιστορίας: Η τραγική κατάληξη της Σικελικής εκστρατείας: Το αδιέξοδο και η σφαγή των Αθηναίων στον Ασσίναρο.</p> <p>- Η απόλυτη κατίσχυση της άλογης πλευράς της φύσης του ανθρώπου και η παλινδρόμηση στην απανθρωπιά εξαιτίας του πολέμου.</p> <p>- Η αποκτήνωση του ανθρώπου, νικητή και ηττημένου, στον πόλεμο.</p>	<p>- Χαρακτηριστικά της αφήγησης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κινηματογραφική απόδοση της καταστροφής: η εικονοποίηση της αφήγησης. • Ρεαλισμός. • «Η τραγική ένταση της Θουκυδίδειας γραφής». <p>- Αιτιολόγηση των γεγονότων και της δράσης: Παραγωγικός συλλογισμός.</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση τα υποκείμενα.</p> <p>- Συγκινησιακή χρήση της γλώσσας: η δραματικότητα και παραστατικότητα της εικόνας.</p> <p>- Η λειτουργία της παθητικής σύνταξης.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων: πρόσκειμαι, προσβολή, επίκειμαι, καραρρέω.</p> <p>[Σύνταξη: (α) Επιρρηματικοί</p>	<p>- Ένταξη του κειμένου στα συμφραζόμενά του. Περιληπτική απόδοση των προηγούμενων.</p> <p>- Ανάγνωση του κειμένου: διάγνωση της δομής του με βάση τα υποκείμενα και ρήματα των κύριων προτάσεων.</p> <p>- Εντοπισμός των τροπών του αντιθετικού ζεύγους λόγος-έργο: προσπάθεια εμψύχωσης (δημηγορία του Νικία), συντριβή (Θουκ. Ζ 84).</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση τα υποκείμενα και τα ρήματα των κύριων προτάσεων.</p> <p>- Να διακρίνουν τη συγκινησιακή χρήση της γλώσσας, τον παραγωγικό συλλογισμό και την επαγωγική γενίκευση.</p> <p>- Να κατανοούν την τραγική διάσταση του πολέμου και την άλογη πλευρά της φύσης του ανθρώπου. [και να διερευνούν τρόπους ελέγχου της.</p>

<p>- Η ακατανίκητη κυριαρχία των ζωτικών φυσικών αναγκών σε ακραίες καταστάσεις ακυρώνει κάθε σχεδιασμό του ανθρώπου: η μετατροπή του τακτικού στρατού σε άτακτο όχλο.</p>		<p>προσδιορισμοί της αιτίας. (β) Έναρθρο απαρέμφατο. Γραμματική: - Παθητικός μέλλων β' και παθητικός αόριστος β'.]</p>	<p>κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γ. Σεφέρης, <i>Ελένη</i> (ΚΝΛ Β' Λυκείου): Η τραγική διάσταση του πολέμου • Σ. Δούκας, <i>Ιστορία ενός αιχμαλώτου</i> (ΚΝΛ Γ' Θεωρ. Κατ., σελ. 190-4): Η αποκτήνωση του ανθρώπου εξαιτίας του πολέμου. <p>- Έρευνα στο διαδίκτυο για τη σύνθεση μιας πολυτροπικής παρουσίασης για μια εφημερίδα, με θέμα «Τόποι του ανθρώπειου πάθους: Σκάμανδρος, Ασσίναρος, Αιγός ποταμοί, Σαγγάριος».</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>- Να αναγνωρίζουν τις τροπές του αντιθετικού ζεύγους λόγος-έργο.</p> <p>- Να συλλέγουν στοιχεία και να τα συνθέτουν σε (πολυτροπικά) κείμενα για όψεις του αρχαίου κόσμου, κατάλληλα για δημόσια παρουσίαση.</p>
--	--	--	--	---

**ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 85),
«Η παράδοση του Νικία - Η αιχμαλωσία του αθηναϊκού στρατού»**
[2 ώρες]

Στοχοθεσία: Να κατανοηθούν οι συνέπειες του πολέμου				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>- Οι συνέπειες του πολέμου: θάνατος, αιχμαλωσία, δουλεία.</p> <p>- Η στάση του Νικία</p>	<p>- Η παρουσία του αφηγητή: Διατύπωση γενικής κρίσης Διατύπωση σχολίου.</p>	<p>- Παράγωγες απλές και σύνθετες λέξεις της ν.ε. από τις εξής αρχαιοελληνικές: <i>χρήσασθαι, ξυνέλαβον, διεξήλθον, παραδίδωσιν.</i></p> <p>- Η ζωή των λέξεων: <i>διεφθαρμένος, φυλακήν, σύμβασις.</i></p> <p>[Σύνταξη: (α) Η λειτουργία της επιμεριστικής παράθεσης. (β) Αναφορικές παραβολικές προτάσεις.</p>	<p>- Εντοπισμός και σχολιασμός της επαγωγικής γενίκευσης του Θουκυδίδη.</p> <p>- Ερμηνεία του κειμένου / Ανάγνωση παράλληλων κειμένων (λ.χ. «Ο λόγος του Νικία προς το Γύλιππο», Πλούταρχος, <i>Νικίας</i> 27.5, σχολικό εγχειρίδιο σελ. 406): Να αξιολογηθεί η απόφαση του Νικία να παραδοθεί στο Γύλιππο.</p> <p>- Παραγωγή λέξεων.</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να διακρίνουν την παρουσία του αφηγητή στο κείμενο. Να διακρίνουν τα γεγονότα από τα σχόλια.</p> <p>- Να εντοπίζουν την επαγωγική γενίκευση.</p> <p>- Να ερμηνεύουν και να αιτιολογούν τη δράση προσώπων.</p> <p>- Να αντιληφθούν τις συνέπειες του πολέμου.</p>

		Γραμματική: - Αντωνυμίες: Δεικτικές και αναφορικές.]		
--	--	---	--	--

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 86), «Η εκτέλεση του Νικία και του Δημοσθένη» [3 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Να κατανοηθούν οι συνέπειες του πολέμου και η τραγική και παραδειγματική ιστορία του Νικία</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<p>- Γνώση της ΑΕ ιστορίας: Η εκτέλεση του Νικία και του Δημοσθένη.</p> <p>- Η ηθική αλλοτρίωση του νικητή ως συνέπεια του πολέμου.</p> <p>- Τα κίνητρα των ανθρώπινων πράξεων: φόβος, κέρδος, ματαιοδοξία.</p>	<p>- Έλεγχος και αξιολόγηση των πληροφοριών.</p> <p>- Η αιτιολογική λειτουργία της αναδρομικής αφήγησης.</p>	<p>- Δομή αφήγησης με βάση τα ρήματα και τα υποκείμενα των κύριων προτάσεων.</p> <p>- Παράγωγες απλές και σύνθετες λέξεις της ν.ε. από τις εξής αρχαιοελληνικές: (ξυν)έβαινε, έλαβον.</p> <p>- Η ζωή των λέξεων:</p>	<p>- Καταγραφή των πράξεων και των προτάσεων των πρωταγωνιστών, και των επιχειρημάτων που τις στηρίζουν.</p> <p>- Εντοπισμός της αναδρομικής αφήγησης και προσδιορισμός της λειτουργίας της.</p> <p>- Παραγωγή λέξεων.</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τις αρνητικές (για νικητές και νικημένους) συνέπειες του πολέμου και την τραγικά διάσταση της ιστορίας.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη δομή της αφήγησης με βάση τα γεγονότα (ρήματα) και τα δρώντα πρόσωπα (υποκείμενα) των κύριων προτάσεων.</p>

<p>- Η τραγική διάσταση της ιστορίας: έλεος.</p> <p>- Το τέλος του Νικία και ο χαρακτηρισμός του από τον Θουκυδίδη.</p>		<p><i>ἀναλαμβάνω, τήρησις, ἐπιτήδειος.</i></p> <p>[Σύνταξη: - Συμπερασματικές προτάσεις.</p> <p>Γραμματική: - Φωνηεντόληκτα σε -μι: <i>δίδωμι, ἴημι.</i>]</p>	<p>εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>- Να εντοπίζουν και να αξιολογούν τα επιχειρήματα.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του ελέγχου των πληροφοριών.</p> <p>- Να διακρίνουν την αναδρομική αφήγηση και να κατανοούν τη λειτουργία της.</p> <p>- Να εξοικειώνονται επαγωγικά με τις διαδικασίες σχηματισμού και παραγωγής λέξεων.</p> <p>- Να εξοικειώνονται με τη διατήρηση/αλλαγή της σημασίας των λέξεων.</p>
---	--	---	--	--

<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Σικελική εκστρατεία (Θουκυδίδης, Ζ, 87), «Η διαβίωση των αιχμαλώτων Αθηναίων στα λατομεία - Γενική αποτίμηση της εκστρατείας» [3 ώρες]</p>				
<p>Στοχοθεσία: Ο πόλεμος ως αιτία αποκτήνωσης του ανθρώπου</p>				
<i>Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις</i>	<i>Καλλιέργεια γραμματισμών</i>	<i>Γνώσεις για τη γλώσσα</i>	<i>Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές</i>	<i>Αξιολόγηση</i>
<p>- Γνώση της ΑΕ ιστορίας: Η διαβίωση των αιχμαλώτων Αθηναίων στα λατομεία - Γενική αποτίμηση της εκστρατείας)</p> <p>- Η αποκτήνωση του ανθρώπου ως συνέπεια της πολεμικής και πολιτικής ισχύος.</p> <p>- Η αποκτήνωση του ανθρώπου, νικητή και ηττημένου, εξαιτίας του πολέμου.</p>	<p>- Παραγωγική συλλογιστική πορεία.</p> <p>- Η παρουσία του αφηγητή: Διατύπωση άμεσης προσωπικής κρίσης / Σχόλιο: αποτίμηση της σικελικής εκστρατείας.</p> <p>- Εμβόλιμη περιγραφή στην αφήγηση.</p> <p>- Αντιθετική οργάνωση της αφήγησης.</p> <p>- Αιτιολόγηση: Τεκμηρίωση κρίσης με</p>	<p>- Δομή του κειμένου: α) Διάκριση αφηγηματικού μέρους και σχολίου, β) Δομή του αφηγηματικού μέρους με βάση το χρόνο.</p> <p>- Η χρήση του υπερθετικού βαθμού κατά την αξιολόγηση του πολέμου από τον Θουκυδίδη.</p> <p>- Ο μακροπερίοδος λόγος.</p> <p>- Λέξεις/φράσεις που δηλώνουν δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης.</p>	<p>- Διάκριση σχολίου και αφήγησης. Διάγνωση της δομής της αφήγησης με βάση το χρόνο.</p> <p>- Διάκριση και τιτλοφόρηση ενοτήτων.</p> <p>- Εντοπισμός των σημείων του κειμένου, στα οποία διαφαίνεται η παρουσία του αφηγητή.</p> <p>- Εντοπισμός των τεκμηρίων και των επιχειρημάτων «κατά το εικός».</p> <p>- Καταγραφή και κατηγοριοποίηση λέξεων/φράσεων που δηλώνουν δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης και</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται τις τροπές του ζεύγους “ισχύς-πάθος” και την αποκτήνωση στην οποία οδηγεί τον άνθρωπο ο πόλεμος και η πολιτική της ισχύος .</p> <p>-Να διακρίνουν και να τιτλοφορούν ενότητες.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται τη δομή του κειμένου με βάση την εναλλαγή αφήγησης και σχολίου.</p> <p>- Να διακρίνουν τα τεκμήρια και τα επιχειρήματα «κατά το εικός».</p>

<p>- Η απαξίωση της ζωής και η περιφρόνηση της αξιοπρέπειας.</p> <p>- Η καταδίκη του πολέμου από το Θουκυδίδη.</p>	<p>αναφορά σε γεγονότα. Επιχείρημα με βάση την πιθανότητα (εικός).</p>	<p>- Η ζωή των λέξεων: στενοχωρία, νεωτερίζω.</p> <p>[Σύνταξη: - Επιρρηματικοί προσδιορισμοί: επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετοι.</p> <p>Γραμματική: - Συμφωνόληκτα β' συζυγίας σε -μι.]</p>	<p>των όρων με τους οποίους συνάπτονται (στο ΑΕ κείμενο και στις δύο ΝΕ μεταφράσεις).</p> <p>- Έρευνα σε λεξικά, για να εξοικειωθούν επαγωγικά με την αλλαγή σημασίας των λέξεων από την ΑΕ στη ΝΕ.</p>	<p>- Να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία του μακροπεριόδου λόγου και του υπερθετικού βαθμού.</p> <p>- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης στην ΑΕ και ΝΕ γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.</p>
--	--	---	---	--

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ**

1. Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και πολιτική πραγματικότητα στις κοινωνίες δυτικού τύπου απαιτεί όλο και περισσότερο ανθρώπους οι οποίοι θα διαθέτουν αναπτυγμένες ικανότητες λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού (κριτικής εγγραμματοσύνης). Παράλληλα, η τεχνολογική στροφή των τελευταίων χρόνων στην επικοινωνία (π.χ. ο ρόλος των τηλεοπτικών μέσων ενημέρωσης και των Νέων Τεχνολογιών, γενικότερα) και οι συχνές αλλαγές των κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων απαιτούν από τον σύγχρονο άνθρωπο αφενός ευελιξία στην αντιμετώπιση της επαγγελματικής, οικογενειακής και γενικότερα κοινωνικής ζωής και αφετέρου κριτική ικανότητα ανάγνωσης των ραγδαίων αυτών μεταβολών.

Με όλους τους παραπάνω όρους το σύγχρονο άτομο θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία στην αντιμετώπιση των καταστάσεων, διαχειριστική ικανότητα και οπωσδήποτε επικοινωνιακές και κριτικές αρετές. Για όλους αυτούς τους λόγους πρώτιστη ικανότητα που θα πρέπει να αποκτήσει είναι η επικοινωνιακή - γλωσσική του επάρκεια, η οποία θα του επιτρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικά ως μελλοντικός πολίτης σε όλα τα επίπεδα της καθημερινότητας (στον επαγγελματικό χώρο, στο καθημερινό κοινωνικό και πολιτικό πεδίο, στον χώρο του πολιτισμού κ.λπ.) προς όφελος δικό του και της κοινωνίας.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες της Α' τάξης του Λυκείου βρίσκονται σε ένα μεταιχμιακό σημείο της μαθητικής ζωής τους, καθώς έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και έχουν εισέλθει σε μια εκπαιδευτική βαθμίδα στην οποία θα πρέπει να πάρουν αποφάσεις για τη διαχείριση του μέλλοντός τους. Παράλληλα, γλωσσικά βρίσκονται σε ένα επαρκές επικοινωνιακό επίπεδο, αφού έχουν κατακτήσει σύνθετες και απαιτητικές δομές της μητρικής τους γλώσσας και αρκετά κειμενικά είδη, έχουν κατακτήσει σε σημαντικό βαθμό γραμματισμούς που έχουν σχέση με τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και στα επιμέρους διδακτικά αντικείμενα (Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική κ.λπ.), έχουν αντιληφθεί τη λειτουργία της λογοτεχνίας και κάποιοι και κάποιες από αυτούς κι αυτές έχουν διαμορφώσει ορισμένες κλίσεις και τάσεις προς κοινωνικές/ πολιτισμικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορεί να συνδέονται είτε με τον κόσμο του αθλητισμού είτε με τον κόσμο της Τέχνης (ζωγραφική, μουσική, κινηματογράφος κ.λπ.) είτε και με τον κόσμο της Τεχνικής (αυτοκίνητα, μηχανές κ.λπ.). Μέσα από τις κλίσεις τους έχουν ενταχθεί σε κάποια (ή κάποιες) κειμενική κοινότητα¹, που τους και τις κάνει ικανούς και ικανές να κινούνται με κάποια σχετική άνεση στο πλαίσιο αυτής της κειμενικής κοινότητας (π.χ. ο νεολογιστικός λόγος, ο λόγος περί αθλητισμού, ο λόγος περί Τέχνης και Τεχνικής κ.λπ.).

Αν όλα τα προηγούμενα ισχύουν, οι απαιτούμενοι γι' αυτές τις δραστηριότητες γραμματισμοί² έχουν κατακτηθεί. Εκείνο που μένει είναι η περαιτέρω καλλιέργεια της ικανότητας των παιδιών να συμμετέχουν με επάρκεια στην πιο απαιτητική σχολική/ γλωσσική καθημερινότητα, αυτήν του Λυκείου, αλλά και στη βαθύτερη κατανόηση της καθημερινής εξωσχολικής —εν πολλοίς επικοινωνιακής— πραγματικότητας από μια σκοπιά κριτική και αναστοχαστική.

Οι αρχές που αναφέρθηκαν πιο πάνω συγκροτούν ένα πλαίσιο για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην Α' Λυκείου, το οποίο σχετίζεται άμεσα με τη διαμόρφωση ενός νέου

---

¹ Οι ποικίλες κοινότητες στις οποίες συμμετέχουν οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται και διαφοροποιούνται από το είδος και το εύρος των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε αυτές.

² Η εξοικείωση με τον λόγο, τις αξίες, τις συμπεριφορές και τα είδη κειμένων που προϋποθέτει η πλήρης συμμετοχή σε καθεμία από αυτές τις κοινότητες.

σχολείου, που θα στοχεύει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην κατάκτηση γνώσεων με τρόπο πρόσφορο για τις μαθητικές κοινότητες στις οποίες απευθύνεται, αλλά κυρίως με τρόπο που να καλλιεργεί και να υποστηρίζει τη γλωσσική δημιουργικότητα, την πραξιακή αλλά και την ακαδημαϊκή γνώση.

2. Σκοπός

Σκοπός της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας στην Α' τάξη του Λυκείου είναι η ενδυνάμωση του *γλωσσικού γραμματισμού* που έχει αποκτηθεί τα προηγούμενα χρόνια σε μια κατεύθυνση περισσότερο *κοινωνιοκεντρική* και λιγότερο *γλωσσοκεντρική*. Σκοπός, δηλαδή, του μαθήματος είναι η απόκτηση γλωσσικής επάρκειας και δεξιοτήτων γραμματισμού τέτοιων, που να δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να κινούνται με άνεση στο σχολικό τους περιβάλλον (σχολικός λόγος), αλλά παράλληλα να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές ανάγκες του σήμερα και να είναι επαρκώς προετοιμασμένοι ότι οι συνθήκες και οι απαιτήσεις αυτές είναι υπό συνεχή διαμόρφωση και αλλαγή. Τελικώς, η διαμόρφωση μαθητών και μαθητριών που ως μελλοντικοί πολίτες θα είναι σε θέση να ανταποκρίνονται επαρκώς και με κριτικά αντανακλαστικά στις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες.

3. Στόχοι

Μέσα από τη διδασκαλία κάθε μαθήματος επιδιώκεται να αποκτηθούν από τους μαθητές και τις μαθήτριες πρωτίστως γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται και πηγάζουν από το ίδιο το γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος, παράλληλα όμως επιβάλλεται να καλλιεργούνται και αξίες, συμπεριφορές και θέσεις που έχουν σχέση και με την κοινωνία. Ιδιαίτερα μέσω των γλωσσικών μαθημάτων πρέπει να δίνεται η δυνατότητα να καλλιεργηθεί ο τομέας των αξιών, της κριτικής και της στάσης απέναντι στην κοινωνία και στον κόσμο τόσο στις διάφορες διαστάσεις του όσο και στις διάφορες κοινωνικές τάσεις και οπτικές. Για τον λόγο αυτό οι στόχοι διακρίνονται σε καθαρά *γλωσσικούς* και σε *αξιακούς*.

Με τους *γλωσσικούς στόχους* οι μαθητές και οι μαθήτριες επιδιώκεται:

α). Να κατανοήσουν ότι η γλωσσική ποικιλότητα αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών —άρα και της ελληνικής, να μπορούν να την ερμηνεύουν (ιστορικά και κοινωνικά), να μπορούν να τη διαχειρίζονται ανάλογα με τις απαιτήσεις της επικοινωνιακής περιστασης και να κατανοούν ότι συχνά αυτή συνδέεται με τη γλωσσική εμπειρία και την ταυτότητα/ τις ταυτότητες³ των ομιλητών και των ομιλητριών.

β). Να κατανοήσουν ότι η κειμενική ποικιλότητα αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών και συναρτάται άμεσα με την ποικιλότητα και τη δυναμική των κοινωνικών πρακτικών και των κοινοτήτων, όπου ανήκουν και κατανοούνται τα κείμενα. Στο πλαίσιο αυτό, να είναι σε θέση να κατανοούν, να κρίνουν και να παράγουν με επάρκεια κείμενα (προφορικά, γραπτά και πολυτροπικά) σε ευρεία έκταση κοινωνικών πρακτικών και περιστάσεων (σχολικών και εξωσχολικών). Η κατανόηση και παραγωγή αυτών των κειμένων να αλληλοδιαπλέκεται, ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος, και να μην αποτελεί ανεξάρτητη και αποκομμένη εστίαση στο καθένα από αυτά.

γ) Να εξοικειωθούν και να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών (όπως της ερευνητικής εργασίας) και κειμενικών τύπων (όπως του επιχειρηματολογικού, της περιγραφής και της αφήγησης), να μπορούν να τα συνδέουν με τη συνθετότητα των κοινωνικών πρακτικών και να είναι σε θέση να τα χρησιμοποιούν με επάρκεια, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις επικοινωνιακές τους ανάγκες.

³ Οι ταυτότητες των ομιλητών και των ομιλητριών είναι πολλές και πραγματώνονται συχνά με διαφορετικές γλωσσικές (αλλά και εξωγλωσσικές) επιλογές, ανάλογα με το κοινωνικό συμβάν και το καταστασιακό πλαίσιο στο οποίο συμμετέχουν.

δ) Να κατανοήσουν ότι τα κείμενα είναι έτσι δομημένα, ώστε να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες κοινωνικές περιστάσεις, η δε δομή τους εξασφαλίζεται με τις κατάλληλες γλωσσικές επιλογές σε γλωσσικό (συνοχή) και νοηματικό επίπεδο (συνεκτικότητα). Στο πλαίσιο αυτό κατανοούνται και οι τρόποι ανάπτυξης (οργάνωσης) παραγράφων που χρησιμοποιούνται.

ε) Να κατανοήσουν τον ρόλο που έχει το κανάλι της επικοινωνίας, σε συνάρτηση πάντα με την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών πρακτικών, στο είδος του λόγου που παράγεται, να εντοπίζουν και να ερμηνεύουν τις διαφορές μεταξύ προφορικού, γραπτού, υβριδικού (μίξη προφορικού και γραπτού) και πολυτροπικού λόγου και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στον λόγο τους.

στ) Να είναι σε θέση να κινούνται με άνεση ανάμεσα σε καθημερινού και ακαδημαϊκού (επιστημονικού) τύπου κείμενα για την περιγραφή και την υποστήριξη των απόψεών τους.

ζ) Να αποκτήσουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού τέτοιες, ώστε να χρησιμοποιούν με επάρκεια τις Νέες Τεχνολογίες τόσο ως παιδαγωγικά μέσα, όσο και ως μέσα για γράφημο/προσωπική έκφραση, διάβασμα και επικοινωνία.

Με τους *αξιακούς στόχους* οι μαθητές και οι μαθήτριες επιδιώκεται:

α) Να είναι σε θέση να εκτιμούν τη γλώσσα των άλλων ως ισότιμη, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία όπως η ελληνική, και γενικότερα να σέβονται και να εκτιμούν την πολιτισμική και γλωσσική διαφορετικότητα.

β) Να χειρίζονται τον λόγο με δημοκρατικό τρόπο σεβόμενοι και σεβόμενες τις απόψεις των άλλων και κυρίως να είναι σε θέση να εκφράζουν με παρρησία τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, χωρίς να προσβάλλουν τις πεποιθήσεις των άλλων.

γ) Να είναι μπορούν να αντιστέκονται διά του λόγου σε κάθε μορφή εξουσιαστικού αυθαίρετου λόγου και των παρεπόμενων αυτού.

ε) Να φτάσουν στο σημείο να διακηρύσσουν τον σεβασμό στο περιβάλλον και στην αειφορία.

στ) Να είναι σε θέση να αναγιγνώσκουν και να αντιλαμβάνονται πώς δομούνται μέσω του λόγου διαφορετικές οπτικές για τον κόσμο (π.χ. κριτική κατανόηση του δημόσιου λόγου, ΜΜΕ κ.λπ.).

η) Να κατανοήσουν ότι η νέα παγκόσμια πραγματικότητα με τη συρρίκνωση των αποστάσεων και τη συνεχή κίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων, εικόνων και κειμένων αποτελεί στοιχείο που έχει τα θετικά και αρνητικά του και να είναι σε θέση να προάγουν τα θετικά.

θ) Να κατανοήσουν ότι τα νέα μέσα επικοινωνίας (τηλεόραση, Νέες Τεχνολογίες) αποτελούν εγγενές στοιχείο της σύγχρονης κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής πραγματικότητας, στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να κατανοούνται οι κειμενικές πρακτικές που αναπτύσσονται σε αυτά.

4. Περιεχόμενο

Το περιεχόμενο στο μάθημα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας σε κάθε τάξη είναι ευρύτατο, καθώς περιλαμβάνει δυνάμει μια τεράστια ποικιλία προφορικών, γραπτών και υβριδικών κειμένων, τα οποία εμφανίζονται σε ψηφιακή ή/και πολυτροπική μορφή και παράγονται είτε εντός είτε εκτός σχολικού χώρου. Τα κείμενα αυτά —και επομένως και το περιεχόμενο του μαθήματος— καθορίζονται καταρχάς από το γλωσσικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών. Τα κείμενα λειτουργούν ως πόροι από τους οποίους μέσω της διδασκαλίας αντλούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια της γλώσσας και του γραμματισμού τους, καθώς και της στάσης τους απέναντι στη γλώσσα, τη γνώση και τον κόσμο, δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση των νέων ως εγγράμματων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών.

Οι συνεχείς διεθνείς και τοπικές μεταβολές των τελευταίων δεκαετιών στον χώρο της επικοινωνίας και του γραμματισμού δυσκολεύουν σημαντικά την όποια προσπάθεια διαμόρφωσης ακριβούς πλαισίου για τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στο σχολείο. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να διατυπωθούν ορισμένοι άξονες που θα καταστήσουν σαφές και διαφανές τόσο το βαθύτερο πολιτικό διακύβευμα, το οποίο υπάρχει πίσω από κάθε πρόταση για Πρόγραμμα Σπουδών ή μαθησιακό υλικό, όσο και τις λύσεις που προτείνονται. Οι άξονες γύρω από τους οποίους δομείται το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών είναι οι εξής:

- α) Γνώσεις για τον κόσμο, στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις
- β) Γραμματισμοί και δεξιότητες
- γ) Γνώσεις για τη γλώσσα
- δ) Διδακτικές πρακτικές

Οι άξονες αυτοί αποτυπώνονται στις στήλες των πινάκων που ακολουθούν: στην πρώτη περιγράφονται οι γνώσεις για τον κόσμο που προτείνεται να αποκτηθούν, οι αξίες και οι πεποιθήσεις που πρέπει να καλλιεργηθούν με τη διδασκαλία· στη δεύτερη καταγράφονται οι γραμματισμοί και οι δεξιότητες που προτείνεται να καλλιεργηθούν· στην τρίτη οι γνώσεις για τη γλώσσα που προτείνεται να αποκτηθούν και στην τέταρτη οι διδακτικές πρακτικές που προτείνεται να εφαρμοστούν. Τέλος, στην πέμπτη και τελευταία στήλη, περιγράφονται τα αναμενόμενα από τη διδασκαλία αποτελέσματα με τέτοια διατύπωση, ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγησή τους.

- Όσον αφορά **τον πρώτο άξονα**, τις γνώσεις δηλαδή για τον κόσμο, τις στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις, λαμβάνεται υπόψη ότι: α) οι μαθητές και οι μαθήτριες της Α' Λυκείου από τη μια έχουν ήδη αποκτήσει πολλές γνώσεις για τον κόσμο, τόσο από τα άλλα μαθήματα όσο και από τα γλωσσικά μαθήματα των προηγούμενων χρόνων, και ότι οι γνώσεις αυτές και τα σχετικά πεδία από τα οποία προέρχονται θα αποτελέσουν τον άξονα γύρω από τον οποίο θα διαβάσουν, θα συζητήσουν αλλά και θα γράψουν κείμενα, και β) αυτά τα παιδιά δεν πάσχουν από έλλειψη πληροφορίας και ενημέρωσης, αφού σχεδόν το κάθε νοικοκυριό έχει τηλεόραση και το μεγαλύτερο ποσοστό υπολογιστή, ενώ δεν υπάρχει παιδί στην ηλικία αυτή που δεν γνωρίζει τα βασικά ως προς την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Το πρόβλημα είναι ακριβώς το αντίθετο: υπάρχει υπερπληθώρα πληροφοριών, αλλά (συνήθως) δεν καλλιεργείται στα παιδιά η δυνατότητα μετάλλαξης αυτής της υπερπληροφόρησης σε κριτική ανάγνωση και γνώση. Σημαντικό νέο δεδομένο, που έχει στενή συνάρτηση με το προηγούμενο, είναι το γεγονός ότι η σύγχρονη κοινωνία αποβλέπει —και αυτό επιχειρείται από πολύ μικρές ηλικίες— στη διαμόρφωση καταναλωτικών υποκειμένων με ελάχιστες δυνατότητες αντίστασης. Το σχολείο, επομένως, με τις γνώσεις που θα δώσει για τον κόσμο καλείται να ανταποκριθεί στον νέο αυτό ρόλο, της δημιουργίας πολιτών που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις νέες αυτές προκλήσεις.

Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι απώτερος στόχος του σχολείου είναι η παροχή ευρύτερης παιδείας, η οποία θα καλλιεργεί πολλές δεξιότητες στο παιδί, όπως: ευαισθησία σε ζητήματα λογοτεχνίας και Τέχνης, δυνατότητα κριτικού αναστοχασμού σε τρέχοντα (τοπικά και διεθνή) κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα, γνώσεις και προβληματισμό για τα τρέχοντα παγκόσμια και τοπικά προβλήματα, αλλά και γνώσεις και προβληματισμό που έχουν σχέση με την εθνική ιστορική ιδιομορφία, την πολυπολιτισμικότητα και την ανοχή στο διαφορετικό. Βασικός στόχος δε θα είναι η απλή «έκθεση» των μαθητών και των μαθητριών σε μία μόνο από τις εκδοχές που κυκλοφορούν αλλά σε περισσότερες. Η έμφαση δε θα δίνεται στην απλή αποκωδικοποίηση των κειμένων και σε ερωτήσεις κατανόησης, αλλά στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων, στην κατανόηση και συζήτηση της επιχειρηματολογίας και της λογικής τους.

Τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν, φυσικά, να εξαντληθούν στην Α' Λυκείου ούτε και αποτελούν ύλη η οποία θα πρέπει να καλυφθεί με μια συγκεκριμένη σειρά. Αποτελούν άξονες τους οποίους καλό είναι να έχει υπόψη του κάθε φιλόλογος, ανεξάρτητα από το διδακτικό αντικείμενο που καλείται να διδάξει (π.χ. νέα ελληνική γλώσσα, λογοτεχνία, αρχαία ελληνική γλώσσα), και γύρω από τους οποίους θα μπορούσε να οργανώσει τη διδασκαλία του σε όλα τα γλωσσικά μαθήματα.

Με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι με μια τέτοιου είδους προσέγγιση εξασφαλίζεται τόσο η παροχή γνώσεων όσο και η καλλιέργεια αξιών και προβληματισμού για τον άνθρωπο και τον κόσμο, με την προϋπόθεση βέβαια ότι όλο αυτό το υλικό αξιοποιείται με έναν κατάλληλο διδακτικό σχεδιασμό.

Οι γνώσεις που αποτυπώνονται στην πρώτη στήλη προέρχονται κυρίως, όπως άλλωστε και στις άλλες στήλες, από το ισχύον εκπαιδευτικό υλικό που παρέχεται στους μαθητές και τις μαθήτριες στην Α' Λυκείου, με δεδομένο το γεγονός ότι αυτό δεν αλλάζει. Ο/η εκπαιδευτικός επομένως μπορεί να στηριχθεί στα υπάρχοντα κείμενα, τα οποία δίνονται στο βιβλίο «Έκφραση- Έκθεση. Γενικό Λύκειο. Τεύχος Α'». Παράλληλα, όχι μόνο μπορεί να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε άλλα κείμενα κρίνει ότι καλύπτουν τις διδακτικές του ανάγκες, αλλά επιβάλλεται να κάνει και ο ίδιος και οι μαθητές του κάτι τέτοιο, με δεδομένο το γεγονός ότι τα κείμενα θα πρέπει να εκφράζουν σύγχρονους προβληματισμούς και αναζητήσεις.

Τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τους κύριους άξονες γύρω από τους οποίους δομούνται οι επιλογές για τη στήλη αυτή και τους οποίους είναι καλό να έχουν υπόψη τους οι φιλόλογοι κατά την προετοιμασία των μαθημάτων τους είναι τα εξής:

- Επιλογή κειμένων τα οποία εκφράζουν ποικιλία απόψεων για το θέμα που διερευνάται.
- Εστίαση στην κριτική διερεύνηση του κόσμου που κατασκευάζουν τα κείμενα.
- Συνδυαστική ανάγνωση της στήλης αυτής με τις άλλες (π.χ. αξιοποίηση γνώσεων για τη γλώσσα, προκειμένου να διαβαστούν καλύτερα οι γνώσεις για τον κόσμο, συνειδητή επιλογή κειμένων με βάση τους γραμματισμούς).
- Έμφαση στην ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού.
- Βαρύτητα στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά και ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο πια κόσμο.

Είναι χρήσιμο να επισημανθεί, κάτι που ισχύει και για τους άλλους άξονες, ότι η στήλη αυτή δεν παρακολουθεί πιστά τα περιεχόμενα των σχολικών εγχειριδίων, αλλά κινείται σε ένα υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης (όπως συμβαίνει άλλωστε με τα Προγράμματα Σπουδών), παρέχοντας το πλαίσιο για το σχεδιασμό των σχολικών μαθημάτων και την ανάπτυξη μαθησιακού υλικού, γενικότερα. Παρόλα αυτά μέσα σε παρένθεση μετά από τον τίτλο της κάθε θεματικής δίνονται και σελίδες του κύριου σχολικού εγχειριδίου, προκειμένου να έχουν οι εκπαιδευτικοί κάποια εικόνα αναλογίας με το υλικό που είναι συνηθισμένοι και συνηθισμένες να χρησιμοποιούν. Αφετηρία όμως δε θα πρέπει να είναι το υλικό αυτό, αλλά το ζήτημα που θα κληθούν να διερευνήσουν μαζί με τα παιδιά. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να αντλήσουν και από τις συγκεκριμένες κάθε φορά σελίδες.

Στους δύο τελευταίους (από τους τέσσερις συνολικά) πίνακες που δίνονται στη συνέχεια ο πρώτος αυτός άξονας είναι κοινός, άρα και το περιεχόμενο της στήλης είναι «ανοιχτό», με την έννοια ότι ο/η εκπαιδευτικός (σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριες) μπορεί να επιλέξει όποια ζητήματα και κείμενα θεωρήσει ότι τον/την εξυπηρετούν, για να επιτύχει τους στόχους των επόμενων στηλών. Ο λόγος αυτής της επιλογής έχει να κάνει με τη γενικότερη φιλοσοφία που διέπει το συγκεκριμένο πρόγραμμα: η καλλιέργεια των γραμματισμών (παραδοσιακών και νέων) και οι γνώσεις για τη γλώσσα μπορούν να υπηρετηθούν με κείμενα οποιουδήποτε περιεχομένου, αρκεί να υπηρετούνται κάποιες βασικές

προϋποθέσεις. Αυτές μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: α) επιλογή θεμάτων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά προβλήματα που απασχολούν τους νέους, διεθνή προβλήματα με ενδιαφέρον κ.λπ., β) αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων και από τα σχολικά βιβλία αλλά και από όποια άλλη πηγή κριθεί κατάλληλη, και γ) εστίαση και διερεύνηση προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.

- Ο **δεύτερος άξονας** εστιάζει το ενδιαφέρον του στους γραμματισμούς και τις δεξιότητες που καλύπτει το μάθημα στην Α' Λυκείου. Βασικός στόχος του μαθήματος είναι από τη μια να κατακτήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τους γραμματισμούς —επομένως και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τους γραμματισμούς αυτούς— που εξασφαλίζουν την πλήρη και κριτική συμμετοχή τους ως μελλοντικών πολιτών σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού και πολιτισμικού γίνεσθαι και από την άλλη να διευκολύνει την ίδια τη σχολική πορεία τους, με δεδομένα την ιδιαιτερότητα του σχολικού λόγου και τη σπουδαιότητά του για μια επιτυχημένη σχολική και μετασχολική διαδρομή. Γύρω από τους στόχους αυτούς συγκροτούνται οι προτάσεις που υπάρχουν στη στήλη «*καλλιέργεια γραμματισμών (και δεξιοτήτων)*».

Εδώ και χρόνια το ενδιαφέρον του γλωσσικού μαθήματος στρέφεται πλέον προς την πραγματική ζωή και απομακρύνεται από τις παραδοσιακές αποπλαισιωμένες από τα κοινωνικά συμφραζόμενα διδακτικές πρακτικές. Με την ξεχωριστή στήλη που υπάρχει στους πίνακες επιχειρείται να καταστεί συνειδητό στους εκπαιδευτικούς το εύρος των γραμματισμών, των κειμενικών πρακτικών και των γλωσσικών δεξιοτήτων που επιδιώκεται να καλλιεργηθούν.

Μια προσεκτική ανάγνωση των περιεχομένων της στήλης αυτής θα αναδείξει τρία νέα στοιχεία που προστίθενται: τη χρήση των *Νέων Τεχνολογιών* ως μέσων πρακτικής γραμματισμού (μέσων για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία), την έμφαση στην ανάδειξη της κειμενικής *πολυτροπικότητας* και την έμφαση στον *κριτικό γραμματισμό*. Και τα τρία αυτά νέα στοιχεία έχουν σχέση με τον τρόπο που προσεγγίζονται η γλώσσα και τα κείμενα. Από τη στιγμή που η γλώσσα θεωρείται αδιαχώριστο στοιχείο από τα καθημερινά κοινωνικά συμβάντα και τις κοινωνικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών, είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατό να αγνοηθεί το γεγονός ότι ένα μέρος της επικοινωνίας σήμερα διεξάγεται μέσω των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), όπου οι κειμενικές πραγματώσεις συχνά διαφέρουν και η πολυτροπικότητα είναι περισσότερο εμφανής. Απώτερο στόχο της διδασκαλίας αποτελεί η σύνδεση των κειμένων με τη ζώσα καθημερινότητα στο πλαίσιο των θεσμών εντός των οποίων παράγονται. Αν στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών και για συγκεκριμένες κειμενικές πραγματώσεις ο ρόλος των ΤΠΕ είναι σημαντικός, αυτό δεν μπορεί παρά να αναδειχθεί και να συζητηθεί. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για την παραγωγή λόγου: η ανάλυση του εκάστοτε κοινωνικού συμβάντος είναι αυτή που υπαγορεύει, πέραν των άλλων, και το είδος του κειμένου που θα παραχθεί (με μολύβι και χαρτί, σε υπολογιστή και σε ποιο περιβάλλον, πολυτροπικό και τι είδους πολυτροπικότητα κ.λπ.).

- Ο **τρίτος άξονας**, οι γνώσεις για τη γλώσσα, παραδοσιακά φαίνεται να κυριαρχεί στη γλωσσική διδασκαλία, οι σύγχρονες όμως επιστημονικές συζητήσεις στον εν λόγω τομέα επισημαίνουν δύο σημαντικά ζητήματα σε σχέση με το παρελθόν: ότι η εστίαση στις γνώσεις για τη γλώσσα δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός, αλλά θα πρέπει να εξυπηρετεί την κατανόηση και κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου, και ότι οι γνώσεις αυτές δεν πρέπει να ταυτίζονται με τη διδασκαλία της Γραμματικής, με το γνωστό παραδοσιακό περιεχόμενο και τρόπο. Με αυτά ως δεδομένα, το περιεχόμενο των γλωσσικών φαινομένων που εξετάζονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών προέρχεται πρωτίστως από τα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια, με κάποιες προσθήκες ή αλλαγές όπου αυτό επιβάλλεται.

Οι γνώσεις για τη γλώσσα αποτελούν εργαλεία που θα βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοούν αλλά και να παράγουν με μεγαλύτερη επάρκεια μεγάλη ποικιλία κειμένων. Παρότι, δηλαδή, οι γνώσεις αυτές παρουσιάζονται σε διαφορετικές ενότητες, προκειμένου να συνδέονται με τα ισχύοντα στις παράλληλες στήλες, πρέπει να αποτελούν καθημερινά εργαλεία, από τα οποία θα χρησιμοποιούνται τα καταλληλότερα για την εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν. Με την έννοια αυτή οι γνώσεις για τη γλώσσα, όπως άλλωστε ισχύει και για τις άλλες στήλες, δεν αποτελούν ύλη που διδάσκεται με συγκεκριμένη και δεδομένη χρονική σειρά. Αποτελούν τα εργαλεία που προσφέρονται, για να καταστήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες επαρκείς εγγράμματους πολίτες σε μια κοινωνία όπου η χρήση του λόγου και των κειμένων παίζει καθοριστικό ρόλο.

Εν κατακλείδι, στη συγκεκριμένη στήλη δίνονται οι κυριότερες κάθε φορά γνώσεις για τη γλώσσα, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, προκειμένου αφενός να κατανοηθεί καλύτερα ο κόσμος που αναπαρίσταται στα κείμενα (πρώτη στήλη), αφετέρου να κατακτηθούν πληρέστερα οι προτεινόμενοι γραμματισμοί (δεύτερη στήλη).

- Τέλος, ο **τέταρτος άξονας**, δηλαδή οι διδακτικές πρακτικές, αποτελεί τον χώρο στον οποίο περιγράφονται οι απαραίτητες πρακτικές για την επίτευξη των άλλων στόχων. Δίνεται βαρύτητα σε διδασκαλίες που έχουν πρωταγωνιστές τους μαθητές και τις μαθήτριες, αφού προβλέπονται συλλογή δεδομένων, αναλύσεις, συγκρίσεις κ.λπ., αλλά πρωτίστως έρευνες μικρής ή και μεγαλύτερης έκτασης. Στο πρόγραμμα αυτό, αλλά και στη βαθμίδα του Λυκείου γενικότερα, η έρευνα ως μαθησιακή διαδικασία θεωρείται κομβικής σημασίας, καθώς ενεργοποιεί μαθητές/τριες και διδάσκοντες/σες προς την κατεύθυνση της δημιουργικής ερευνητικής μάθησης. Στην πορεία αυτή προκύπτουν σημαντικά οφέλη και από το αποτέλεσμα που προκύπτει από την έρευνα, αλλά —καμιά φορά ίσως περισσότερο— από την πορεία προς την επίτευξή του. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν καλούνται απλώς να μάθουν μια «νέα ύλη», αλλά τους ζητείται να είναι πρωταγωνιστές και πρωταγωνίστριες στη διερεύνηση ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών κ.λπ. ζητημάτων και προβλημάτων.

Η ερευνητική εργασία, ειδικότερα, είναι ένα απαιτητικό κειμενικό είδος, το οποίο παρέχει τα παρακάτω πλεονεκτήματα: καθίσταται ευκολότερα δυνατή η εναλλαγή ανάμεσα στην καθημερινή και την επιστημονική προσέγγιση των ποικίλων ζητημάτων που διερευνώνται (βλ. πρώτη στήλη): με την έρευνα δοκιμάζεται, αξιολογείται και διευρύνεται η γλωσσική επάρκεια των μαθητών και των μαθητριών, αποκτώνται γνώσεις για τον κόσμο και διαμορφώνονται πιο νηφάλιες στάσεις για την ανάγνωση των ποικίλων θεμάτων που διερευνώνται: κατανοείται πολύ καλύτερα η ποικιλία των διαφορετικών οπτικών στην προσέγγιση των ζητημάτων και προκαλείται/ απαιτείται η τεκμηριωμένη τοποθέτηση των παιδιών στις διαφορές αυτές: τέλος, είναι το είδος του κειμένου που επιτρέπει τη με λειτουργικό και κριτικό τρόπο οργανική αξιοποίηση όλων των τεχνολογιών πρακτικής γραμματισμού: του έντυπου και του διαδικτυακού κόσμου κατά την αναζήτηση πληροφοριών και όλων των μέσων παραγωγής γραπτού λόγου κατά τη γραφή (μολύβι, χαρτί, Προγράμματα Επεξεργασίας Κειμένου, Προγράμματα Παρουσίασης κ.λπ.). Έτσι, η ίδια η διαδικασία της παραγωγής λόγου θεωρείται εξίσου σημαντική με τις γνώσεις που αποκτώνται.

Στη στήλη αυτή προτείνονται *ενδεικτικές πρακτικές* που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς. Εννοείται ότι δε θα πραγματοποιούν όλες στην τάξη και με συγκεκριμένη σειρά ούτε βέβαια θα είναι αποκομμένες μικροασκήσεις. Αποτελούν ενδεικτικές δραστηριότητες μικρότερων ή ευρύτερων διδακτικών ενοτήτων τύπου σχεδίων εργασίας (project), τις οποίες οι εκπαιδευτικοί θα οργανώσουν με τη δική τους λογική, με την έκταση και τη σειρά που προσφέρεται στην τάξη τους, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της μαθησιακής τους κοινότητας. Είναι προφανές επομένως ότι σε κάθε ενότητα υπάρχει η δυνατότητα περισσότερων από ένα σχεδίων εργασίας, τα οποία μπορεί να

είναι μικρής ή μεγάλης χρονικής διάρκειας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δε δίνονται πολλές διδακτικές ενότητες αλλά ένας περιορισμένος αριθμός (μόνο τέσσερις), με δεδομένη την εβδομαδιαία χρονική διάρκεια του μαθήματος και την έμφαση στη διεκπεραίωση εργασιών διερευνητικού χαρακτήρα, οι οποίες είναι χρονοβόρες.

Επισημαίνεται εδώ με έμφαση ότι ο σχεδιασμός του μαθήματος δε θα πρέπει να γίνεται με βάση τις σελίδες των διαθέσιμων εγχειριδίων, αλλά με βάση τις πρακτικές στις οποίες θα εμπλακούν τα παιδιά, στο πλαίσιο των οποίων θα κατακτηθούν οι γνώσεις για τη γλώσσα, οι γραμματισμοί και οι γνώσεις για τον κόσμο. Στη στήλη αυτή επιχειρείται, επίσης, να αποτυπωθεί σε επίπεδο διδακτικών πρακτικών η δημιουργικότητα του σχεδιασμού της διδασκαλίας, ο οποίος είναι απαραίτητο να γίνεται στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

Επισημαίνεται και πάλι με έμφαση ότι οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές —εκτός του ότι είναι ενδεικτικές— είναι πολλές, όχι για να διδαχθούν όλες, αλλά για να υπάρχει η δυνατότητα επιλογών, προκειμένου να καλύπτονται πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα (εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών) και δεδομένα (τοπικές ιδιαιτερότητες και διαφορές).

Προτεινόμενο πλαίσιο για το Πρόγραμμα Σπουδών της Α' Λυκείου (Νεοελληνική γλώσσα)

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Γλώσσα, γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική αλλαγή (σχολικό βιβλίο: σελ. 16-37, 48-59, 60-65, 70-71)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της ύπαρξης γλωσσικής ποικιλότητας (διαχρονικής, γεωγραφικής, κοινωνικής, επιστημονικής) και κριτική σύνδεσή της με κοινωνικές πρακτικές και κειμενικές πραγματώσεις.			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα		
<p>-Η ποικιλότητα είναι εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών.</p> <p>-Όλες οι γλώσσες είναι ισότιμες και όλες οι γλωσσικές ποικιλίες είναι γλωσσικά συστήματα που εξυπηρετούν συγκεκριμένες ανάγκες.</p> <p>-Η γλωσσική διαφοροποίηση συναρτάται με γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, κ.λπ. δεδομένα.</p> <p>-Η γλωσσική μεταβολή είναι στη φύση των γλωσσών και δεν αποτελεί πρόβλημα.</p> <p>-Οι γλώσσες αλληλοεπηρεάζονται (π.χ. η επιρροή της ελληνικής σε άλλες και από άλλες γλώσσες).</p> <p>-Οι νέοι συμμετέχουν σε διάφορες κοινότητες και ομάδες, όπου η γλωσσική ποικιλία που</p>	<p>-Προφορικός/ καθημερινός λόγος μαθητών (εμπειρία τους): αφήγηση περιστατικών, περιγραφές διαλέκτων και κοινωνικών γλωσσών.</p> <p>-Αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στον διαφημιστικό λόγο.</p> <p>-Εξοικείωση με τις επιστημονικές προσεγγίσεις (ακαδημαϊκός λόγος) σε σχέση με τη γλωσσική ποικιλότητα και τη γλωσσική αλλαγή (επιστημονικά γραπτά κείμενα, συνεντεύξεις, ομιλίες).</p> <p>-Εξοικείωση με την παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου: περιγραφές διαλέκτων/ κοινωνικών γλωσσών, ανάπτυξη σχετικής επιχειρηματολογίας, κριτική του διαφημιστικού λόγου, επιχειρηματολογία γραπτή, προφορική ενώπιον ακροατηρίου, ερευνητική εργασία για τη γλωσσική ποικιλότητα.</p> <p>-Νέοι γραμματισμοί: αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο, έλεγχος της αξιοπιστίας των πηγών, ανάλυση –</p>	<p>-Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας.</p> <p>-Γλώσσα- διάλεκτος και ιδίωμα: διαφορές.</p> <p>-Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση.</p> <p>-Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα.</p> <p>-Έμφαση στον ρόλο των λεξικογραμματικών επιλογών στη διαμόρφωση της διαφοράς που έχει ένα γραπτό κείμενο ακαδημαϊκού τύπου (ονοματοποίηση, παθητική σύνταξη, λεξιλόγιο, υποταγμένος λόγος) από ένα προφορικό ή πολυτροπικό κείμενο.</p> <p>-Ερμηνεία της ιστορικής διαφοροποίησης της ελληνικής σε</p>	<p>-Συλλογή, μελέτη και κατάταξη διαλεκτικού υλικού από την τοπική κοινωνία ή από διάφορες διαλεκτόφωνες περιοχές.</p> <p>-Επιχειρηματολογία υπέρ/ κατά της γλωσσικής διαφοροποίησης/ ομοιογένειας, ανάδειξη των δεδομένων (κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών κλπ.) που προκαλούν τη γλωσσική διαφοροποίηση.</p> <p>-Έρευνα στο διαδίκτυο για την αποτύπωση της διαλεκτικής ή της κοινωνικής γλωσσικής ποικιλότητας.</p> <p>-Καθημερινές και επιστημονικές αντιλήψεις για τη γλωσσική ποικιλότητα: έρευνα με ερωτηματολόγιο σε συμμαθητές ή οικείους, ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων σε ακαδημαϊκού τύπου κείμενο (ερευνητική εργασία).</p> <p>-Επικοινωνία με παιδιά άλλων χωρών και συζήτηση για το ίδιο ζήτημα: η γλωσσική</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να ερμηνεύουν το γεγονός ότι η γλώσσα δεν είναι ομοιογενής και να μιλούν γι' αυτό (προφορικά, γραπτά),</p> <p>-να εξηγούν τους λόγους που οδηγούν στη γλωσσική διαφοροποίηση και τη γλωσσική μεταβολή,</p> <p>-να εξηγούν πώς αξιοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία η ποικιλότητα αυτή,</p> <p>-να παράγουν και να κατανοούν ποικιλία κειμένων (περιγραφές, αφηγήσεις, επιστημονική μελέτη κ.λπ.) που θα αξιοποιούν τη γλωσσική ποικιλότητα,</p> <p>-να αντιστοιχίζουν κείμενα προφορικά ή γραπτά με την ταυτότητα των παραγωγών τους,</p>

<p>χρησιμοποιούν παίζει σημαντικό ρόλο.</p> <p>-Για διάφορους λόγους (κοινωνικούς, πολιτικούς κ.λπ.) κάποιες γλωσσικές ποικιλίες χρωματίζονται θετικά και κάποιες αρνητικά κατά τη χρήση (κατανόηση και ερμηνεία του φαινομένου).</p>	<p>κατανόηση και σύνθεση πολυτροπικών κειμένων με αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας.</p> <p>-Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι νέοι σε διάφορα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (π.χ. σύγχρονη γραπτή επικοινωνία, περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης).</p> <p>-Διαδικτυακά λεξικά που αναφέρονται στο λεξιλόγιο γεωγραφικών/ κοινωνικών ομάδων</p> <p>-Εξοικείωση με έρευνες συλλογής γλωσσικών δεδομένων που αφορούν την ποικιλία χρήσεων από φυσικούς ομιλητές και ομιλήτριες.</p>	<p>επίπεδο λέξης (π.χ. κλίση), πρότασης (π.χ. σύνταξη) και λεξιλογίου (π.χ. λέξεις που χάθηκαν ή προστέθηκαν).</p>	<p>ποικιλότητα και η αντιμετώπισή της σε διάφορες κοινωνίες.</p> <p>-Προσέγγιση της γλωσσικής ποικιλότητας στον τύπο: έρευνα με τη χρήση σωμάτων κειμένων (π.χ. έρευνα σε δημοσιογραφικό σώμα κειμένων για ανεύρεση λόγων τύπων, αλλά και στοιχείων του καθημερινού προφορικού λόγου. Σύνδεση με την ταυτότητα του εντύπου και τον/τη συγγραφέα).</p> <p>-Έρευνα σε ηλεκτρονικά λεξικά για την ιστορική διαφοροποίηση της ελληνικής.</p> <p>-Μεταγραφές διαλεκτόφωνων κειμένων στην κοινή νέα ελληνική και το αντίθετο· εντοπισμός διαφορών.</p> <p>-Σύγκριση κειμένων από διαφορετικές διαλέκτους/ ιδιώματα· εντοπισμός διαφορών.</p> <p>-Δανεισμός: η ελληνική ως δανείζουσα και δανειζόμενη γλώσσα (έρευνα σε ηλεκτρονικά λεξικά και σώματα κειμένων).</p>	<p>-να εκφράζονται κριτικά ως προς την καταλληλότητα ενός (διαλεκτικού π.χ.) κειμένου σε σχέση με την περίπτωση επικοινωνίας,</p> <p>-να κρίνουν τις απόψεις που εκφράζονται για τη γλωσσική ποικιλότητα.</p>
---	---	--	---	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός λόγος (σχολικό βιβλίο σελ. 48-59, 92-131, 148-155)				
Στοχοθεσία: η κατανόηση της υφής του προφορικού και του γραπτού λόγου, του υβριδικού (μίξη προφορικού και γραπτού) και πολυτροπικού λόγου, των μεταξύ τους διαφορών και των διαφορετικών χρήσεων και η σύνδεσή τους με μορφές επικοινωνίας και κοινωνικές πρακτικές.			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα		

<p>-Η χρήση του γραπτού λόγου δεν είναι καθολικό φαινόμενο (υπάρχουν κοινωνίες που έχουν μόνο προφορικό λόγο) και οφείλεται σε συγκεκριμένα δεδομένα (οικονομικά, κοινωνικά κ.λπ.)</p> <p>-Ο διάλογος είναι το βασικότερο είδος προφορικής επικοινωνίας και διέπεται από ενδογλωσσικούς και εξωγλωσσικούς κανόνες.</p> <p>-Τα διαφορετικά μέσα επικοινωνίας (π.χ. έντυπο, υπολογιστής- οθόνη) έχουν ιδιαιτερότητες και διαφορετικές δυνατότητες στην αναπαράσταση του νοήματος.</p> <p>-Ο γραπτός λόγος δεν είναι πιστή απεικόνιση του προφορικού.</p> <p>-Προφορικός, γραπτός και υβριδικός λόγος δεν έχουν αξιολογικές διαφορές, αλλά είναι μορφές λόγου που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές κοινωνικές πρακτικές και περιστάσεις.</p>	<p>-Κατανόηση της ιδιαιτερότητας κάθε μορφής λόγου (προφορικός, γραπτός, υβριδικός, πολυτροπικός) ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας και το κανάλι επικοινωνίας.</p> <p>-Ικανότητες κατανόησης και χρήσης των ενδογλωσσικών και εξωγλωσσικών κανόνων σε διάφορες μορφές διαλόγου.</p> <p>-Εξοικείωση με γραπτά κείμενα που χαρακτηρίζονται από προφορικότητα (λογοτεχνικά, ηλεκτρονικά κ.λπ.) και διερεύνηση των λόγων που υπαγορεύουν τη γλωσσική αυτή μορφή.</p> <p>-Εξοικείωση με τα στοιχεία γραπτού λόγου που αξιοποιούνται σε προφορικά κείμενα (επιστημονικός λόγος, διαλέξεις κ.λπ.) σε διάφορα πλαίσια και ερμηνεία του φαινομένου.</p> <p>-Καλλιέργεια των κατάλληλων δεξιοτήτων για κατανόηση και παραγωγή λόγου (γραπτού, προφορικού, πολυτροπικού) με βάση την ανάλυση των κοινωνικών πρακτικών στις οποίες ανήκουν ή για τις οποίες παράγονται τα κείμενα.</p>	<p>-Τα βασικά χαρακτηριστικά των προφορικά παραγόμενων κειμένων σε επίπεδο προφοράς, λεξικογραμματικής και κειμενικής οργάνωσης (π.χ. προφορά, προσωδιακά στοιχεία, παύσεις, παρατακτική σύνδεση, παράλειψη συντακτικών όρων, χρήση του ρήματος, εξωγλωσσικά στοιχεία).</p> <p>-Τα βασικά χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου σε επίπεδο λεξικογραμματικής και κειμενικής οργάνωσης/ κυρίως σε ακαδημαϊκού τύπου κείμενα (π.χ. ονοματοποίηση, παθητική σύνταξη, υποταγμένος λόγος, είδος παραγράφων και ανάπτυξή τους, οργάνωση της σκέψης). Η συνοχή των κειμένων του προφορικού και του γραπτού λόγου.</p> <p>-Ο ρόλος της στίξης στον γραπτό λόγο.</p> <p>-Χαρακτηριστικά του πολυτροπικού λόγου: ευρεία χρήση και άλλων τρόπων πέρα από τη γλώσσα (εικόνα, μουσική, διαγράμματα κ.λπ.), οργάνωση των πληροφοριών στον χώρο (και όχι στον χρόνο, όπως συμβαίνει στα αμιγώς γλωσσικά κείμενα).</p>	<p>-Μαγνητοφώνηση μιας συνεδρίασης μαθητικής κοινότητας, απομαγνητοφώνηση και καταγραφή πρακτικών ή καταγραφή πρακτικών χωρίς απομαγνητοφώνηση. Εντοπισμός των διαφορών.</p> <p>-Συλλογή δεδομένων από γραπτή ηλεκτρονική επικοινωνία (SMS, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, σύγχρονη συνομιλία/ chat), καταγραφή και ερμηνεία του λόγου που παράγεται (π.χ. υβριδικός λόγος, χρήση ειδικών συμβόλων).</p> <p>-Συστηματική καταγραφή του είδους των κειμένων (προφορικών, γραπτών ή υβριδικών και πολυτροπικών) που οι μαθητές/-τριες χρησιμοποιούν ή παράγουν σε σχολικά και εξωσχολικά πλαίσια.</p> <p>-Οργάνωση διαλόγων σε ποικιλία ζητημάτων μαθητικού ή ευρύτερου ενδιαφέροντος, μαγνητοσκόπηση και ανάλυση των συζητήσεων. Συζήτηση για το πώς ο διάλογος θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματικός.</p> <p>-Μαγνητοσκόπηση συζήτησης στην τηλεόραση και ανάλυσή της.</p> <p>-Μετατροπή προφορικού λόγου (π.χ. συζήτηση για ανάληψη δράσης σε ένα ζήτημα μαθητικού ενδιαφέροντος) σε</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να ανακαλύπτουν γενικά τη διαφορά ανάμεσα σε ένα προφορικό και ένα γραπτό κείμενο με το ίδιο θέμα και να αιτιολογούν την κατάταξή τους,</p> <p>-να εντοπίζουν συγκεκριμένα γραμματικά στοιχεία που προκαλούν τη διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου,</p> <p>-να αναλύουν τη σημασία των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων για τη μετάδοση νοημάτων που δε δηλώνονται γλωσσικά,</p> <p>-να ερμηνεύουν τη συμβολή κάθε τρόπου για τη δόμηση νοημάτων στα πολυτροπικά κείμενα</p> <p>-να κατασκευάζουν πολυτροπικά κείμενα για ποικίλες περιστάσεις (π.χ. πρόσκληση σε εκδηλώσεις),</p> <p>-να κρίνουν αν ένα κείμενο είναι αποτελεσματικό ως προς τη μορφή λόγου που</p>
---	---	---	--	---

⁴ Σχετίζεται με τη δυνατότητα αλλοίωσης του περιεχομένου σε ψηφιακά κυρίως κείμενα. Μέσω της συγκεκριμένης πρακτικής προτείνεται να ασχοληθούν τα παιδιά με τη διαδικασία αυτή, προκειμένου να είναι περισσότερο υποψιασμένα για το πώς διαμορφώνεται συχνά η σύγχρονη κειμενική - επικοινωνιακή πραγματικότητα. Αν από τεχνική άποψη αυτό είναι δύσκολο, μπορεί να διερευνηθεί το ζήτημα αυτό μέσω δημοσιευμάτων στον τύπο, τα οποία αναφέρονται σε τέτοιου είδους διεθνείς πρακτικές.

	<p>-Εξοικείωση με ακαδημαϊκού τύπου εργασίες (κυρίως ερευνητική εργασία) σε ποικίλες μορφές της: προφορική παρουσίαση ενώπιον ακροατηρίου με τη χρήση προγραμμάτων παρουσίασης, γραπτή εργασία, εργασία με στοιχεία πολυτροπικότητας (αξιοποίηση διαγραμμμάτων, πινάκων κ.λπ.).</p> <p>-Εξοικείωση με τις ιδιαιτερότητες που έχει η συγκέντρωση δεδομένων και η παραγωγή λόγου σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα.</p>		<p>γραπτό (διατύπωση ενός κειμένου αρχών για δράση γύρω από το ίδιο θέμα) και το αντίθετο, με ένταξή τους σε επικοινωνιακό πλαίσιο.</p> <p>-Σύγκριση προφορικών και γραπτών κειμένων. Εντοπισμός των γραμματικών στοιχείων που διαφοροποιούν τον προφορικό από τον γραπτό λόγο. Μελέτη του ακαδημαϊκού (επιστημονικού) προβληματισμού στο θέμα αυτό και απόπειρα ακαδημαϊκής προσέγγισης του ζητήματος.</p> <p>-Σχολιασμός της συνέργειας μεταξύ λόγου, εικόνων και φωτογραφιών στα σχολικά κείμενα και σε διαφημιστικό λόγο.</p> <p>-Εστίαση στο φαινόμενο των λατινοελληνικών (greeklish) κατά την παραγωγή ηλεκτρονικού λόγου. Καταγραφή του ακαδημαϊκού προβληματισμού και των απόψεων για το θέμα αυτό στον τύπο. Έρευνα ως προς τη χρήση του ανάμεσα σε συμμαθητές και συμμαθήτριες. Παραγωγή ποικιλίας κειμένων (παρουσίαση στην τάξη, ερευνητική εργασία, δημοσίευση στη σελίδα ή το ιστολόγιο της τάξης κ.λπ.).</p> <p>-Μελέτη του βαθμού πολυτροπικότητας που χρησιμοποιείται στις αρχικές ιστοσελίδες στο διαδίκτυο και σύνταξη σχετικού κειμένου ακαδημαϊκού τύπου (ερευνητική εργασία).</p> <p>-Σύγκριση των πρωτοσέλιδων τίτλων εφημερίδων και κατάταξή τους σε ειδικό</p>	<p>χρησιμοποιείται (προφορικός, γραπτός, πολυτροπικός κ.λπ.) και να εξηγούν τον ρόλο που έχει η τεχνολογία στη διαμόρφωση πολυτροπικών/ πολυμεσικών κειμένων.</p>
--	---	--	--	---

			<p>πίνακα ως προς τα χαρακτηριστικά τους (προφορικότητα, στοιχεία γραπτού λόγου, πολυτροπικότητα).</p> <p>-Επιλογή ενός (ή και περισσότερων) πολυτροπικού/ πολυμεσικού κειμένου (π.χ. διαφήμιση) και προσπάθεια αλλοίωσης⁴ του περιεχομένου του με την αξιοποίηση κατάλληλου λογισμικού. Διαπιστώσεις ως προς το πώς κατασκευάζονται τα μηνύματα σήμερα.</p>	
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Το κείμενο: η δομή, τα χαρακτηριστικά του και η ποικιλότητά του (σχολικό βιβλίο σ. 16-20, 44-47, 66-76, 141-159, 199-250, 271-278)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της έννοιας του κειμένου στη γλώσσα και σε άλλους τρόπους επικοινωνίας, των βασικών στοιχείων της δομής ποικίλων κειμενικών ειδών και τύπων, καθώς και των χαρακτηριστικών που παίρνει το κείμενο ανάλογα με το είδος στο οποίο εντάσσεται και την κοινωνική πρακτική όπου ανήκει. Έμφαση στην ερευνητική εργασία και στις διαφορετικές μορφές που παίρνει η αφήγηση, η περιγραφή και η επιχειρηματολογία ανάλογα με το κειμενικό είδος.			Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα		
<p>-Επιλογή κειμένων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά κ.λπ. θέματα και προβλήματα —τοπικά και διεθνή, τα οποία απασχολούν ή/και ενδιαφέρουν τους νέους και τις νέες, βλ. και σχετικό εισαγωγικό κεφάλαιο για τους αξιακούς στόχους.</p> <p>-Αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων από τα σχολικά βιβλία για το μάθημα της γλώσσας, αλλά και από κάθε άλλη πηγή που κρίνεται πρόσφορη και κατάλληλη</p> <p>-Εστίαση και διερεύνηση ενός προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.</p> <p>- Η καθημερινή αλλά και η επιστημονική εκδοχή</p>	<p>-Αναγνώριση του κειμένου ως βασικού συστατικού της επικοινωνίας, εντοπισμός των δομικών χαρακτηριστικών του (συνδέονται στενά με το είδος των κοινωνικών πρακτικών που ανήκουν) και του ρόλου της γλώσσας και άλλων τρόπων στη συγκρότηση της ιδιομορφίας του.</p> <p>-Κριτική εξοικείωση με την αφήγηση και τις ποικίλες εκδοχές της: η αφήγηση στο σχολικό πλαίσιο, η αφήγηση σε ποικίλες κοινωνικές πρακτικές της καθημερινότητας, η αφήγηση στη λογοτεχνία, τη διαφήμιση, τον πολιτικό λόγο κ.λπ.</p> <p>-Κατανόηση της αφήγησης σε σχέση με τις ταυτότητες των αφηγητών και το πλαίσιο στο οποίο παράγονται. Δεν υπάρχουν αντικειμενικές αφηγήσεις.</p> <p>-Η περιγραφή ως κειμενικός τύπος σε ενδοσχολικά και εξωσχολικά συμφραζόμενα: η περιγραφή στο σχολικό πλαίσιο, σε ποικίλες κοινωνικές πρακτικές</p>	<p>-Ο ρόλος της γλώσσας στη συγκρότηση της ιδιαιτερότητας των κειμένων: η συνοχή, η συνεκτικότητα και τα γλωσσικά μέσα με τα οποία εξασφαλίζεται, ο ρόλος του υποταγμένου λόγου στα ακαδημαϊκού τύπου κείμενα, του ονόματος (ονοματοποίηση), ο ρόλος του επιθέτου ως μηχανισμού περιγραφής ή αξιολόγησης σε περιγραφικά και αφηγηματικά κείμενα, ο ρόλος της σύνταξης (ενεργητική- παθητική, θέση των όρων της πρότασης), η χρήση του ρήματος (χρόνοι, ποιόν, είδη ρημάτων), η χρήση του ευθέος και του πλάγιου λόγου, οι τρόποι σύνδεσης των πληροφοριών (κειμενικοί δείκτες, επαναλήψεις, δεικτικές αντωνυμίες κ.λπ.).</p> <p>-Μακροκειμενικές επιλογές (επιλογές σε επίπεδο οργάνωσης του κειμένου και όχι σε επίπεδο πρότασης) και ιδιαιτερότητα των κειμένων (π.χ. επιλογές ως προς την οργάνωση του χρόνου σε αφηγηματικά κείμενα, ως προς το είδος της εστίασης σε περιγραφικά κείμενα).</p> <p>-Η παράγραφος ως δομή στα διάφορα κειμενικά είδη (θεματική περίοδος, σχόλια, κατακλείδα) και ο ρόλος της παραγράφου στη συνοχή και τη συνεκτικότητα των κειμένων.</p>	<p>-Αξιοποίηση των ΤΠΕ και ανάδειξη με διάγραμμα των δομικών μερών των κειμένων και σύγκριση της δομής διαφόρων κειμενικών ειδών και τύπων.</p> <p>-Σύνταξη πλαγιότιτλων για την ανάδειξη της νοηματικής αλληλουχίας, την πυκνωση του κειμένου και τη συγκρότηση περίληψης. Σύνταξη περιλήψεων με συγκεκριμένο σκοπό (προκειμένου, π.χ. να αξιοποιηθεί στη συγγραφή ενός ευρύτερου κειμένου).</p> <p>-Μετατροπή πολυσημειωτικών/ πολυτροπικών αφηγήσεων σε γλωσσικές και το αντίστροφο.</p> <p>-Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών για συλλογή δεδομένων (κείμενα από το διαδίκτυο), μεταφορά των δεδομένων και συγκρότηση περίληψης σε Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου, αξιοποίηση των περιλήψεων για τη συγγραφή ενός τελικού κειμένου.</p> <p>-Αλλαγές και εμπλουτισμός κειμένων που έχουν παραχθεί από τα παιδιά με την αξιοποίηση των Νέων</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να συντάσσουν ποικιλία κειμενικών ειδών και τύπων με συνοχή και συνεκτικότητα και να αναγνωρίζουν τα δομικά χαρακτηριστικά τους,</p> <p>-να πυκνώνουν το λόγο και να αξιοποιούν τις περιλήψεις ως βάση για την παραγωγή ευρύτερων κειμένων,</p> <p>-να αναγνωρίζουν τη λειτουργία και συνέργεια των τρόπων σε διαφορετικά πολυτροπικά κείμενα (αφηγηματικά, περιγραφικά, επιχειρηματολογικά),</p>

<p>των ζητημάτων που διερευνώνται.</p>	<p>της καθημερινότητας, στη λογοτεχνία κ.λπ.</p> <p>-Η περιγραφή και η αφήγηση ως κειμενικοί τύποι που ενυπάρχουν σε πολλά και διαφορετικά κειμενικά είδη.</p> <p>-Η ερευνητική εργασία ως κειμενικό είδος: τα είδη (μικρής έκτασης- βιβλίο, παρουσίαση ποσοτικών- ποιοτικών δεδομένων) και οι ιδιαιτερότητές τους.</p>	<p>-Η διερεύνηση του ρόλου της πολυτροπικότητας στο νόημα ενός κειμένου (σύμβολα, τυπογραφικά στοιχεία, εικόνες, ήχοι, κ.λπ.).</p> <p>-Η διαφορετική δομή και οργάνωση ενός διαδικτυακού κειμένου σε σχέση με ένα συμβατικό [π.χ. ο ρόλος των συνδέσμων (links), του μενού πλοήγησης, του χάρτη της ιστοσελίδας κ.λπ. και πώς όλα αυτά επηρεάζουν την αλληλουχία του νοήματος σε σχέση με το έντυπο].</p> <p>-Οι ιδιαιτερότητες μιας ερευνητικής εργασίας σε τρεις διαφορετικές μορφές: παρουσίαση σε ακροατήριο μέσω Προγράμματος Παρουσίασης (έμφαση στη θεματική περίοδο, χρήση του ουσιαστικού και της ονοματικής φράσης, χρήση πολυτροπικών στοιχείων), σε γραπτή μορφή (έμφαση στη λογική διάρθρωση που υπαγορεύει το έντυπο) και σε διαδικτυακή μορφή.</p> <p>-Έμφαση στο πώς ενσωματώνονται πληροφορίες από άλλα κείμενα σε ερευνητικές εργασίες, πώς γίνονται οι βιβλιογραφικές παραπομπές και πώς παρατίθεται η βιβλιογραφία.</p>	<p>Τεχνολογιών: του διαδραστικού πίνακα για την επεξεργασία κειμένων, των Προγραμμάτων Επεξεργασίας Κειμένων για τη βελτίωση των κειμένων, του διαδικτύου (π.χ. ιστολόγια) για τη δημοσίευση των κειμένων.</p> <p>-Σύγκριση κειμένων που ανήκουν στον ίδιο τύπο (περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία, ερευνητική εργασία), εντοπισμός και ερμηνεία των διαφορών (αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων).</p> <p>-Εντοπισμός και ερμηνεία των διαφορών των περιγραφικών κειμένων στο σχολικό και σε άλλα πλαίσια (π.χ. ταξιδιωτικοί οδηγοί).</p> <p>-Εντοπισμός της επίδρασης των τρόπων (γλώσσα, εικόνα, σύμβολα κλπ.) σε συνδυασμό με την κατάσταση και το μέσο επικοινωνίας (π.χ. έντυπο, οθόνη, προφορικός λόγος) στη συγκρότηση της κειμενικής ιδιαιτερότητας.</p> <p>-Διερεύνηση και καταγραφή της δομής ψηφιακών κειμένων σε σχέση με τα συμβατικά.</p> <p>-Μετατροπή ενός συμβατικού κειμένου (π.χ. επιστημονική μελέτη) σε διαδικτυακό κείμενο. Έμφαση στον εντοπισμό των αλλαγών που παρουσιάζονται στη δομή με τη μετατροπή του σε υπερκείμενο.</p>	<p>-να αναγνωρίζουν τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών σε αφηγηματικά, περιγραφικά κ.λπ. κείμενα,</p> <p>-να εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία που «δείχνουν» το πλαίσιο επικοινωνίας στο οποίο το κείμενο παραπέμπει.</p>
--	---	---	---	---

			-Πειραματισμός με τη δημιουργία πολυμεσικών κειμένων (δημοσίευση αποκλειστικά σε ψηφιακά περιβάλλοντα).	
--	--	--	---	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Γλώσσα, κοινωνία και επικοινωνία (σχολικό βιβλίο σελ. 16-38, 39-42, 44-47, 48-59, 60-65, 82-87)				
Στοχοθεσία: κατανόηση της σχέσης γλώσσας και κοινωνίας, του τρόπου με τον οποίο η μία επηρεάζει την άλλη καθώς και των παραμέτρων αυτής της αλληλεπίδρασης				
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες και στάσεις	Καλλιέργεια γραμματισμών και δεξιοτήτων	Γνώσεις για τη γλώσσα	Ενδεικτικές διδακτικές πρακτικές	Αξιολόγηση
<p>-Επιλογή κειμένων που αφορούν ποικίλα κοινωνικά, πολιτισμικά, ηθικά κ.λπ. θέματα και προβλήματα —τοπικά και διεθνή, τα οποία απασχολούν ή/και ενδιαφέρουν τους νέους και τις νέες, βλ. και σχετικό εισαγωγικό κεφάλαιο για τους αξιακούς στόχους.</p> <p>-Αξιοποίηση θεματικών ενοτήτων και κειμένων από τα σχολικά βιβλία για το μάθημα της γλώσσας, αλλά και από κάθε άλλη πηγή που κρίνεται πρόσφορη και κατάλληλη</p> <p>-Εστίαση και διερεύνηση ενός προβλήματος/ ζητήματος του οποίου παρουσιάζονται διαφορετικές εκδοχές και όχι μόνο μία.</p> <p>- Η καθημερινή αλλά και η επιστημονική εκδοχή των</p>	<p>-Καλλιέργεια της ικανότητας για προσαρμογή του λόγου στις ποικίλες κοινωνικές/ επικοινωνιακές περιστάσεις.</p> <p>-Αναγνώριση του σημαντικού ρόλου της εκάστοτε κοινωνικής πρακτικής στον προσδιορισμό της γλώσσας και του είδους του κειμένου που χρησιμοποιείται.</p> <p>-Αναγνώριση των λειτουργιών της γλώσσας σε συνάρτηση με τους κοινωνικούς ρόλους/ ταυτότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τις κοινωνικές πρακτικές.</p> <p>-Καλλιέργεια της ικανότητας για κατανόηση της στενής σχέσης και αλληλεπίδρασης που έχει η γλώσσα με την κοινωνία και τις ποικίλες κοινωνικές πρακτικές. Η σχέση αυτή αποτυπώνεται στη γλωσσική ποικιλότητα και πολυμορφία της αλλά και στις</p>	<p>-Ο ρόλος των λειτουργιών της γλώσσας (αναφορική, ποιητική κ.λπ.) στην κατασκευή της οπτικής του μηνύματος/ κειμένου.</p> <p>-Ο ρόλος της πολυσημίας στην κατασκευή των οπτικών ενός κειμένου (διαφορετικές ερμηνείες κειμένου στη διαπραγμάτευση του νοήματος).</p> <p>-Οι λεκτικές πράξεις, η επιτελεστικότητα του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου (ορισμένα κείμενα, π.χ. πιστοποιητικά, δεν μας πληροφορούν απλώς, αλλά «επιτελούν» αυτό που αναφέρουν).</p> <p>-Τα κείμενα είναι πολυφωνικά: ενσωματώνουν «φωνές» που αποτυπώνονται συχνά μέσω στοιχείων της κοινωνικής γλώσσας ή ποικιλίας που επιλέγουν να ενσωματώσουν (π.χ. λεξιλόγιο από τη γλώσσα των νέων, καθαρεύουσα, επιστημονικούς όρους ή σύνταξη). Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν χρήσιμα στοιχεία για την ταυτότητα και την οπτική των συντακτών</p>	<p>-Ανάλυση μέσω της γλώσσας και των άλλων τρόπων κειμένων της καθημερινότητας (περιοδικά, τύπος, σώματα κειμένων), προκειμένου να αναδειχθεί πώς αναπαριστώνται μέσω του λόγου διάφορες κοινωνικές ομάδες (π.χ. μετανάστες, γυναίκες, νέοι κ.λπ.). Ανάδειξη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων και εντοπισμός των γλωσσικών στοιχείων που αποκαλύπτουν την κοινωνική θέση των συγγραφέων και τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών σε περίπτωση διαλόγου. Εντοπισμός της προσπάθειας ομιλητών να «κρύψουν» ή να τονίσουν την κοινωνική τους ταυτότητα.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων από τον διαφημιστικό λόγο και ανίχνευση του ρόλου της ποιητικής λειτουργίας, των κειμενικών τύπων (περιγραφή, αφήγηση) και της πολυτροπικότητας στην κατασκευή της οπτικής που θέλουν να επιβάλλουν στον</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:</p> <p>-να διακρίνουν ότι κάθε χρήση της γλώσσας είναι κοινωνικά διαφοροποιημένη και σχετίζεται με τις ταυτότητες των ομιλητών/τριών, αλλά και με καταστασιακά δεδομένα,</p> <p>-να εντοπίζουν τις κοινωνικές συνδηλώσεις σε ένα κείμενο,</p> <p>-να αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα δε μεταφέρει απλώς ένα ουδέτερο μήνυμα, αλλά εγγράφονται σε αυτό οπτικές του κόσμου,</p> <p>-να αξιοποιούν τις</p>

<p>ζητημάτων που διερευνώνται.</p>	<p>ταυτότητες που κατασκευάζουν οι άνθρωποι σε κάθε περίπτωση.</p> <p>-Να αντιλαμβάνονται ότι στη γλώσσα αποτυπώνονται πάντα οπτικές θέασης του κόσμου, γι' αυτό οι γλωσσικές επιλογές υποδηλώνουν πολιτικές (με μία ευρύτερη έννοια) επιλογές.</p> <p>-Οι απόψεις του ακαδημαϊκού λόγου για τη σχέση γλώσσας, κοινωνίας και επικοινωνίας.</p>	<p>ενός κειμένου.</p> <p>-Εντοπισμός σε κείμενα προφορικά ή γραπτά στοιχείων που επιχειρούν να προκαταλάβουν την άποψη του ακροατή/ αναγνώστη (π.χ. όπως είναι φυσικό, προφανώς, είναι λογικό κ.λπ., χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου στα ρήματα, αλλά και τρόπος οργάνωσης των επιχειρημάτων/ πληροφοριών κ.λπ.)</p>	<p>αναγνώστη/ θεατή.</p> <p>-Ανάλυση κειμένων δημοσιογραφικού λόγου (π.χ. σώματα κειμένων), εντοπισμός της διεξόδου διάφορων κοινωνικών γλωσσών (γλώσσα των νέων, επιστημονικός λόγος, εκκλησιαστική ορολογία) και ερμηνεία του φαινομένου.</p> <p>-Καταγραφή και ανάλυση μιας συνομιλίας (π.χ. ενηλίκων, εφήβων) και ανάδειξη των ταυτοτήτων που αναδεικνύονται.</p> <p>-Σύγκριση προφορικών ή γραπτών κειμένων που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά πεδία (π.χ. δημοσιογραφία, εκκλησία, επιστημονική κοινότητα) και προσεγγίζουν το ίδιο ζήτημα: εντοπισμός, ανάδειξη και συζήτηση των διαφορών.</p> <p>-Ανάλυση διαδικτυακών ή/και πολυμεσικών κειμένων και εντοπισμός των μέσων (γλωσσικών, πολυτροπικών, συμφραστικό πλαίσιο κ.λπ.) που συνεισφέρουν στην οπτική των συντακτών.</p> <p>-Ανάλυση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης και ανάδειξη των κόσμων που αναπαρίστανται, των σχέσεων με τον πραγματικό κόσμο και των κοινωνικών ταυτοτήτων. Ανάλυση της γλώσσας και των άλλων τρόπων που χρησιμοποιούνται σε δημοφιλείς στα παιδιά σελίδες κοινωνικής δικτύωσης.</p>	<p>γνώσεις τους για τη γλώσσα, προκειμένου να ξεκλειδώσουν τα νοήματα αλλά και τις οπτικές αυτές,</p> <p>-να αναγνωρίζουν τον επιστημονικό προβληματισμό για τις σχέσεις γλώσσας και κοινωνίας και να παράγουν κείμενα ανάλογου προβληματισμού.</p>
------------------------------------	--	--	--	---

5. Μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία που υιοθετείται έχει τα στοιχεία των μαθητοκεντρικών, ομαδοσυνεργατικών και κοινωνικο-εποικοδομιστικών εκείνων αντιλήψεων για τη διδασκαλία, οι οποίες στοχεύουν στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών και των μαθητριών, στην ενίσχυση της μάθησης μέσω της συνεργασίας, στην αλλαγή του ρόλου των διδασκόντων και διδασκουσών σε βοηθούς και συνεργάτες/τριες των παιδιών και στην κατάκτηση γραμματισμών και δεξιοτήτων απαραίτητων για μια αποτελεσματική διαχείριση της ζωής τους.

Πιο συγκεκριμένα:

α) Τα κείμενα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα για αξιολόγηση. Για τον λόγο αυτό τα διάφορα γλωσσικά και γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα, όπως και η ανάπτυξη των παραγράφων παρουσιάζονται άμεσα συνυφασμένα με τις κειμενικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν.

β) Δίνεται έμφαση στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων που υπάρχουν στα κείμενα, στην κατανόηση και συζήτηση της λογικής τους και στην ανάδειξη της βαθύτερης πολιτικής τους διάστασης.

γ) Προτείνεται να χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία κυρίως γλωσσικοί/σημειωτικοί πόροι και θέματα με τα οποία έχουν εξοικείωση οι μαθητές και οι μαθήτριες και οι οποίοι έχουν ευκολότερα την πιθανότητα να γίνουν αντικείμενα διαπραγμάτευσης στην τάξη. Παράλληλα, προτείνεται μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από τον καθημερινό στον σχολικό και επιστημονικό λόγο. Η αξιοποίηση των γνώσεων για τη γλώσσα βοηθάει σημαντικά τα παιδιά να κατανοήσουν πώς οργανώνεται μέσω του λόγου η μετάβαση αυτή.

δ) Οι παραπάνω πόροι μπορεί να προέρχονται είτε από τα διδακτικά εγχειρίδια τα οποία έχουν στη διάθεσή τους τα παιδιά είτε από άλλες πηγές έντυπου και ψηφιακού υλικού, συμπεριλαμβανομένου και του υλικού που υπάρχει στα σχολικά εγχειρίδια άλλων μαθημάτων της ίδιας ή και άλλων τάξεων. Σε κάθε περίπτωση οι πόροι αυτοί, όπως και τα διαθέσιμα εγχειρίδια, δεν προσεγγίζονται από την οπτική της ύλης που πρέπει να διεκπεραιωθεί πιστά από τους/τις εκπαιδευτικούς. Προτείνονται ως πηγές που μπορούν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ανάλογα με το πόσο εξυπηρετούν το εκάστοτε διδακτικό σχέδιο, όπου και δίνεται η βαρύτητα. Με τον τρόπο αυτό κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να κάνει τις επιλογές του στον οριζόντιο και στον κάθετο άξονα (των τεσσάρων ενοτήτων) και να δομήσει σε συνεργασία και με τους μαθητές του το δικό του πρόγραμμα.

ε) Το διδακτικό αυτό σχέδιο έχει τα χαρακτηριστικά σχεδίου εργασίας (project), στο πλαίσιο του οποίου δίνονται ρόλοι και προβλήματα προς διερεύνηση/ επίλυση στα παιδιά. Στην προσπάθεια αυτή διεκπεραίωσης των ρόλων τους και επίλυσης των προβλημάτων οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να εστιάσουν στην αναζήτηση και ανάγνωση κειμένων και γενικότερα στην πρόσληψη και παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου.

στ) Δίνεται έμφαση στην ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού, καθώς και στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο.

ζ) Οι γνώσεις για τη γλώσσα προσφέρονται με τέτοιο τρόπο, ώστε στόχος να είναι η εξυπηρέτηση της κατανόησης και της κριτικής ανάγνωσης των κειμένων, επομένως και του κόσμου. Η συστηματική ή περιπτωσιακή διδασκαλία της

μικροδομής της νέας ελληνικής γίνεται μόνο για μορφοσυντακτικά φαινόμενα στα οποία δείχνουν να δυσκολεύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες ή επηρεάζουν αρνητικά την εκφραστική ή ορθογραφική εικόνα των γραπτών τους κειμένων.

η) Οι μαθητές και οι μαθήτριες, παρά την κοινή σχολική τους διαδρομή, έχουν διαφορετικές προσωπικές εγγράμματες διαδρομές (π.χ. δίγλωσσα παιδιά, παιδιά με ειδικότερες ανάγκες, παιδιά από περισσότερο ή λιγότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα), τις οποίες η διδασκαλία είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη της, να σέβεται προσπαθώντας και να επενδύει στη διαφορά ως αφετηρία για δημιουργικότητα.

θ) Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αντιμετωπίζονται ως παιδαγωγικά μέσα αλλά και ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Ως παιδαγωγικά μέσα προτείνεται να αξιοποιούνται προκειμένου να διευκολύνουν τη γλωσσική διδασκαλία. Προς αυτήν την κατεύθυνση προτείνεται μεταξύ άλλων η αξιοποίηση των διαδραστικών πινάκων, των ηλεκτρονικών λεξικών και των σωμάτων κειμένων, των Προγραμμάτων Επεξεργασίας Κειμένου αλλά και περιβαλλόντων του διαδικτύου (π.χ. άντληση αυθεντικού υλικού, ιστολόγια ως περιβάλλοντα δημοσίευσης των μαθητικών εργασιών, Wikis ως περιβάλλοντα συμπαραγωγής λόγου κ.λπ.). Ως μέσα πρακτικής γραμματισμού προτείνεται να αναδεικνύεται η ιδιαιτερότητά τους κατά την παραγωγή και πρόσληψη λόγου (π.χ. ιδιαιτερότητες της παραγωγής λόγου σε περιβάλλοντα επεξεργασίας κειμένου και παρουσίας, παραγωγή διαδικτυακών, πολυμεσικών κειμένων κ.λπ.).

ι) Η ιδιαίτερη βαρύτητα που δίνεται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ δεν αγνοεί την έλλειψη υποδομών στο ελληνικό σχολείο. Μεγάλο μέρος των διδακτικών πρακτικών μπορούν να ολοκληρωθούν με τη συλλογή διαδικτυακών κειμένων και εκτός σχολείου ή να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι όλα σχεδόν τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπολογιστές και κυρίως το γεγονός ότι οι εξωσχολικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους είναι συχνά πολύ πλούσιες.

ια) Αναγνωρίζεται όλο το εύρος της γλωσσικής ποικιλότητας και προτείνεται η προσέγγιση και αξιοποίησή της στην τάξη.

ιβ) Τα κείμενα αντιμετωπίζονται ως κοινωνικές μονάδες, η παραγωγή των οποίων δεν κατακτάται εύκολα. Έτσι, προτείνεται η έμφαση στην κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κάθε κειμενικού είδους/ τύπου που καλούνται τα παιδιά να γράψουν, η προσέγγιση της παραγωγής λόγου ως διαδικασίας –που σημαίνει ότι καταβάλλεται προσπάθεια και δίνεται χρόνος στην παραγωγή αλλά και τη βελτίωση των κειμένων που γράφονται. Στο πλαίσιο αυτό η παραγωγή λόγου δε γίνεται ευκαιρικά κάποιες φορές τον χρόνο, όπως συνηθίζονταν με την «έκθεση ιδεών», αλλά αποτελεί οργανικό στοιχείο των σχεδίων εργασίας που διεκπεραιώνουν τα παιδιά.

ιγ) Επιχειρείται συχνά η συγκριτική μελέτη κειμένων που εκφράζουν διαφορετικές απόψεις πάνω στο ίδιο θέμα και η διερεύνηση των αιτίων που τις προκαλούν.

ιδ) Η παρουσίαση λογοτεχνικών έργων μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών και των μαθητριών προσωπικού λόγου, προφορικού, γραπτού ή πολυτροπικού, ο οποίος θα περιέχει τόσο την τεκμηρίωση των απόψεών τους όσο και την έκφραση αισθητικών προτιμήσεων και γλωσσικών πειραματισμών (παιχνίδια ύφους, μιμήσεις γλωσσικών ιδιωμάτων των ηρώων κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να αξιοποιηθούν ανάλογες προτάσεις του Π.Σ. της λογοτεχνίας για την ίδια τάξη.

ιε) Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στον ρόλο του/της διδάσκοντα/σας: δημιουργεί τις προϋποθέσεις μάθησης με το είδος του σχεδίου εργασίας που επιλέγει, επενδύει στις

προϋπάρχουσες γνώσεις και το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών, ενθαρρύνει την παραγωγή λόγου δίνοντας χρόνο και χώρο στα παιδιά και γνωρίζει να συνδυάζει τη διδασκαλία ενώπιον όλης της τάξης (μετωπική διδασκαλία) με εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας (π.χ. ομαδική).

ιστ). Οι ώρες που προσφέρονται για τη διδασκαλία του μαθήματος στην Α' Λυκείου είναι λίγες, για αυτό οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για την καλλιέργεια των προτεινόμενων γραμματισμών στα παιδιά, όπως: άλλα μαθήματα της φιλολογικής ζώνης (π.χ. Αρχαία, Λογοτεχνία), άλλες σχολικές πρακτικές (π.χ. ποικίλα προγράμματα) και ποικίλες σχολικές εκδηλώσεις (π.χ. μαθητικές κοινότητες, γιορτές, εκδηλώσεις).

6. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών στην Α' Λυκείου θα πρέπει να είναι κατά βάση ανατροφοδοτική και θα πρέπει να αφορά όχι μόνο τον μαθητή και τη μαθήτρια, αλλά το μάθημα στο σύνολό του. Ο έλεγχος της διδακτικής επιτυχίας μπορεί να γίνεται με διάφορες μεθόδους, όπως:

α) Η παρακολούθηση της εξέλιξης των μαθητών με βάση τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, τον βαθμό και την έκταση της συνεργασίας με τον/την εκπαιδευτικό, με τη βελτίωσή τους στους επιδιωκόμενους γραμματισμούς. Η αξιολόγηση επομένως είναι ενσωματωμένη στη διδακτική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποτιμήσουν τόσο την αποτελεσματικότητα της δικής τους διδασκαλίας όσο και τις επιδόσεις των παιδιών.

β) Η αυτοαξιολόγηση σε τακτά χρονικά διαστήματα, που θα στηρίζεται σε φάκελο (portfolio), όπου θα αποθηκεύεται το υλικό που παράγει το κάθε παιδί. Το υλικό αυτό θα αποτελεί το σημείο αναφοράς, προκειμένου να συζητούνται η πρόοδος των παιδιών και τα σημεία που χρειάζονται περαιτέρω βελτίωση. Ο φάκελος αυτός μπορεί να είναι σε ηλεκτρονική μορφή (e-portfolio), συμπληρώνεται από τα ίδια τα παιδιά, αποτελεί εργαλείο συνεργασίας και δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μέσο πίεσης και εκφοβισμού.

γ) Η ετεροαξιολόγηση, σε τακτά επίσης χρονικά διαστήματα, που θα γίνεται μέσω της ανταλλαγής και σχολιασμού κειμένων μεταξύ των παιδιών. Η διαδικασία αυτή μπορεί να γίνεται σε κάθε φάση της παραγωγής γραπτού λόγου, πρωτίστως, και προτείνεται να αξιοποιείται κάθε πρόσφορο μέσο (πίνακας, διαδραστικός πίνακας, προτζέκτορας, φωτοτυπικό μηχάνημα κ.λπ.). Εννοείται και εδώ ότι η βαρύτητα δίνεται στην άσκηση της κριτικής σκέψης των παιδιών, στον σεβασμό της άποψης των συμμαθητών, στη διάθεση για γόνιμη συνεισφορά και στο ομαδικό πνεύμα.

ε) Με τη χρήση ειδικών δοκιμασιών, μέσω των οποίων θα ελέγχεται η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε σχέση με τους στόχους του Π.Σ. Οι εκπαιδευτικοί μπορεί να διαμορφώνουν στη διάρκεια των μαθημάτων κάποιες ειδικές δοκιμασίες, προκειμένου να αποτυπώσουν την ως τότε πρόοδο των παιδιών τους. Οι δοκιμασίες αυτές επιβάλλεται να κινούνται στη λογική του Προγράμματος Σπουδών (π.χ. κατανόηση ή παραγωγή συγκεκριμένου κειμενικού είδους μονοτροπικού ή πολυτροπικού, για το οποίο θα παρέχεται το πλήρες επικοινωνιακό πλαίσιο) και να μην είναι αποκομμένα τεστ αποτύπωσης γνώσεων.

Γενικότερα, η όλη μεθοδολογία της αξιολόγησης θα πρέπει να διέπεται από το γενικότερο πνεύμα του Προγράμματος Σπουδών και να στοχεύει στην υλοποίηση των διακηρυγμένων στόχων του.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΤΗΣ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Εισαγωγή

Το προτεινόμενο ΠΣ για το μάθημα της λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου επιδιώκει να δώσει νέες κατευθύνσεις στη διδασκαλία της λογοτεχνίας που να συνάδουν με τη φιλοσοφία του νέου ΠΣ για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση αλλά και να ετοιμάζουν το έδαφος για την ανανέωση του μαθήματος στις δύο επόμενες τάξεις του Λυκείου. Τούτο πρέπει να γίνει ομαλά διότι οι μαθητές που θα φοιτήσουν άμεσα στην Α΄ Λυκείου, καθώς και οι εκπαιδευτικοί, έχουν συνηθίσει σε έναν ορισμένο τρόπο οργάνωσης και διδασκαλίας του μαθήματος. Παρακάτω θα περιγραφούν και θα εξηγηθούν όλα τα σημεία στο περιεχόμενο και στη μεθοδολογία της διδασκαλίας που επιδιώκεται να αλλάξουν. Εκείνο όμως που προηγείται και δίνει το στίγμα του νέου ΠΣ είναι η σκοποθεσία του μαθήματος. Η σκοποθεσία αυτή αφορά στη διδασκαλία της λογοτεχνίας γενικά ενώ στο τέλος παρατίθενται κάποιοι ειδικότεροι σκοποί για την Α΄ Λυκείου, οι οποίοι πρέπει να κατανοηθούν ως εμβάθυνση στους γενικούς σκοπούς.

1. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

1.1. Σκοποί

Βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι «**η κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό**». Με τη φράση αυτή επιδιώκουμε να τονίσουμε πως αφετηρία μας είναι το παρόν, τα προβλήματα και τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου, περίπλοκου και δυσνόητου κόσμου. Να αναδείξουμε τη λογοτεχνία ως ένα σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από την ιστορικότητα του συγγραφέα, του κειμένου αλλά και των αναγνωστών του, εκπαιδευτικών και μαθητών. Ένα φαινόμενο το οποίο έχει σημαντική θέση στη ζωή μας, γιατί μας δίνει εργαλεία να κατανοήσουμε τον κόσμο και να συγκροτήσουμε την υποκειμενικότητά μας: να θέσουμε ως πρωταρχική αξία του μαθήματος την κριτική στάση απέναντι στις πολιτισμικές παραδόσεις, τις αξίες και τα μηνύματα από όπου κι αν προέρχονται.

Ο παραπάνω σκοπός αναλύεται στους εξής:

- ✓ Η συνειδητοποίηση, η διερεύνηση και η κριτική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο προσλαμβάνουμε την κοινωνική, ιστορική και πολιτισμική μας εμπειρία και συγκροτούμε την ταυτότητά μας.
- ✓ Η ανασύσταση της σχολικής τάξης ως μιας κοινότητας αναγνωστών, η οποία θα διέπεται από τις αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού της διαφοράς, του πλουραλισμού, του διαλόγου, της κριτικής εγρήγορσης και αυτογνωσίας, της διαπολιτισμικής συνείδησης.
- ✓ Η δημιουργία ενός «έθνους αναγνωστών». Στην Ελλάδα η κρίσιμη μάζα των αναγνωστών είναι πολύ μικρή και το μάθημα της λογοτεχνίας μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση της φιλαναγνωσίας, τη δημιουργία, δηλαδή, συστηματικών και ανεξάρτητων αναγνωστών, οι οποίοι αισθάνονται την ανάγνωση ως βασική τους ανάγκη και είναι ικανοί να επιλέγουν και να αξιοποιούν τα αναγνώσματά τους.
- ✓ Η συνειδητοποίηση της σχέσης της λογοτεχνίας με την ανθρώπινη εμπειρία και, επομένως, της σημασίας της για την κατανόηση του κόσμου στον οποίο ζούμε και του εαυτού μας.

- ✓ Η καλλιέργεια μιας πλατειάς ποικιλίας αναγνωστικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, μέσα από την αξιοποίηση κειμένων από όλο το φάσμα της πολιτισμικής παραγωγής, από όλα δηλαδή τα διαφορετικά είδη της εικονικής, θεατρικής και μαζικής επικοινωνίας. Μέσα από αυτή τη διευρυμένη ποικιλία κειμένων ο ρόλος της λογοτεχνίας αναδεικνύεται στρατηγικός, καθώς αυτή έχει αναπτύξει ένα ρεπερτόριο συμβολικών μορφών, τρόπων και συμβάσεων που διευκολύνουν την αναλυτική προσέγγιση και των άλλων ειδών επικοινωνίας –λ.χ. τα διαφορετικά είδη αφηγηματικής οπτικής και αναπαράστασης της υποκειμενικής εμπειρίας, τα διαφορετικά είδη ύφους και αναπαράστασης της κοινωνικο-ιδεολογικής ποικιλίας κ.λπ.
- ✓ Η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και η συμβολική ενδυνάμωση της υποκειμενικότητας όλων των μαθητών έτσι ώστε να γίνουν ενεργητικοί πολίτες και παραγωγοί πολιτισμού.
- ✓ Η αναγνώριση ότι η λογοτεχνία είναι ένας κατεξοχήν διαπολιτισμικός τόπος όπου ο διάλογος ανάμεσα στους πολιτισμούς γίνεται πράξη μέσα από τη μετάφραση, τη διασκευή και την αέναη επανεμφάνιση και όπου η ετερότητα όχι μόνον αναγνωρίζεται αλλά ενσωματώνεται ως αναγκαίος όρος της ζωτικότητας και της δυναμικής της.
- ✓ Η ενίσχυση της αίσθησης ότι η δύναμη και οι δυνατότητες της γλώσσας μπορούν να είναι μια από τις μεγαλύτερες χαρές της ανάγνωσης της λογοτεχνίας. Η απόκτηση, μέσα από τη λογοτεχνία, πολλαπλών γλωσσικών εμπειριών και η εξοικείωση με τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, απαραίτητη για τη φιλοσοφία, την έρευνα και το στοχασμό.

Ειδικότερα, οι σκοποί της διδασκαλίας της λογοτεχνίας *ως προς την πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων* είναι:

- ✓ Να κατανοήσουν και να αποδεχθούν οι μαθητές τη σχετικότητα και την πολλαπλότητα των ερμηνευτικών προσεγγίσεων καθώς και να αντιμετωπίζουν κριτικά και τις δικές τους ερμηνευτικές προτάσεις.
- ✓ Να διερευνούν όλους τους συντελεστές και τους αναγκαίους παράγοντες που συμβάλλουν στην παραγωγή και στην πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων.
- ✓ Να εντοπίζουν και να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις ιδέες που ενυπάρχουν στα λογοτεχνικά κείμενα. Να κατανοήσουν ότι οι πολιτισμικές αξίες σχετίζονται με το χώρο, το χρόνο και την κοινωνική ομάδα που τις παράγει, είναι επομένως προσδιορισμένες ιστορικά, γεγονός που δικαιολογεί τη σχετικότητα αλλά και την ποικιλία τους. Να διερευνούν την ιστορικότητά τους και να τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε αυτές.
- ✓ Να εξοικειωθούν οι μαθητές με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη και να κατανοήσουν ότι αυτά ανταποκρίνονται σε διαφορετικούς σκοπούς και ιστορικές ανάγκες. Να συνειδητοποιήσουν ότι τα λογοτεχνικά είδη διακρίνονται στη βάση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών και κειμενικών συμβάσεων.

1.2 Δεξιότητες που αναμένεται να αποκτήσουν οι μαθητές

- ✓ Ανάπτυξη αιτιολογημένης και τεκμηριωμένης προσωπικής άποψης, αρέσκειας ή απαρέσκειας, για τα κείμενα που διαβάζουν. Αυτοαξιολόγηση της δικής τους ερμηνευτικής προσέγγισης καθώς και εκείνης των συμμαθητών τους.

- ✓ Αναγνώριση των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους οι συγγραφείς μιλούν για τα διάφορα θέματα.
- ✓ Εξοικείωση με όλα τα είδη ανάγνωσης: ιδιωτική, συν-ανάγνωση, δημόσια ανάγνωση σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ανάγνωση ύστερα από προτροπή, σύσταση, ανάθεση, δραματοποιημένη ανάγνωση, ανάγνωση μέσω της χρήσης κοινωνικών δικτύων, κ.λπ.
- ✓ Αναγνώριση των πολιτισμικών στοιχείων που υπάρχουν σε κάθε κείμενο και προσδιορισμός της ιστορικότητάς τους. Αναγνώριση και περιγραφή ιστορικού πλαισίου: χρόνος, χώρος, ιστορικά γεγονότα που ορίζουν την εξέλιξη της πλοκής, τους χαρακτήρες, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα.
- ✓ Αναγνώριση και περιγραφή των συμβάσεων και τεχνικών των λογοτεχνικών κειμένων. Συσχέτιση με τις χαρακτηριστικές μορφές και συμβάσεις των διαφορετικών ειδών της λογοτεχνίας.
- ✓ Ανίχνευση της μυθοπλαστικής επέμβασης της λογοτεχνίας, μετά από σύγκριση των γνώσεων και των πληροφοριών που μας παρέχουν τα λογοτεχνικά κείμενα (λ.χ. το ιστορικό μυθιστόρημα) με ανάλογες από ιστορικά βιβλία ή δημοσιογραφικές πηγές. Διάκριση φανταστικών από πραγματικά γεγονότα.
- ✓ Επισήμανση των συγκρουόμενων κωδίκων συμπεριφοράς ανάμεσα π.χ. σε ήρωες διαφορετικής ηλικίας ή φύλου.
- ✓ Αφήγηση με τη συνδυασμένη χρήση λόγου και εικόνας.
- ✓ Μετουσίωση και μεταφορά των συναισθημάτων που τους προκαλεί μια λογοτεχνική ανάγνωση σε νέο κείμενο κάθε είδους: πεζό, ποιητικό, δοκιμιακό, ζωγραφικό, μουσικό, δραματικό.

Για την Α' Λυκείου:

- ✓ Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την *ιστορικότητα* των κειμένων, δηλαδή την πολυσύνθετη αλληλεπίδραση των κειμένων με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αυτά γεννήθηκαν και διαβάστηκαν.
- ✓ Να εμβαθύνουν στην *ιστορικότητα* ενός θέματος, στους τρόπους δηλαδή με το οποίο αυτό εμφανίζεται και γίνεται αντικείμενο λογοτεχνικής επεξεργασίας σε διαφορετικές εποχές.
- ✓ Να κατανοήσουν ότι οι αλλαγές που σημειώνονται στη λογοτεχνία δεν είναι αυθαίρετες ή τυχαίες αλλά εντάσσονται στο πλαίσιο γενικότερων καλλιτεχνικών και πολιτισμικών ρευμάτων.
- ✓ Να αποκτήσουν μια συνολική εικόνα της εξέλιξης της νεοελληνικής ποίησης.
- ✓ Να κατανοήσουν την έννοια του λογοτεχνικού κινήματος και τη σχέση ενός λογοτεχνικού κινήματος με την εποχή του.
- ✓ Να διευρύνουν και να εμβαθύνουν τη γνωριμία τους με τα δύο βασικά είδη θεατρικού λόγου, την κωμωδία και το δράμα και να παρακολουθήσουν τη μεταβολή τους σε κάθε εποχή.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η ανάγνωση της λογοτεχνίας στο ελληνικό σχολείο όλων των βαθμίδων γινόταν ανέκαθεν από τα σχολικά ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων. Εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών έχουν από δεκαετίες ενσωματώσει την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών βιβλίων στο σχολείο.

Από τη στιγμή που ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές δεν χρειάζεται να επιλέγουν τα αναγνώσματά τους αλλά τους δίνονται έτοιμα, δεν έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις ικανότητες αναζήτησης βιβλίων και ενημέρωσης γύρω από τη σύγχρονη βιβλιοπαραγωγή, με αποτέλεσμα να μην αναπτύσσεται ούτε το ερευνητικό πνεύμα αλλά ούτε και η φιλαναγνωσία. Το σημαντικότερο είναι πως το σχολικό ανθολόγιο, από τη φύση του, αποκλείει την επαφή των μαθητών με το κυριότερο λογοτεχνικό είδος της εποχής μας, το μυθιστόρημα, το οποίο, μέσα από την περιπλοκότητα της σύνθεσής του, είναι ικανό να ασκήσει τους αναγνώστες του σε προωθημένες αναγνωστικές πρακτικές.

Παρόλα τα μειονεκτήματα που έχει από τη φύση του το σχολικό ανθολόγιο, δεν είναι ωστόσο δυνατή η άμεση κατάργησή του. Σχολικές βιβλιοθήκες δεν υπάρχουν σε όλα τα σχολεία ούτε είναι δυνατόν να βρεθούν όλα τα λογοτεχνικά κείμενα που χρειάζεται το μάθημα σε ψηφιακή μορφή. Ωστόσο, εάν επιδιώκουμε μια πραγματική ανανέωση του μαθήματος, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να απαγκιστρωθούμε από την εξάρτηση από το σχολικό ανθολόγιο, να χρησιμοποιήσουμε πολλά παράλληλα κείμενα και, το κυριότερο, να εισάγουμε την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών έργων. *Το παρόν ΠΣ χρησιμοποιεί ως αφετηρία το ανθολόγιο της Α΄ Λυκείου αλλά προτείνει τη συνανάγνωση κειμένων από τα άλλα δύο ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων του Λυκείου.* Παράλληλα προτείνονται, ως παράλληλα, κείμενα που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο σε ψηφιακή μορφή. Τούτος είναι ένας άμεσος τρόπος να πολλαπλασιάσουμε τις δυνατότητες επιλογής κειμένων και να δημιουργήσουμε ενδιαφέρουσες διδακτικές ενότητες.

Ταυτόχρονα, το παρόν ΠΣ προτείνει την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών έργων, ενταγμένων στις προτεινόμενες διδακτικές ενότητες. Μέχρι τώρα, παρόλο που σημειωνόταν στις *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο* η προτροπή να διαβάζονται ολόκληρα έργα κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, δεν υπήρχε ο χρόνος αλλά και το κατάλληλο διδακτικό πλαίσιο για να γίνει αυτό. Το παρόν ΠΣ είναι δομημένο έτσι ώστε να συνθέτει μια ποικιλία κειμένων, μικρών και μεγάλων, σε διδακτικές ενότητες με σαφή σκοποθεσία και δραστηριότητες για τους μαθητές.

3. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Είναι γνωστό πως στην Γ΄ Γυμνασίου, την Α΄ και Β΄ Λυκείου, η οργάνωση του μαθήματος της λογοτεχνίας γίνεται με βάση την ιστορική διάταξη της ύλης. Στις τάξεις αυτές η διδασκαλία της λογοτεχνίας ταυτίζεται με την παρακολούθηση μίας σειράς αποσπασμάτων ή αυτοτελών κειμένων τα οποία παρατάσσονται μέσα στο εγχειρίδιο με χρονολογική σειρά. *Στην παρούσα πρόταση για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, η ιστορική παρουσίαση της λογοτεχνίας, με τη μορφή αυτή, απουσιάζει. Ως τρόπος οργάνωσης της ύλης στην Α΄ τάξη του Λυκείου (το ίδιο προτείνει το νέο ΠΣ για την Γ΄ Γυμνασίου) επιλέγεται ο θεματικός ή ειδολογικός.* Στην επιλογή αυτή –την απουσία της ιστορικής διάταξης της ύλης– οδηγούν σημαντικοί λόγοι που εκτίθενται στη συνέχεια.

Η επιλογή για ιστορική διάταξη της λογοτεχνίας στα σχολικά εγχειρίδια δεν είναι μία επιλογή πρόσφατη. Τα Νεοελληνικά Αναγνώσματα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην εκατόχρονη και πλέον πορεία τους αποπειράθηκαν σταδιακά, με αργές και αποσπασματικές συχνά ενέργειες, να καταγράψουν ένα τμήμα της ιστορίας της λογοτεχνίας, είτε με μορφή καταλογογραφική, είτε με αφηγηματικά κείμενα, είτε

και με τους δύο τρόπους, εξυπηρετώντας ανάγκες της εποχής στην οποία παρουσιαζόταν η ιστορική αυτή καταγραφή. Η συνολική ιστορική παρουσίαση της λογοτεχνίας βρήκε την τελική εφαρμογή της μόλις στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της περιόδου 1976-1983, στα εγχειρίδια της μεταπολίτευσης. Ουσιαστικά, τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του 1976-1983, αν και διεύρυναν το σχολικό λογοτεχνικό κανόνα, ακολούθησαν την ιστορική καταγραφή της λογοτεχνίας, υλοποιώντας ένα πρόγραμμα το οποίο αποτελούσε πρόθεση και ανάγκη μίας άλλης εποχής. Η συνέχιση αυτής της ιστορικής παρουσίασης και στο εγχειρίδιο της Γ΄ Γυμνασίου το 2006, αποδεικνύει τον ανεπιτυχή συγχρονισμό του περιεχομένου των σχολικών εγχειριδίων με τις σύγχρονες αναζητήσεις για την ίδια την ιστορία της λογοτεχνίας αλλά και τη διδασκαλία της λογοτεχνίας.

Η σύγχρονη θεωρία περί ιστοριογραφίας της λογοτεχνίας έχει αμφισβητήσει το παραδοσιακό μοντέλο εκλογής, παράταξης και παρουσίασης του υλικού και έχει διευρύνει την έννοια της ιστορικότητας. Για να είμαστε σαφέστεροι, ας εξετάσουμε πώς αντιμετωπίζεται η έννοια της ιστορικότητας μέσα από την παραδοσιακή παρουσίαση της ιστορίας της λογοτεχνίας: Στην κλασική ιστορία της λογοτεχνίας των σχολικών βιβλίων, η ιστορική παρουσίαση της λογοτεχνίας περιορίζεται σε μία παράταξη έργων και συγγραφέων σε χρονολογική σειρά. Το λογοτεχνικό γεγονός εξετάζεται εν συντομία σε συνάρτηση με άλλες λογοτεχνικές σειρές (π.χ. πολιτικά γεγονότα), καθώς και τη βιογραφία του συγγραφέα, αγνοώντας άλλες παραμέτρους της έννοιας της ιστορικότητας: ιστορικότητα του θεσμού, ιστορικότητα του δημιουργού, ιστορικότητα του αναγνώστη. Από το σύνολο της επικοινωνιακής σχέσης: πομπός, δέκτης, κείμενο, πληροφορούμαστε για την ύπαρξη του κειμένου, παίρνουμε πληροφορίες για το δημιουργό, αλλά δεν μαθαίνουμε πότε, πώς, γιατί, διαβάστηκε ένα κείμενο. Αποτέλεσμα αυτής της απλούστευσης είναι η εντύπωση που παραμένει στους αναγνώστες της κλασικής ιστορίας της λογοτεχνίας πως όλα τα έργα γράφτηκαν, κυκλοφόρησαν και διαβάστηκαν από το κοινό τους με τον ίδιο τρόπο, γεγονός που γνωρίζουμε πως δεν ισχύει. Ακολουθώντας, δηλαδή, μέσα στο σχολικό χώρο την τακτική της κλασικής αφηγηματικής ιστορίας εστιάζουμε την προσοχή μας στο κείμενο, αποκομίζοντας τελικά μία παραμορφωτική άποψη για την πραγματική λειτουργία του τόσο στην πρώτη, όσο και σε κατοπινές αναγνώσεις του.

Οι νεότερες απόψεις για την ιστορία της λογοτεχνίας, έχοντας διευρύνει την έννοια της ιστορικότητας, προβάλλουν, όπως ήδη σημειώθηκε, ποικίλες παραμέτρους για τον προσδιορισμό της. Σύμφωνα με αυτές, η ιστορία της λογοτεχνίας θα πρέπει να έχει ως αποστολή της την αντιμετώπιση ενός δεδομένου λογοτεχνικού φαινομένου ως επικοινωνιακού συνόλου μέσα στην ιστορική και κοινωνική λειτουργία του. Στην κλασική αφηγηματική ιστορία που υιοθετούν τα σχολικά εγχειρίδια αυτό δεν ισχύει. Εκεί, όπως ήδη σημειώθηκε, αντιμετωπίζουμε την ιστορία απλώς ως μία σειρά συγγραφέων και κειμένων που δεν γνωρίζουμε ούτε πότε, ούτε πώς διαβάστηκαν στην εποχή τους και σε άλλες εποχές, δηλαδή αγνοούμε την ιστορικότητα του λογοτεχνικού θεσμού, μέσα στην οποία εγγράφεται η ιστορικότητα του κειμένου.

Ένα νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα δεν έχει λόγο να συνεχίσει μία πρακτική που παραβλέπει τις μεθοδολογικές ανανεώσεις και εξοστρακίζει, εντέλει, την ιστορικότητα στο όνομα της ιστορίας. Το ζητούμενο δε μπορεί να είναι η παρακολούθηση μίας πρακτικής που υπαγορεύεται από ανάγκες άλλης εποχής αλλά η αναζήτηση των αναγκών των σημερινών μαθητών-αναγνωστών. Η ιστορική παρουσίαση της λογοτεχνίας με τη μορφή αφήγησης μπορεί να περιληφθεί ως κεφάλαιο στην ιστορία της τέχνης και του πολιτισμού που υπάρχει σε κάθε εγχειρίδιο νεότερης ιστορίας.

Από τις παραπάνω παραμέτρους που προτείνουν οι μεθοδολογικές ανανεώσεις, αυτή που μας ενδιαφέρει περισσότερο κατά τη διδασκαλία είναι η *ιστορικότητα του αναγνώστη*. Κι αυτό, γιατί ο τελευταίος αναγνώστης του κειμένου είναι ο μαθητής της σημερινής τάξης. Η ιστορική παρουσίαση της λογοτεχνίας με τον τρόπο που τη γνωρίζουμε, δεν κάνει τη διάκριση εάν εξετάζει ένα έργο ως αντικείμενο της αισθητικής ή της ιστορίας. Δεν διευκρινίζει δηλαδή, εάν θέλει να προσεγγίσει ο μαθητής ένα κείμενο του 16^{ου}, 17^{ου}, 18^{ου} αι. ως μαρτυρία και ντοκουμέντο μίας εποχής ή να το εξετάσει ως ενεργό κείμενο που έχει αισθητικό αποτέλεσμα και στην τελευταία ανάγνωση. Φυσικά, οι δύο αυτές ιδιότητες μπορεί να συν-λειτουργούν και να συνεξετάζονται σε ένα κείμενο, όμως η συνειδητοποίηση πως πρόκειται για ιδιότητες διαφορετικές είναι βασική μεθοδολογική ανάγκη. Στην αντίθετη περίπτωση, είναι αναποτελεσματικό και άδικο να ζητά κανείς από μαθητές-αναγνώστες να διαβάζουν και να αντιδρούν απέναντι στα κείμενα ανάλογα με το πρώτο κοινό τους. Η αδυναμία αυτής της διάκρισης ερμηνεύει και την αδιάφορη στάση μαθητών σε κείμενα που κάποτε φάνταζαν γοητευτικά, παραμυθητικά ή επαναστατικά για το κοινό τους.

Είναι απαραίτητο στο σημείο αυτό να διευκρινισθεί πως η παρατήρηση για την ιστορικότητα του αναγνώστη σε καμία περίπτωση δεν προτείνει την ανάγνωση μόνο σύγχρονων κειμένων, απαιτεί, όμως, την κατανόηση της διαφοροποίησης των διδακτικών στόχων πριν από την παρουσίαση ενός κειμένου στη σχολική τάξη. Ένα νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα οφείλει να λάβει υπόψη του την ιστορικότητα του αναγνώστη για να ενισχύσει το ενδιαφέρον του σημερινού μαθητή για την ανάγνωση.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις ερμηνεύουν την επιλογή του νέου Προγράμματος Σπουδών να μην περιλάβει στη διδακτέα ύλη την ιστορική παράταξη της λογοτεχνίας με τη μορφή που γνωρίζαμε έως σήμερα. Αυτό, όμως, δε σημαίνει πως η λογοτεχνία θα εξετάζεται ερήμην της ιστορίας. Η θεματική και ειδολογική κατάταξη της ύλης σε όλες τις τάξεις βασίζεται στην ιστορική προσέγγιση, καθώς οι μεθοδολογικές προτάσεις ζητούν από διδάσκοντες και μαθητές να αναζητήσουν και να αναγνωρίσουν τη συνέχεια κάποιων θεμάτων ή κάποιων λογοτεχνικών ειδών μέσα στο χρόνο και να ανιχνεύσουν τη δυναμική της επιβίωσής τους.

Με τις σύντομες αυτές διευκρινίσεις, για τη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση ιστορική προσέγγιση της λογοτεχνίας σημαίνει:

- ✓ Ανάδειξη της ιστορικότητας των ποικίλων παραμέτρων του λογοτεχνικού φαινομένου
- ✓ Ανάδειξη της ιστορικότητας ενός θέματος
- ✓ Ανάδειξη της ιστορικότητας των λογοτεχνικών ειδών
- ✓ Παρακολούθηση της ιστορικής συνέχειας μέσω της εναλλαγής της παράδοσης και της μεταβολής σε επίπεδο ατόμων, έργων, θεμάτων, ρευμάτων και ειδών.

Η ιστορία, λοιπόν, θα είναι πάντοτε παρούσα στην εξέταση θεματικών και ειδολογικών ενοτήτων, ακολουθώντας, όμως, τη μεθοδολογική ανανέωση του περιεχομένου της.

4. ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΠΕ

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας, σε σχέση με τη διδασκαλία άλλων γνωστικών αντικειμένων, ακόμη και της γλώσσας, χαρακτηρίζεται από σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της χρήσης των ΤΠΕ. Οι λόγοι είναι πολλοί: για μεγάλο χρονικό διάστημα η διδασκαλία της λογοτεχνίας στην εκπαίδευση κατανοούνταν ως μύηση σε μια υψηλή τέχνη του πνεύματος η οποία καμιά σχέση δε

μπορεί να έχει με τον κόσμο της τεχνολογίας, ο οποίος αντιμετωπιζόταν, στο πλαίσιο μιας άγονης αντιπαράθεσης τέχνης και τεχνολογίας, ως τεχνοκρατικός, χρηστικός, με προσωρινή αξία που δε συγκρίνεται με την αιώνια αξία των κλασικών κειμένων και των έργων τέχνης.

Ο οποιοσδήποτε εκσυγχρονισμός του μαθήματος προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης και δημιουργικής χρήσης των ΤΠΕ θα πρέπει να ξεκινήσει από έναν αναπροσδιορισμό των σκοπών και των μεθόδων της διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Όπως έχει δείξει η έρευνα, όταν δεν γίνεται αυτό, οι διδακτικές προτάσεις που εμφανίζονται (σενάρια) το μόνο το οποίο κατορθώνουν είναι να «βάζουν το παλιό κρασί σε καινούργια φλασκιά», να αναπαράγουν δηλαδή το ίδιο διδακτικό μοντέλο με ένα εκσυγχρονισμένο ένδυμα που είναι οι ΤΠΕ.

Αν δεχόμαστε ότι η λογοτεχνία αποτελεί το κατάλληλο όχημα για να ενταχθούν οι μαθητές στο σύγχρονο πολιτισμό, να ζυμωθούν με τα προβλήματα της εποχής τους, να ασκηθούν στα εν χρήσει μέσα και στους κώδικες επικοινωνίας και, προπαντός, να δουν το σύγχρονο πολιτισμό κριτικά και δημιουργικά, να μετατραπούν από παθητικοί χρήστες σε δραστήριους παραγωγούς πολιτισμού, τότε είναι προφανές ότι οι ΤΠΕ είναι μέρος του σύγχρονου πολιτισμού και ο ρόλος τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατος. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, είναι η θύρα προς τον ψηφιακό κόσμο της εποχής μας, προς την ψηφιακή επικοινωνία η οποία δημιουργεί νέους τύπους «κειμένων», νέες πρακτικές παραγωγής, διάδοσης και πρόσληψης της λογοτεχνίας. Σε ένα σύγχρονο, ψηφιακό σχολείο, οι ΤΠΕ θα μπορούσαν να βοηθήσουν, με την παραπάνω προοπτική, στην ανανέωση όλων των σημείων της διδακτικής διαδικασίας: από το πώς φθάνουν τα λογοτεχνικά κείμενα στα χέρια των μαθητών μέχρι την ενδυνάμωση των πολιτισμικών αποσκευών και του ορίζοντα προσδοκιών τους· από την ανάπτυξη των τρόπων επικοινωνίας μεταξύ τους και της ομαδικής διαπραγμάτευσης του νοήματος των κειμένων μέχρι την πολυμεσική παρουσίαση των ερμηνειών τους και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, θέτουμε ως σκοπό την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης παιδαγωγικής πρότασης για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας η οποία θα περιλαμβάνει τους εξής στόχους:

- ✓ Να πολλαπλασιάσει τους διαθέσιμους μαθησιακούς πόρους που έχει στη διάθεσή του τώρα ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής.
- ✓ Να ενδυναμώσει την αυτοπεποίθηση του εκπαιδευτικού προσφέροντάς του ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο οποίο θα εντάσσεται ομαλά και με συνέπεια η χρήση των ΤΠΕ.
- ✓ Να ενδυναμώσει την αυτοπεποίθηση του μαθητή στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης, έκφρασης και επικοινωνίας των προσωπικών του ερμηνειών για τα λογοτεχνικά κείμενα.
- ✓ Να διευρύνει το πολιτισμικό υπόβαθρο του μαθητή προσφέροντας γνώσεις, πληροφορίες, εικόνες, ακούσματα, με άλλα λόγια, εμπειρίες που θα τον βοηθήσουν να διαμορφώσει προσωπικές ερμηνείες για το λογοτεχνικό κείμενο.
- ✓ Να φέρει σε επαφή τον μαθητή με πολύ περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα από αυτά που είναι διαθέσιμα στα σχολικά ανθολόγια.
- ✓ Να δώσει τις δυνατότητες στους μαθητές να κατανοήσουν την κατασκευή των λογοτεχνικών κειμένων, επεμβαίνοντας σ' αυτά με τροποποιήσεις και πειραματιζόμενοι με τη δημιουργική γραφή.
- ✓ Να προωθήσει νέους τρόπους συνεργασίας των μαθητών μεταξύ τους στην κατεύθυνση της διαπραγμάτευσης και συνοικodόμησης του νοήματος του λογοτεχνικού κειμένου (forum, blog, facebook, twitter, wikis).

- ✓ Να αναπτύξει τις συνθετικές και κριτικές ικανότητες των μαθητών με διαθεματικές εργασίες, πολυμεσικά παρουσιασμένες.

5. ΜΕΘΟΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ, ΟΧΙ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Θεμέλιος λίθος του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η *ανάγνωση*, ένα πολιτισμικό φαινόμενο που σχετίζεται με όλες σχεδόν τις πλευρές της ζωής και του πολιτισμού της ομάδας των ανθρώπων για την οποία μιλούμε. Η επιθυμία για ανάγνωση μεταδίδεται μέσω των *ανθρώπινων σχέσεων*: των σχέσεων του μαθητή με τον εκπαιδευτικό, των μαθητών μεταξύ τους, των μαθητών με την οικογένειά τους. Η διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τη σπουδή της Φιλολογίας και δεν έχει αποκλειστική σχέση με τα κείμενα. Δεν διδάσκουμε απρόσωπα το εκάστοτε λογοτεχνικό κείμενο. Διδάσκουμε τον μαθητή με την υποκειμενικότητά του, δηλαδή την κοινωνική του προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς του, τη θρησκευτική και εθνική του ταυτότητα, το φύλο και τα ιδιαίτερα προβλήματά του.

Στην ίδια τη σχέση μας με τη λογοτεχνία ανακαλύπτουμε έναν κώδικα συμπεριφοράς, ένα ηθικό κανόνα επικοινωνίας και συνδιαλλαγής με τον πολιτισμικό Άλλο. Η λογοτεχνία, το πιο συχνά μεταφραζόμενο είδος λόγου, αποτελεί έναν τόπο συνάντησης, όχι απλώς ενός συγγραφέα και του αναγνώστη, αλλά, κυρίως, των ιδιαίτερων πολιτισμικών αναφορών τους· γιατί, επίσης, το λογοτεχνικό κείμενο συντελεί στην κατανόηση άλλων τρόπων ζωής εκτός του δικού μας.

Εξάλλου, το μάθημα της λογοτεχνίας έχει προκριθεί ως προνομιακό μέσο για την καλλιέργεια του ήθους και των αξιών της πολυπολιτισμικής κοινωνίας· της κοινωνίας, δηλαδή, στην οποία όλες οι διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και παραδόσεις συνυπάρχουν, συνδιαλλέγονται και δημιουργούν χωρίς αποκλεισμούς ή στιγματισμούς.

Η μεθοδολογική μας προσέγγιση βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη *διδασκαλία σε ομάδες* και τη *μέθοδο project*. Και οι δύο είναι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας, καλλιεργούν τη συνεργασία, την ομαδικότητα και προσφέρουν δυνατότητα συμμετοχής και κινητοποίησης στους αδύναμους και τους αδιάφορους μαθητές, προωθούν την ενεργητική μάθηση, ενθαρρύνουν την ανάδειξη ενδιαφερόντων, συντελούν στην αναβάθμιση της αυτο-εικόνας και της αυτοπεποίθησης των μαθητών, δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους στην ομάδα και δίνουν, επίσης, την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να αυτενεργεί. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η μέθοδος project μπορούν να διευκολύνουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και την εναρμόνιση πολλών και διαφορετικών αναγκών, επιπέδων και «γλωσσών», κάτι που η μετωπική διδασκαλία αδυνατεί να αντιμετωπίσει. Οι μαθητές, όταν εργάζονται σε ομάδες παρουσιάζουν ανετότερα τις προσωπικές τους απόψεις και τα συμπεράσματά τους, μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο, αναπτύσσουν κριτική σκέψη, βελτιώνουν τον προφορικό τους λόγο. Με τη μέθοδο project πριμοδοτείται η παραγωγή πρωτότυπου υλικού, η έρευνα σε γραπτές πηγές, σε βιβλιοθήκες, στο διαδίκτυο, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα εντός της οποίας αυτό λειτουργεί. Σε συνδυασμό με τη μέθοδο project, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία δίνει στους μαθητές την αίσθηση της ενεργού συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία, βελτιώνει τις επικοινωνιακές συνθήκες σε μια τάξη, αυξάνει το σεβασμό των μαθητών για όλους τους συμμαθητές

τους και συμβάλλει στην αποδοχή της ετερότητας. Η διδασκαλία σε ομάδες και η μέθοδος project αναδεικνύουν τα ταλέντα και τις ικανότητες όλων των μαθητών: τόσο των 'ικανών', όσο και των 'αδύνατων' μαθητών.

Η μονάδα οργάνωσης του προτεινόμενου Προγράμματος Σπουδών είναι η διδακτική ενότητα. *Διδακτική ενότητα* ονομάζουμε μια ολοκληρωμένη αναγνωστική και μαθησιακή διαδικασία η οποία στηρίζεται σε μια αρχική ιδέα που μπορεί να είναι ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος, πραγματοποιείται μέσα από ένα σύνολο ομοειδών ή ομόθεμων κειμένων και διαρκεί αρκετό χρονικό διάστημα. Προτείνονται τρεις διδακτικές ενότητες για μια σχολική χρονιά. Κάθε διδακτική ενότητα είναι σχεδιασμένη ως project, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας. Η διάρκειά του είναι δύο με τρεις μήνες, ανάλογα με τη συχνότητα των ωρών διδασκαλίας και των δραστηριοτήτων που θα γίνουν. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των ενοτήτων μας αναπτύσσεται σε φάσεις, με διακριτή στοχοθεσία στην κάθε μία. Οι φάσεις αυτές είναι συνήθως τρεις.

Κάθε ενότητα ξεκινά με τη φάση που ονομάζουμε: *Πριν από την ανάγνωση*. Η φάση αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς «χτίζει τις γέφυρες» μεταξύ των κειμένων και των μαθητών μας. Ο κυριότερος σκοπός της είναι να δώσει κίνητρα για την ανάγνωση που θα ακολουθήσει και να πλουτίσει το γνωστικό και πολιτισμικό ορίζοντα των μαθητών, δημιουργώντας ένα πλαίσιο προβληματισμού που θα διευκολύνει την εξαγωγή νοήματος. Οι μαθητές δεν έρχονται στο μάθημα έχοντας ήδη την επιθυμία να διαβάσουν και δεν διαπιστώνουν με αυτονόητο και φυσικό τρόπο τη λογοτεχνική αξία των κειμένων. Οι προσπάθειές μας σ' αυτή τη φάση κατατείνουν στο να εισαγάγουμε τους μαθητές είτε στο θέμα της διδακτικής ενότητας (αν η ενότητα είναι θεματική, είτε στο λογοτεχνικό είδος και την ιστορία του (εάν η ενότητα είναι ειδολογική), επιστρατεύοντας τα προσωπικά τους βιώματα, τις προηγούμενες γνώσεις τους (σχολικές και εξωσχολικές), τις παραστάσεις και τις εμπειρίες τους. Γίνονται συζητήσεις στην τάξη και διάφορες δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, συνήθως ερευνητικής φύσεως (σε μη λογοτεχνικές πηγές ή στο πεδίο). Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (επιστημονικά, πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά) αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (μικρά διηγήματα, αποσπάσματα από μεγαλύτερα πεζά, ποιήματα) που διαβάζονται μέσα στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση που θα ακολουθήσει. Η φάση αυτή ολοκληρώνεται όταν θεωρήσουμε ότι οι μαθητές μας έχουν εξοικειωθεί με κάποιες έννοιες και ζητήματα και τους έχουν δημιουργηθεί κάποια ερωτήματα που θα απευθύνουν στα κείμενα που θα διαβάσουν. Οποσδήποτε χρειάζονται το λιγότερο τέσσερις διδακτικές ώρες για να ολοκληρωθεί.

Τότε περνούμε στη *φάση της κυρίως ανάγνωσης*, που είναι και η σημαντικότερη φάση. Εδώ οι μαθητές διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (συστάδες ποιημάτων, διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σπίτι τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει ιδιαίτερος να τονιστεί πως έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι. Δεν γίνεται κανείς αναγνώστης μόνο με την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων στο σχολείο, όσο πετυχημένη κι αν είναι αυτή. Η ανάγνωση της λογοτεχνίας είναι κατά βάση μια μοναχική δραστηριότητα η οποία γίνεται σε προσωπικό χρόνο, επειδή αποτελεί ανάγκη του αναγνώστη. Σκοπός μας είναι οι μαθητές να αποκτήσουν τη συνήθεια να διαβάζουν λογοτεχνία στον προσωπικό τους χρόνο. Μεγάλη βοήθεια και κίνητρα θα προσφέρει προς την κατεύθυνση αυτή η ύπαρξη βιβλιοθήκης στο σχολείο ή στην τάξη, στην οποία μπορεί να καταφεύγουν οι μαθητές σε ολόημερη βάση.

Η φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει μεγάλη διάρκεια, γιατί περιλαμβάνει πολλά υποστάδια, διαβαθμισμένης δυσκολίας. Ξεκινούμε δηλαδή από μικρότερα και ευκολότερα κείμενα, περνάμε σε μεγαλύτερα και δυσκολότερα και καταλήγουμε στην ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων. Η κάθε τάξη, ανάλογα με τις δυνατότητές της, μπορεί να προχωρήσει σε όσα περισσότερα στάδια μπορεί. Πρέπει όμως να καταβάλλεται προσπάθεια σε μόνιμη βάση, έτσι ώστε η ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών βιβλίων να ενταχθεί σταθερά και ομαλά στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσα ακριβώς από τη μεθόδευση της διδασκαλίας σε διδακτικές ενότητες/project.

Στη φάση της κυρίως ανάγνωσης αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται ως εξής: η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. Στην περίπτωση που η διδακτική ενότητα αφορά αποκλειστικά στην ποίηση, όπως είναι η ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», η κάθε ομάδα μαθητών μπορεί να αναλάβει να μελετήσει μια συστάδα ποιημάτων. Έτσι, λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα ή περισσότερα κείμενα που να ταιριάζουν στις δυνατότητές της και στις επιθυμίες της. Στο πλαίσιο της ομάδας, οι μαθητές αλληλοβοηθούνται και διαπραγματεύονται το νόημα των κειμένων: άλλος μπορεί να κατάλαβε καλύτερα ένα σημείο, άλλος κάποιο άλλο, ανταλλάσσουν απόψεις και αξιοποιούν τις όποιες ικανότητες έχει ο καθένας. Όταν εμφανίζονται μπροστά στην τάξη για να παρουσιάσουν τα κείμενά τους και τις εργασίες τους, έχουν τιθασεύσει κάπως το «άγχος του νοήματος» που τυραννά όλους τους μαθητές και ιδίως τους αδύνατους, εκείνους που υστερούν στη γλώσσα ή στο πολιτισμικό κεφάλαιο.

Οι εργασίες που συνοδεύουν την παρουσίαση των κειμένων σχετίζονται στενότερα ή ευρύτερα με το κείμενο, λ.χ. επιδιώκουν οι μαθητές να αναπτύξουν αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη προσωπική άποψη για αυτά που διαβάζουν, να αναγνωρίζουν τα διάφορα πολιτισμικά στοιχεία που υπάρχουν στα κείμενα και να προσδιορίζουν την ιστορικότητά τους. Να περιγράφουν και να ερμηνεύουν την εποχή, το κοινό και τις συνθήκες παραγωγής ενός έργου, να επισημαίνουν τους συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς και τις αξίες που εκφράζονται από τους ήρωες, να διατυπώνουν προτάσεις και πιθανές λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, όσο και για τις επιλογές που πρέπει να πραγματοποιήσουν, να συγκρίνουν κείμενα (λογοτεχνικά και οπτικο-ακουστικά, πεζά και ποιητικά) ως προς έναν παράγοντα (π.χ. κοινή θεματική). Άλλες εργασίες εστιάζουν στην οπτική γωνία από την οποία μιλά ο αφηγητής, στη συγκεκριμένη στάση ζωής στην οποία παραπέμπει και ζητούν να σχολιάσουν τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης, τις διαφορετικές αξίες που καθορίζουν τις συμπεριφορές των ηρώων. Άλλες εργασίες επικεντρώνονται στην αναζήτηση μορφικών χαρακτηριστικών των κειμένων, ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος στο οποίο ανήκουν ή την τεχνοτροπία που υιοθετούν.

Τέλος, περνούμε στην τρίτη και τελευταία φάση, που συνήθως ονομάζεται: *μετά την ανάγνωση*. Στη φάση αυτή οι μαθητές μας παράγουν το δικό τους λόγο όχι για γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούριο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Σ' αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και να γράψουν μια συνθετική

εργασία. Στις εργασίες αυτής της φάσης αξιοποιούνται συνήθως μοτίβα, λογοτεχνικοί χαρακτήρες και επεισόδια από τα βιβλία που διαβάστηκαν αλλά και οι ειδικότερες γνώσεις γύρω από το λογοτεχνικό είδος ή φαινόμενο που μελέτησαν. Με τις τελικές αυτές δραστηριότητες, άλλοτε πιο «καλλιτεχνικές» (όπως είναι η συγγραφή ή διασκευή ποιημάτων, θεατρικών έργων) και άλλοτε πιο «επιστημονικές» (όπως είναι η συγγραφή συνθετικών εργασιών), ολοκληρώνεται η διδακτική ενότητα, δηλ. το project. Και στις τρεις φάσεις γίνεται εναλλαγή μεταξύ της μετωπικής διδασκαλίας και της διδασκαλίας σε ομάδες, της ομαδικής και της ατομικής εργασίας ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης κάθε φορά, χωρίς να υποτιμάται καμία από αυτές.

Κάθε διδακτική ενότητα παρουσιάζεται παρακάτω σε έναν πίνακα που περιλαμβάνει πέντε στήλες ως εξής:

✓ *Σκοποθεσία.* Περιλαμβάνει τους γνωστικούς, αξιακούς, συναισθηματικούς στόχους της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Διαμορφώνει το παιδαγωγικό πλαίσιο εντός του οποίου θα κινηθεί ο εκπαιδευτικός σε όλα τα στάδια της διδασκαλίας και υπαγορεύει τις διδακτικές προσεγγίσεις και τις εργασίες των μαθητών. Η σκοποθεσία κάθε διδακτικής ενότητας εξειδικεύει και συγκεκριμενοποιεί τον γενικό σκοπό της διδασκαλίας της λογοτεχνίας, την κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό. Άρα, η κάθε διδακτική ενότητα προσεγγίζει μια πλευρά του πολιτισμού και, μέσω αυτής, σκοπεύει στη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας των μαθητών. Επειδή η λογοτεχνία μιλά για τον κόσμο με έναν τρόπο υποκειμενικό, οι γνώσεις που μας δίνει για αυτόν είναι αξεδιάλυτα συνυφασμένες με τους λογοτεχνικούς τρόπους και, επομένως, με τις γνώσεις για την ίδια τη λογοτεχνία. Αυτός είναι και ο λόγος που στη σκοποθεσία περιλαμβάνονται στόχοι που αφορούν τόσο σε προσεγγίσεις της πραγματικότητας και της ανθρώπινης εμπειρίας όσο και σε γνώσεις για την ίδια τη λογοτεχνία.

✓ *Δεξιότητες.* Οι δεξιότητες σχετίζονται με τα όσα οι μαθητές θα είναι σε θέση να κάνουν πάνω στα κείμενα ή γύρω από τα κείμενα με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας της ενότητας και μπορούν να πιστοποιηθούν με την αξιολόγηση, διότι -ας μη ξεχνούμε- ότι υπάρχουν και αποτελέσματα από τη διδασκαλία της λογοτεχνίας τα οποία δεν είναι ούτε δυνατό ούτε ίσως επιθυμητό να αξιολογηθούν. Οι δεξιότητες βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση με τη σκοποθεσία και είναι, κατά κάποιον τρόπο, η εφαρμογή των όσων οι μαθητές γνώρισαν, κατανόησαν ή συνειδητοποίησαν. Αποτελούν, επιπλέον, οδηγό για την επινόηση και επιλογή των δραστηριοτήτων των μαθητών.

✓ *Περιεχόμενο.* Εδώ παραθέτονται τα προτεινόμενα για διδασκαλία κείμενα, εξαντλώντας κατ' αρχήν όλα τα σχετικά κείμενα από τα τρία ανθολόγια του Λυκείου. Ταυτοχρόνως όμως παραθέτουμε και «παράλληλα κείμενα», ομόθεμα ή ομοειδή από την ελληνική και ξένη παραγωγή, σύγχρονα ή και παλαιότερα. Κάποια από αυτά μπορούν να διαβαστούν αποσπασματικά αλλά κάποια επιβάλλεται να διαβαστούν ολόκληρα. Πρέπει να τονιστεί ότι τα κείμενα που προτείνονται είναι ενδεικτικά. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει και άλλα κείμενα αρκεί να είναι μέσα στο γενικό πλαίσιο της διδακτικής ενότητας και να εξυπηρετούν τη σκοποθεσία.

✓ *Δραστηριότητες.* Το πρώτο που πρέπει να επισημανθεί εδώ είναι πως οι δραστηριότητες δεν είναι ερωτήσεις γνωστικού τύπου ή ερωτήσεις κατανόησης που ζητούν μια απάντηση εκ μέρους του μαθητή, όπως αυτές που βρίσκονται κάτω από τα κείμενα στα ΚΝΛ. Οι δραστηριότητες επιδιώκουν να κινητοποιήσουν τον μαθητή να «δράσει», να ερευνήσει, να συνεργαστεί με τους συμμαθητές του και να παράγει

κάτι. Οι δραστηριότητες που προτείνονται στην αντίστοιχη στήλη μπορούν να καταναμηθούν στις τρεις φάσεις της διδασκαλίας που περιγράφηκαν παραπάνω, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού. Εννοείται πως είναι ενδεικτικές. Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν εκείνες που ταιριάζουν περισσότερο στις συνθήκες της τάξης.

✓ *Αξιολόγηση.* Στη στήλη αυτή αναφέρονται επιγραμματικά οι βασικές γνώσεις και δεξιότητες που ελπίζουμε να έχουν αποκτήσει οι μαθητές και τις οποίες αξιολογούμε ως ικανές και αναγκαίες για την επιτυχία της διδακτικής ενότητας. Όπως θα παρατηρήσει κανείς, αυτές είναι λιγότερες από όσες αναφέρονται στη στήλη των δεξιοτήτων. Εξ αντικειμένου, ακόμα και σε τάξη με εξαιρετικές επιδόσεις, το επίπεδο της αξιολόγησης είναι χαμηλότερο από το επίπεδο της διδασκαλίας. Εδώ χρειάζεται να δοθούν περισσότερες διευκρινίσεις σχετικά με την αξιολόγηση. Η στιγμή της αξιολόγησης, αν μιλούμε για στιγμιαίες εξετάσεις, αλλά και η συνεχής καθημερινή αξιολόγηση, σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς, είναι μία παιδαγωγική διαδικασία πολύ χρήσιμη για τους εκπαιδευτικούς αλλά κυρίως για τους μαθητές και τις μαθήτριά τους. Η αξιολόγηση είναι στενά συνυφασμένη με τους σκοπούς, το περιεχόμενο και τη μεθόδευση της διδασκαλίας. Συνεπώς, όταν μιλούμε για αξιολόγηση των μαθητών, δεν αναφερόμαστε μόνο σε τεχνικές εξέτασης και βαθμολόγησης, μιλούμε για τον τρόπο εργασίας του εκπαιδευτικού και των μαθητών του στην τάξη, για το είδος των εργασιών των μαθητών. Οι εξετάσεις και η αξιολόγηση των μαθητών είναι κομμάτι της διδασκαλίας και της παιδαγωγικής προσέγγισης που έχουμε υιοθετήσει όλη τη χρονιά. Ταυτοχρόνως, καθώς γνωρίζουμε τους μαθητές μας, είμαστε σε θέση να αξιολογούμε την προσπάθεια που καταβάλλουν. Τα κριτήρια της αξιολόγησης διαμορφώνουν την υποκειμενικότητα των μαθητών ανάλογα. Οι επιλογές μας σε μεθόδους διδασκαλίας και κριτήρια αξιολόγησης εγγαράσσονται στους μαθητές και τους διαμορφώνουν σε ανταγωνιστικούς ή συνεργατικούς, πειθήνιους ή δημιουργικούς ανθρώπους.

Οι μαθητές στο μάθημα της λογοτεχνίας, λοιπόν, αξιολογούνται όχι με βάση τις γενικότερες γνώσεις και την κουλτούρα τους, αλλά με βάση αυτά που διδάχτηκαν και αυτά που έκαναν στην τάξη. Οι μαθητές μας αξιολογούνται τόσο για τις ατομικές εργασίες τους όσο και για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες. Οι ομαδικές εργασίες συνιστούν ένα πολύ ουσιαστικό κομμάτι της δουλειάς μας και –μεταξύ άλλων– ασκούν τους μαθητές στην ανοχή της διαφοράς, στην πολυφωνία, στην υπευθυνότητα. Οι μαθητές αξιολογούνται για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο, για τη γενικότερη συμμετοχή τους στο μάθημα και για τη συμβολή τους στη δουλειά της ομάδας τους.

Κάθε μαθητής έχει έναν φάκελο τον οποίον εμπλουτίζει τόσο με τις ατομικές όσο και με τις ομαδικές εργασίες. Ο εκπαιδευτικός ανά πάσα στιγμή είναι σε θέση να διαπιστώσει την εξέλιξη των γραπτών εργασιών του μαθητή, συμπληρώνοντας την εικόνα που έχει γι' αυτόν από την προφορική συμμετοχή του στο μάθημα. Με άλλα λόγια, η αξιολόγηση του μαθητή στη διάρκεια της χρονιάς είναι *διαμορφωτική* και στις εξετάσεις *τελική*. Σε καμία φάση, ωστόσο, δεν προκρίνονται για την αξιολόγηση των μαθητών τα τεστ με ερωτήσεις πολλαπλού τύπου ούτε και φύλλα εργασίας τα οποία είναι πολύ καθοδηγητικά και περιορίζουν τους ορίζοντες των μαθητών.

Οι μαθητές στη διάρκεια όλης της χρονιάς αξιολογούνται προφορικά και γραπτά σε μία πλούσια γκάμα δεξιοτήτων μέσω πολλαπλών και διαφορετικών δραστηριοτήτων, όπως λ.χ. η ανάλυση και η κατανόηση του ιστορικού πλαισίου των κειμένων, η περιγραφή λογοτεχνικών χαρακτήρων, η αναγνώριση του βασικού θέματος τα οποία εμπεριέχονται στα κείμενα. Ακόμη, αρχίζουν να αξιολογούνται και

σε πιο φιλολογικού τύπου γνώσεις, όπως να αναγνωρίζουν βασικά χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων και εκπροσώπους τους καθώς και να κατανοούν τη συγκρότηση του κάθε συγκεκριμένου κειμενικού είδους, λ.χ. της ποίησης, του θεάτρου. Με την ομαδική εργασία αναπτύσσουν την ικανότητά τους για συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων στην ομάδα, συνδέοντάς τις με την καθημερινή τους εμπειρία. Οι μαθητές αξιολογούνται επίσης για την έρευνά τους στη βιβλιοθήκη ή στο διαδίκτυο, για την ορθή και εμπειριστατωμένη χρήση των ψηφιακών ή συμβατικών πηγών.

Στο μάθημα της λογοτεχνίας η *άρθρωση προσωπικού λόγου* στο σχολείο εκ μέρους των μαθητών είναι πολύ σημαντική και αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο για την αξιολόγησή τους. Η *άρθρωση του λόγου* αυτού δεν είναι ζήτημα ταλέντου ή υψηλών ικανοτήτων τις οποίες κάποιος διαθέτουν και «φέρνουν» στο σχολείο από το σπίτι τους. Είναι αντικείμενο κοπιαστικής και συστηματικής άσκησης, μαθημένης συμπεριφοράς, ζήτημα εξοικείωσης με τα κείμενα ως πολιτισμικά προϊόντα. Η παραγωγή προσωπικού λόγου μπορεί να αφορά στο κείμενο ή στο θέμα για το οποίο μιλά το κείμενο και απομακρύνεται από τη λογική του σωστού/λάθους ή της αναπαραγωγής έτοιμων απαντήσεων που βρίσκονται στα κάθε είδους βοηθήματα που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Η *άρθρωση προσωπικού λόγου* στο σχολείο εκ μέρους των μαθητών είναι προϊόν των επικοινωνιακών σχέσεων που επικρατούν μέσα στην τάξη, του κλίματος ισοτιμίας, διαλόγου και αλληλοσεβασμού των μελών της κοινότητας της τάξης, τα οποία είναι αποκλειστική ευθύνη του εκπαιδευτικού.

Η αξιολόγηση προκύπτει από τις εργασίες των μαθητών και δεν τους αιφνιδιάζει ζητώντας τους άγνωστα στοιχεία ή δραστηριότητες που δεν έχουν συζητηθεί και δουλευτεί μέσα στην τάξη. *Στις γραπτές εξετάσεις στο τέλος της σχολικής χρονιάς, προτείνεται οι μαθητές να εξετάζονται σε άγνωστο λογοτεχνικό κείμενο, ομοειδές ή ομόθεμο με τις διδακτικές ενότητες που διδάχτηκαν και με ασκήσεις παρόμοιες με αυτές που δούλεψαν μέσα στην τάξη.* Συνολικά, οι μαθητές μας αξιολογούνται μέσω μιας πλούσιας ποικιλίας δραστηριοτήτων, ερωτήσεων, εργασιών σε μία, αντιστοίχως, πλούσια ποικιλία γνώσεων γύρω από τη λογοτεχνία αλλά και, κυρίως, αναγνωστικών και εκφραστικών δεξιοτήτων. Σε κάθε διδακτική ενότητα που αναπτύσσεται παρακάτω, επισημαίνεται τι κυρίως αξιολογείται.

6. ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Μετά από μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων που περιλαμβάνονται στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Α΄ Λυκείου καταλήξαμε ότι ένας ικανός αριθμός κειμένων μπορεί να αναπλαισιωθεί σε τρεις διδακτικές ενότητες ως εξής:

1. Τα φύλα στη λογοτεχνία
2. Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση
3. Θέατρο

Τα κριτήρια για την επιλογή των παραπάνω ενότητων είναι τα εξής: Σε ό,τι αφορά την πρώτη ενότητα, το ζήτημα του φύλου (ανδρική και γυναικεία ταυτότητα, η κοινωνική θέση της γυναίκας, ρόλοι των φύλων, ιστορικότητα των ηλικιών) είναι ένα κεντρικό ζήτημα για ένα μεγάλο μέρος της λογοτεχνικής παραγωγής όλων των περιόδων και αρκετά κείμενα του ανθολογίου, ποιητικά και πεζά, αναφέρονται σε αυτό. Το σπουδαιότερο όμως είναι ότι αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα για τους εφήβους οι οποίοι συγκροτούν την ταυτότητά τους. Το θέμα του φύλου σχετίζεται με

το θέμα της εφηβείας αλλά και με το θέμα του έρωτα (λ.χ. *Ερωφίλη*). Επίσης, το φύλο είναι ένα θέμα το οποίο προσδιορίζεται από τα ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενα αλλά και από την οπτική γωνία και την τεχνολογία του κάθε συγγραφέα, επομένως δίνει την ευκαιρία για μια πλούσια σκοποθεσία.

Η δεύτερη διδακτική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» επιδιώκει να προσφέρει ένα καθοδηγητικό νήμα για να ταξινομηθούν τα ποιητικά κείμενα του ανθολογίου αλλά και να δοθεί ένα διδακτικό πλαίσιο για την προσέγγισή τους. Η κατανόηση της μετάβασης της νεοελληνικής ποίησης από την παράδοση στο μοντερνισμό αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση της εξέλιξης της νεοελληνικής ποίησης στον 20^ο αιώνα. Επίσης, μέσα από την παρακολούθηση της μετάβασης, κατανοούνται καλύτερα και τα θεματικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης (εθνικά οράματα, φύση, ο ρόλος του ποιητή) αλλά και οι τεχνολογικές καινοτομίες της μοντέρνας ποίησης, ενώ φωτίζεται ουσιαστικά η θέση δύο αγαπητών, στους μαθητές, ποιητών, του Καβάφη και του Καρυωτάκη, ως προαγγέλων του μοντερνισμού. Εννοείται πως για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα θα χρησιμοποιηθούν ποιητικά κείμενα και από τα ανθολόγια της Β΄ και της Γ΄ Λυκείου.

Η τρίτη ενότητα για το θέατρο προέκυψε κυρίως από το γεγονός ότι αρκετά από τα κείμενα του ανθολογίου είναι θεατρικά (και κάποια μάλιστα ξένα) αλλά και διότι ο θεατρικός λόγος, αν και ουσιαστικό κομμάτι της λογοτεχνίας, είναι παραμελημένος στην εκπαίδευση, ως μη όφειλε. Η σύγκριση λ.χ. του αφηγηματικού με το θεατρικό λόγο είναι παιδαγωγικά πολύ σημαντική. Γενικότερα, είναι πασίγνωστη η παιδαγωγική αξία του θεάτρου αλλά και οι δυνατότητες που προσφέρει για μια ποικιλία δραστηριοτήτων προσανατολισμένων στην ενεργητική μάθηση και στην ανάληψη πρωτοβουλιών, οι οποίες μπορούν πολύ εύκολα να συνδεθούν και με τη χρήση ΤΠΕ.

Τα φύλα στη λογοτεχνία

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Αξιολόγηση
<p>✓ Να εξετάσουν θέματα που από αιώνες τροφοδοτούν την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία και να παρακολουθήσουν τις μεταβολές, παραλλαγές και ομοιότητες που αυτά παρουσιάζουν διαχρονικά.</p> <p>✓ Να συνειδητοποιήσουν την ιστορικότητα των κειμένων, δηλαδή την πολυσύνθετη αλληλεπίδρασή των κειμένων με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αυτά γεννήθηκαν και διαβάστηκαν.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν ότι το θέμα των φύλων στη λογοτεχνία σχετίζεται με και εμπεριέχει πολλά άλλα θέματα: τη σχέση πατέρα-κόρης, αδελφού-αδελφής, μητέρας-γιου, του έρωτα, του γάμου, της οικογένειας, της καλλιτεχνικής δημιουργίας.</p> <p>✓ Να εξετάσουν τους ανθρώπινους τύπους που μπορούν να απομονωθούν από το γενικότερο θέμα: π.χ. ο πατέρας-αφέντης, ο ερωτευμένος νέος, η ερωτευμένη νέα, ο πιστός φίλος.</p> <p>✓ Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ρόλοι και η εικόνα των φύλων καθορίζονται από το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό πλαίσιο.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν ότι η ταυτότητα του φύλου</p>	<p>✓ Να σχολιάζουν τις κοινωνικές παραμέτρους που προσδιορίζουν την υποκειμενικότητα ανδρών και γυναικών (ανάγκες, δυνατότητες, συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς, οριοθετήσεις, κ.λπ.), όπως φαίνονται στα κείμενα.</p> <p>✓ Να εντοπίζουν στα κείμενα τη φωνή/ές που μιλά/ούν για τα φύλα, το ρόλο, την υποκειμενικότητα, τις σχέσεις τους.</p> <p>✓ Να ανιχνεύουν τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες κατασκευάζονται οι ταυτότητες του φύλου στα κείμενα.</p> <p>✓ Να ερμηνεύουν τις παραπάνω επισημάνσεις τους με βάση το χώρο, το χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα, αλλά και του αφηγητή.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν δύο και περισσότερα κείμενα, να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές στο χειρισμό του θέματος, έχοντας ως άξονες παρατήρησης υποθέματα του κεντρικού θέματος και ως κριτήρια ερμηνείας το χώρο, το</p>	<p>Από τα ΚΝΛ της Α΄ Λυκείου:</p> <p>✓ Παραλογές: <i>Του Νεκρού αδελφού, Της νύφης που κακοπάθησε.</i></p> <p>✓ Ακριτικά τραγούδια, <i>Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή, Ο γιος της χήρας.</i></p> <p>✓ Ιπποτικά μυθιστορήματα: <i>Άγουρος ποθοφλόγιστος</i></p> <p>✓ Καταλόγια, <i>Αν ήξευρα, κυράτσα μου</i></p> <p>✓ Κυπριακά, [Πάγω...]</p> <p>✓ Κρητική Λογοτεχνία: Βιτσέντζος Κορνάρος, <i>Ερωτόκριτος.</i></p> <p>✓ Νεοελληνικός Διαφωτισμός: Αγνώστου, <i>Έρωτος αποτελέσματα.</i></p> <p>✓ Επτανησιακή Σχολή: Ανδρέας Λασκαράτος, <i>Η προίκα.</i></p> <p>✓ Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών: Γρηγόριος Παλαιολόγος, <i>Ο Πολυπαθής</i>, Εμμανουήλ Ροΐδης, <i>Μονόλογος εναισθήτου</i></p> <p>Από τα ΚΝΛ Β΄ Λυκείου:</p> <p>✓ Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, <i>Η Φόνισσα, Το μοιρολόγι της φώκιας, Πατέρα στο σπίτι</i>, Γρηγόριος Ξενόπουλος, <i>Στέλλα Βιολάντη</i>, Κωνσταντίνος Θεοτόκης, <i>Η τιμή και το χρήμα</i>,</p>	<p>✓ Αναζήτηση διαφόρων ειδών κειμένων που να αναφέρονται στο γενικό θέμα ή σε υποθέματα, σε βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία και ιστοσελίδες.</p> <p>✓ Συνεξέταση δύο έργων με άξονα παρατήρησης ένα ή περισσότερα από τα προτεινόμενα υποθέματα.</p> <p>✓ Σύγκριση περισσότερων ανδρικών και γυναικείων πορτρέτων, ρόλων ή σχέσεων σε κείμενα ίδιας ή διαφορετικής εποχής και αιτιολόγηση των διαφορών με παρουσίαση του κοινωνικού και ιστορικού πλαισίου.</p> <p>✓ Αναζήτηση και σύγκριση μη λογοτεχνικού (δημοσιογραφικού, επιστημονικού) κειμένου με ομόθεμο λογοτεχνικό.</p> <p>✓ Επισήμανση της οπτικής γωνίας μέσω της οποίας κατασκευάζεται το στερεότυπο του φύλου.</p> <p>✓ Αλλαγή του αφηγητή της ιστορίας προκειμένου να δοθεί έμφαση στη σημασία της «φωνής» (φωνή ενήλικου, άνδρα, γυναίκας, νέου, νέας).</p> <p>✓ Συγγραφή ερευνητικών εργασιών για ένα σχετικό θέμα</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>✓ Να είναι σε θέση να διακρίνουν και να περιγράψουν έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα σε σχέση με τον κοινωνικό του ρόλο ως άνδρα ή γυναίκας, τα στερεότυπα που τον περιβάλλουν, τις σχέσεις των φύλων.</p> <p>✓ Να είναι σε θέση να αιτιολογούν προφορικά και γραπτά τα παραπάνω σημεία, παραπέμποντας στο ιστορικό, κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εγγράφεται το κείμενο.</p> <p>✓ Να αναγνωρίζουν τα υποθέματα τα οποία εμπεριέχονται στα κείμενα.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν γραπτά ή προφορικά δύο ή περισσότερα κείμενα, έχοντας ως άξονα παρατήρησης ένα ή περισσότερα από τα προτεινόμενα υποθέματα.</p> <p>✓ Να εκφέρουν άποψη για τα θέματα των κειμένων, συνδέοντάς τα με την καθημερινή τους εμπειρία.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν λογοτεχνικά κείμενα με κινηματογραφικές ταινίες ανάλογης θεματικής.</p> <p>✓ Να συζητούν για τα παραπάνω θέματα στην ομάδα ή στην τάξη.</p> <p>✓ Να αξιοποιούν γραπτές και</p>

<p>κατασκευάζεται μέσα από το λόγο διαφόρων κειμενικών ειδών και ιδιαίτερα της λογοτεχνίας.</p> <p>✓ Να διερευνήσουν τα κοινωνικά στερεότυπα περί φύλου και τις λογοτεχνικές εικόνες των ταυτοτήτων του φύλου.</p> <p>✓ Να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες η λογοτεχνία κατασκευάζει εικόνες του φύλου.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία μπορεί να αναπαράγει αλλά και να τροποποιεί ή να ανατρέπει κοινωνικά στερεότυπα.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν ότι το αυτοβιογραφικό στοιχείο υπεισέρχεται μεν στην αφήγηση αλλά η ταυτότητα του συγγραφέα δεν ταυτίζεται ούτε με την ταυτότητα του αφηγητή ούτε με την ταυτότητα κάποιου από τους ήρωες.</p> <p>✓ Να αναστοχαστούν τη δική τους διαδρομή για τη συγκρότηση της ταυτότητάς τους.</p>	<p>χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα, κ.λπ.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν το λόγο της λογοτεχνίας περί φύλων με άλλους λόγους όπως ο δημοσιογραφικός ή ο επιστημονικός.</p> <p>✓ Να ανιχνεύουν κοινωνικά στερεότυπα σε κάθε είδους κείμενο αλλά και να ελέγχουν αν το λογοτεχνικό κείμενο τα αναπαράγει ή τα ανατρέπει.</p> <p>✓ Να συνδέουν τις παραπάνω παρατηρήσεις τους από τα κείμενα με έργα άλλων τεχνών αλλά και με την εμπειρία τους από την καθημερινή ζωή.</p>	<p>Μαρία Πολυδούρη, <i>Κοντά σου</i>, Μ. Καραγάτση, <i>Γιούγκερμαν</i>, <i>Το μπουρίνι</i>.</p> <p>Από τα ΚΝΛ της Γ' Λυκείου: Βικτωρία Θεοδώρου, <i>Εγκώμιο</i>, Ανέστης Ευαγγέλου, <i>Μην απορείς, μητέρα</i>, Δημήτρης Χατζής, <i>Το φονικό της Ιζαμπέλας Μόλνερ</i>, Μαργαρίτα Λυμπεράκη, <i>Τα ψάθινα καπέλα</i>, Κώστας Ταχτσής, <i>Τα ρέστα</i>.</p> <p>Παράλληλα κείμενα: Πηνελόπη Δέλτα, <i>Πρώτες ενθυμήσεις</i>, Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, <i>Απομνημονεύματα</i>, Ρέα Γαλανάκη, <i>Ελένη ή ο κανένας</i>, Έρμαν Εσσε, <i>Ντέμιαν</i>, Jerome Salinger, <i>Ο φύλακας στη σίκαλη</i>, Μέλβιν Μπέρτζες, <i>Μπίλλυ Ελιοτ</i>, Αμάντα Μιχαλοπούλου, <i>Γιατί σκότωσα την καλύτερή μου φίλη</i>.</p>	<p>(π.χ. θέση της γυναίκας, οριοθέτηση ανδρικών-γυναικείων υποχρεώσεων στο πλαίσιο της οικογένειας και της κοινωνίας, ιστορικότητα παιδικής και εφηβικής ηλικίας κ.λπ.) σε διαφορετικές εποχές και διαφορετικούς τόπους.</p> <p>✓ Συνεργασία με μαθητές σχολείων του εξωτερικού για συγκριτική εξέταση των παραπάνω θεμάτων στη λογοτεχνία άλλων χωρών (διαθεματική προσέγγιση με τη βοήθεια των καθηγητών ξένων γλωσσών).</p> <p>✓ Δραματοποίηση κομβικών σκηνών που παρουσιάζουν εσωτερικές ή εξωτερικές συγκρούσεις χαρακτήρων, δилήμματα των ηρώων, κ.λπ.</p> <p>✓ Σύγκριση λογοτεχνικού έργου με τη μεταφορά του στον κινηματογράφο ή στην τηλεόραση (π.χ. <i>Μπίλυ Ελιοτ</i>, <i>Ψάθινα καπέλα</i>, <i>Γιούγκερμαν</i>)</p> <p>✓ Παρουσίαση των εργασιών στην ομάδα, στην τάξη και σε ιστολόγιο και facebook και δημιουργία διαδικτυακής κοινότητας αναγνωστών.</p> <p>✓ Συγγραφή κειμένου για το οπισθόφυλλο του βιβλίου το οποίο προσπαθεί να ελκύσει έφηβους αναγνώστες.</p> <p>Ταύτιση με κάποιον ήρωα και συγγραφή σελίδων του ημερολογίου του ή επιστολών του.</p>	<p>ψηφιακές πηγές, να συγκρίνουν με τα λογοτεχνικά κείμενα και να συγγράψουν ερευνητική εργασία.</p>
---	--	---	--	--

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Αξιολόγηση
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Να συνειδητοποιήσουν ότι η ποίηση αλλάζει, τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μορφή της, από εποχή σε εποχή. ✓ Να κατανοήσουν ότι οι αλλαγές αυτές δεν είναι αυθαίρετες ή τυχαίες αλλά εντάσσονται στο πλαίσιο γενικότερων καλλιτεχνικών και πολιτισμικών ρευμάτων. ✓ Να αποκτήσουν μια συνολική εικόνα της εξέλιξης της νεοελληνικής ποίησης. ✓ Να κατανοήσουν την έννοια του λογοτεχνικού κινήματος και τη σχέση ενός λογοτεχνικού κινήματος με την εποχή του. ✓ Να γνωρίσουν τα λογοτεχνικά κινήματα του ρομαντισμού, του παρνασσιισμού, του συμβολισμού, του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού. ✓ Να κωδικοποιήσουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης (ελεύθερος στίχος, άλογο στοιχείο, δραματικότητα, καθημερινό λεξιλόγιο). ✓ Να κατανοήσουν τη διαφορά της έννοιας του «σύγχρονου» από το «μοντέρνο». ✓ Να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος της ρήξης με την παλαιότερη ποίηση που φέρνει ο μοντερνισμός 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης και να τα εντοπίζουν σε ποιήματα. ✓ Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά άλλων λογοτεχνικών κινήματων σε ποιήματα. ✓ Να εντάσσουν ένα ποιητικό έργο σε μια θέση στη γραμμή της εξέλιξης από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση. ✓ Να αισθάνονται το ρυθμό του ελεύθερου στίχου. ✓ Να εξοικειωθούν με το άλογο στοιχείο της μοντέρνας ποίησης και να είναι ανοικτοί στην πολυσημία του ποιητικού λόγου. ✓ Να πειραματίζονται με τις δυνατότητες της γλώσσας και τους συνειρμούς. 	<p>Από τα ΚΝΛ της Α' Λυκείου:</p> <p>Δημοτικό τραγούδι, <i>Της νύφης που κακοπάθησε</i>, Β. Κορνάρος, <i>Ερωτόκριτος</i> (<i>Ηρθεν η ώρα κι ο καιρός</i>), Ι. Βηλαράς, <i>Σαν πεταλούδα στη φωτιά</i>, Α. Κάλβος, <i>Τα ηφαιστεια</i>, Δ. Σολωμός, <i>Ελεύθεροι πολιορκημένοι</i>, Λ. Μαβίλης, <i>Μούχρωμα</i>, Κ. Παλαμάς, <i>Το πανηγύρι στα σάρτα</i>, <i>Αγορά</i>, Κ. Χατζόπουλος, <i>Ηρθες</i>, Λ. Πορφύρας, <i>Το θέατρο</i>, Α. Σικελιανός, <i>Δείπνος</i>, Κ. Βάρναλης, <i>Οι μοιραίοι</i>, Κ.Π. Καβάφης, <i>Περιμένοντας τους βαρβάρους</i>, <i>Ιθάκη</i>, <i>Η σατραπεία</i>, <i>Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον</i>, <i>Αλεξανδρινοί βασιλείς, ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης</i>, <i>Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.</i></p> <p>Από τα ΚΝΛ της Β' Λυκείου:</p> <p>Ν. Λαπαθιώτης, <i>Νυχτερινό</i>, Κ. Καρυωτάκης, <i>Είμαστε κάτι</i>, <i>Μπαλάντα στους άδοξους ποιητές των αιώνων</i>, Τ. Παπατσώνης, <i>Συνάντημα</i>, Γ. Σεφέρης, <i>Πάνω σ' ένα ξένο στίχο</i>, <i>Ελένη</i>, <i>Επί ασपालάθων</i>, <i>Ο βασιλιάς της Ασίνης</i>, <i>Τελευταίος Σταθμός</i>, Α. Εμπειρικός, <i>Τρία αποσπάσματα</i>, <i>Ηχώ</i>, Γ. Βαφόπουλος, <i>Η Ελεγγεία των αδελφών</i>, Γ. Ρίτσος, <i>Ρωμιοσύνη</i>, <i>Ανυπότακτη πολιτεία</i>, Ν. Καββαδίας, <i>Πούσι</i>, Ν. Εγγονόπουλος, <i>Νέα περί του</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Έρευνα σε ένα λεξικό λογοτεχνικών όρων της σημασίας των όρων: ρομαντισμός, συμβολισμός, μοντερνισμός. ✓ Κατασκευή πίνακα με τα χαρακτηριστικά του κάθε κινήματος. ✓ Δημιουργία συστάδων ποιημάτων με βάση κοινά χαρακτηριστικά (παρόμοιο ρυθμό, μετρική, θεματική). Μπορούν να αξιοποιηθούν ανθολογήσεις στο διαδίκτυο. ✓ Σύγκριση ποιημάτων του Καβάφη με παραδοσιακά ποιήματα για εντοπισμό των διαφορών. ✓ Σύγκριση ποιημάτων του Καβάφη με του Καρυωτάκη. ✓ Κατάταξη ποιημάτων σε μια σειρά από το πιο παραδοσιακό ως το πιο υπερρεαλιστικό. ✓ Κατάταξη ποιημάτων σε μια σειρά ανάλογα με τη δραματικότητα που τα χαρακτηρίζει ή ανάλογα με το βαθμό του άλογου στοιχείου. ✓ Αναζήτηση των πιο «ποιητικών» και των πιο «καθημερινών» λέξεων σε ποιήματα και κατασκευή πινάκων (Για τον Σεφέρη μπορεί να αξιοποιηθεί ο συμπραστικός πίνακας λέξεων στον κόμβο του 	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. ✓ Να διακρίνουν τα ποιήματα σε παραδοσιακά και μοντέρνα. ✓ Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων. ✓ Να γνωρίζουν βασικούς εκπροσώπους της παραδοσιακής ποίησης και τους ποιητές που πραγματοποίησαν τη μετάβαση από την παράδοση στο μοντερνισμό.

<p>✓ Να γνωρίσουν τους κοινωνικούς παράγοντες και τις επιστημονικές, φιλοσοφικές τάσεις που οδήγησαν στον μοντερνισμό.</p>		<p><i>θανάτου του Ισπανού ποιητού Φ.Γ. Λόρκα, Ο. Ελύτης, Η τρελή ροδιά, Η Μαρίνα των βράχων, Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα, Το Άξιον εστί (Τα Πάθη, άσμα η΄), Ν. Βρεττάκος, Της Σπάρτης οι πορτοκαλιές</i> Από τα ΚΝΛ της Γ΄ Λυκείου: Μ. Σαχτούρης, <i>Η Αποκριά</i>, Ν. Βαλαωρίτης, <i>Μικρός θρήνος</i>.</p> <p>Παράλληλα ποιήματα: Κ. Καβάφης, <i>Η πόλις, Θάλασσα του πρωιού, Τείχη, Θυμήσου σώμα Έτσι πολύ ατένισα</i>, Κ. Καρυωτάκης, <i>Πρέβεζα, Εις Ανδρέαν Κάλβον</i>, Γ. Σεφέρης, <i>Στροφή</i>, Α. Εμπειρικός, <i>Υμνικός</i>, Ν. Εγγονόπουλος, <i>Γυψ και Φρουρά, Το γλωσσάριο των ανθέων</i>.</p>	<p>ΚΕΓ)..</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Εντοπισμός του άλογου στοιχείου σε παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα ✓ Ανίχνευση συμβόλων σε ποιήματα και κατάταξή τους σε κατηγορίες ανάλογα με το είδος τους (αντικείμενα, φυσικά φαινόμενα, εικόνες, ήχοι). ✓ Διασκευή ενός παραδοσιακού ποιήματος σε μοντέρνο και το αντίθετο. ✓ Σύνθεση ενός παραδοσιακού και ενός μοντέρνου ποιήματος. ✓ Συγγραφή κατά ομάδες ενός υπερρεαλιστικού ποιήματος. ✓ Έρευνα σχετικά με τη χρήση της μυθολογίας στα καλλιτεχνικά ρεύματα της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. ✓ Ακρόαση μελοποιημένων ποιημάτων και μελοποίηση παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων. ✓ Ακρόαση και σχολιασμός μαγνητοφωνημένων αναγνώσεων ποιημάτων, πειραματισμός με διαφορετικούς τρόπους φωναχτής ανάγνωσης των ποιημάτων. 	
--	--	---	---	--

Θέατρο

Σκοποθεσία	Δεξιότητες	Περιεχόμενο	Δραστηριότητες	Αξιολόγηση
<p>✓ Να γνωρίσουν οι μαθητές τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του θεατρικού λόγου.</p> <p>✓ Να εμβαθύνουν στα δύο βασικά είδη θεατρικού λόγου, την κωμωδία και το δράμα και τη μεταβολή τους σε κάθε εποχή.</p> <p>✓ Να γνωρίσουν σημαντικούς Έλληνες και ξένους θεατρικούς συγγραφείς.</p> <p>✓ Να προβληματιστούν γύρω από τη σχέση λογοτεχνίας και θεάτρου.</p> <p>✓ Να συνειδητοποιήσουν τη δομή ενός θεατρικού έργου.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν τη σημασία των δραματουργικών στοιχείων (χώρος, χρόνος, χαρακτήρες, σύγκρουση).</p> <p>✓ Να κατανοήσουν τη λειτουργία των θεατρικών συμβάσεων.</p> <p>✓ Να αντιληφθούν τη σχέση ανάμεσα στο θεατρικό προϊόν και το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο παράγεται.</p> <p>✓ Να συνειδητοποιήσουν ότι η θεατρική παράσταση αποτελεί ένα σύνθετο καλλιτεχνικό προϊόν στο οποίο συμβάλλουν πολλές τέχνες.</p> <p>✓ Να κατανοήσουν ότι η παράσταση (ως αποτέλεσμα μιας ορισμένης σκηνοθεσίας) είναι ερμηνεία του θεατρικού έργου.</p>	<p>✓ Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία από τα οποία συντίθεται μια θεατρική παράσταση και να τα σχολιάζουν.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν ένα θεατρικό έργο με ένα λογοτεχνικό αφήγημα και να εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές.</p> <p>✓ Να εντοπίζουν το κεντρικό διακύβευμα-σύγκρουση σε ένα θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Να αναγνωρίζουν τη λειτουργία των σκηνών στο πλαίσιο της συνολικής δραματουργίας του θεατρικού έργου.</p> <p>✓ Να διακρίνουν την ποιότητα του θεατρικού έργου από την ποιότητα της παράστασης.</p> <p>✓ Να καλλιεργήσουν τις δικές τους ικανότητες δραματικής έκφρασης, μέσα από τη χρήση δραματικών τεχνικών και συμβάσεων.</p> <p>✓ Να δοκιμάσουν να σκηνοθετήσουν το δικό τους «θεατρικό σύμπαν» σε δεδομένες συνθήκες.</p>	<p>Από τα ΚΝΛ της Α΄ Λυκείου Δράματα: Γεώργιος Χορτάτσης, <i>Ερωφίλη</i> Βιτσέντζος Κορνάρος, <i>Η Θυσία του Αβραάμ</i>, Ουίλλιαμ Σαίξπηρ, <i>Βασιλιάς Αηρ</i> Κωμωδίες: Γεώργιος Χορτάτσης, <i>Κατζούρμπος</i>, Μολιέρος, <i>Ο Αρχοντοχωριάτης</i></p> <p>Από τα ΚΝΛ της Β΄ Λυκείου: Γρηγόριος Ξενόπουλος, <i>Στέλλα Βιολάντη</i>, <i>Το μυστικό της κοντέσσας Βαλέραινας</i>.</p> <p>Από τα ΚΝΛ της Γ΄ Λυκείου: Ιάκωβος Καμπανέλλης, <i>Το παραμύθι χωρίς όνομα</i>, Μπέρτολτ Μπρεχτ, <i>Ο σπιόνος (Τρόμος και αθλιότητα του Τρίτου Ράιχ)</i>. Παράλληλα κείμενα: Κάρλο Γκολντόνι, <i>Υπηρέτης δύο αφεντάδων</i>, μτφ. Ερρίκος Μπελιές, Ηριδανός, 2008, Σαίξπηρ, <i>Ρωμαίος και Ιουλιέτα</i>, μτφ. Ερρίκος Μπελιές, Κέδρος, 2007, Γιώργος Σκούρτης, <i>Οι νταντάδες</i>, Καστανιώτης, 2007, Δημήτρης Ψαθάς, <i>Μαντάμ Σουσού</i>, εκδ. Μαρία Ψαθά, 1997 ή Λιβάνης, 1993, Πηνελόπη Δέλτα, <i>Παραμύθι χωρίς όνομα</i>, Εστία, 2010.</p>	<p>✓ Ομαδική ανάγνωση θεατρικού έργου με διανομή ρόλων.</p> <p>✓ Συλλογική παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης μετά από ανάγνωση του έργου ή ακρόαση μιας ραδιοφωνικής παράστασης από το αρχείο της ΕΡΤ.</p> <p>✓ Ανάγνωση θεατρικής κριτικής.</p> <p>✓ Συγγραφή κριτικής για θεατρική παράσταση.</p> <p>✓ Ταύτιση με έναν θεατρικό χαρακτήρα και συγγραφή προσωπικών κειμένων (ημερολογίου, επιστολής) από την οπτική του γωνία.</p> <p>✓ Παράσταση (επιλογή, διανομή ρόλων, σκηνοθεσία) σκηνών από θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Συνεξέταση δύο ή περισσότερων έργων συγγενικών ως προς το θέμα ή το είδος (π.χ. <i>Κατζούρμπος</i> / <i>Υπηρέτης δύο αφεντάδων</i>, <i>Ερωφίλη</i> / <i>Στέλλα Βιολάντη</i> / <i>Ρωμαίος και Ιουλιέτα</i>, <i>Αρχοντοχωριάτης</i> / <i>Μαντάμ Σουσού</i>, <i>Ο σπιόνος</i> / <i>Οι νταντάδες</i>).</p> <p>✓ Σύγκριση λογοτεχνικού έργου με τη θεατρική διασκευή του (π.χ. <i>Παραμύθι χωρίς όνομα</i>).</p> <p>✓ Έρευνα στο διαδίκτυο (π.χ. στην ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου) για τις παραστάσεις</p>	<p>Αναμένεται οι μαθητές:</p> <p>✓ Να είναι σε θέση να διατυπώσουν το κεντρικό διακύβευμα-σύγκρουση σε ένα θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Να εκφέρουν άποψη για μια θεατρική παράσταση δίνοντας έμφαση σε κάθε ένα από τα στοιχεία της.</p> <p>✓ Να γράφουν ή να μετατρέπουν θεατρικούς διαλόγους προσθέτοντας σκηνικές οδηγίες.</p> <p>✓ Να αναλύουν, προφορικά, γραπτά ή με δραματοποίηση, τους κεντρικούς χαρακτήρες ενός θεατρικού έργου.</p> <p>✓ Να συγκρίνουν δύο ομόθεμα ή ομοειδή θεατρικά έργα ή ένα αφηγηματικό με ένα θεατρικό κείμενο ή ένα θεατρικό με την κινηματογραφική μεταφορά του.</p> <p>✓ Να ερευνούν στο διαδίκτυο τα σχετικά με ένα θεατρικό έργο: τον συγγραφέα του, την εποχή του αλλά κυρίως τις παραστάσεις του και τις κριτικές που δέχτηκαν.</p>

		<p>συγκεκριμένου έργου και παρουσίαση των σχετικών ευρημάτων με λογισμικό παρουσίασης.</p> <p>✓ Έρευνα στο διαδίκτυο για την εποχή, τον χρόνο, τον τόπο στον οποίο τοποθετείται ένα θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Σύγκριση του θεατρικού κειμένου με την κινηματογραφική ή τηλεοπτική μεταφορά του (π.χ. <i>Ρωμαίος και Ιουλιέτα</i>, <i>Μαντάμ Σουσου</i> από το αρχείο της ΕΡΤ).</p> <p>✓ Μετατροπή αφηγηματικού κειμένου σε θεατρικό και θεατρικού σε αφηγηματικό.</p> <p>✓ Αλλαγή σκηνών και τέλους σε ένα θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Πρόσθεση ή αφαίρεση χαρακτήρων από θεατρικό έργο.</p> <p>✓ Διαφήμιση ενός θεατρικού έργου με παντομίμα, τρέιλερ ή αφίσα.</p> <p>✓ Συγγραφή θεατρικού προγράμματος για ορισμένο έργο.</p> <p>✓ Συγγραφή θεατρικού μονόπρακτου.</p>	
--	--	--	--

Η ισχύς της παρούσης αρχίζει από το Σχολικό Έτος 2011-2012.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μαρούσι 21-06-2011

Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Εσωτ. Διανομή

1. Γραφείο Υπουργού
2. Γραφείο Υφυπουργού
3. Γραφείο Γεν. Γραμματέα
4. Γραφείο Ειδ. Γραμματέα
5. Δ/ση Σπουδών Δ.Ε Τμήμα Α΄